

1982/83:83

Onsdagen den 16 februari

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Tids- och ärendeplaner

Anf. 1 TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats tids- och ärendeplaner för tiden t. o. m. den 8 april 1983.

3 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:62

Anf. 2 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag ber att få meddela att svar på interpellationen av Ulla Tillander om ändring av upphandlingsförordningens bestämmelser om sjötransporttjänster kommer att lämnas måndagen den 7 mars.

4 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1982/83:87 till jordbruksutskottet

1982/83:93 till justitieutskottet

1982/83:102 till skatteutskottet

5 § Skatteflyktsklausulen, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1982/83:20 om ändring i lagen mot skatteflykt, m. m. (prop. 1982/83:84).

Frågorna

1982/83:262 av Bo Lundgren (m) om tillämpningen av den s. k. generalklausulen mot skatteflykt och

1982/83:266 av Bertil Lidgard (m) till justitieministern om tillämpningen av den s. k. generalklausulen mot skatteflykt skulle besvaras i samband med behandlingen av detta ärende.

Anf. 3 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vårt oerhört höga skatetryck har lett till ett skatteundandragande av utomordentligt stor omfattning. Vi har en så stor grå marknad att den kanske omsätter 20–30 miljarder – möjligen ännu mer. Den enda trösten i det här sammanhanget är att vår bruttonationalprodukt, som officiellt är närmare 620 miljarder, i själva verket måste vara flera procent högre. Det är naturligt och nödvändigt att samhället reagerar mot det omfattande skatteundandragandet, och många motdrag har också vidtagits. Det var mot denna bakgrund som vi efter ganska många turer fick den generalklausul mot skatteflykt som antogs av riksdagen i november 1980. Vi moderater delar naturligtvis ansvaret för lagens tillkomst, och det är också allom bekant att det var ett antal skyddsmekanismer som slutligen gjorde att lagen kunde betraktas som acceptabel från rättssäkerhetssynpunkt.

Lagen var tidsbegränsad till fem år, och mot slutet av femårsperioden skulle den utvärderas från rättssäkerhetssynpunkt för att därefter kunna omprövas på nytt. Justitiekanslern fick dessutom regeringens uppdrag att inkomma med ett eget yttrande över lagstiftningen och dess tillämpning efter att fortlöpande ha fått ta del av rättsfall och annan erfarenhet. Det fordrades vidare, och det var mycket väsentligt, att den transaktion som skulle kunna angripas genom generalklausulen måste framstå som en omväg i förhållande till det förfarande som kunde betraktas som närmast till hands liggande.

Moderata samlingspartiet går bestämt emot förslaget till en ny, utvidgad generalklausul. Den skiljer sig på avgörande punkter från den gamla på ett sätt som gör den helt oacceptabel från rättssäkerhetssynpunkt. Kravet på ett rättssamhälle måste vara att medborgarna skall veta vad de har att rätta sig efter utan att behöva gå till riksskatteverkets rättsnämnd för att få ett förhandsbesked. De huvudsakliga skillnaderna i förhållande till den gamla lagstiftningen är att det s. k. omvägsrekvisitet avskaffats. Därjämte skall skatteförmänen inte längre behöva vara det *avgörande* skälet för förfarandet, utan det räcker med att det utgjort det *huvudsakliga* skälet. Det behövs inte heller att en taxering på grundval av förfarandet klart strider mot lagstiftningens grunder. Ordet "klart" har försvunnit, varigenom tillämpningsområdet avsevärt vidgats.

Det hade naturligtvis varit av stort intresse om i propositionen visats exempel på transaktioner som godtas av den gamla generalklausulen och annan nuvarande lagstiftning men som inte skulle vara lagliga enligt den nya generalklausulen. Man får emellertid leta förgäves – finansministern talar allmänt om skatteflykt som sker genom sinnrika bolagstransaktioner, arrendecavtal, interna aktieöverlåtelser eller indirekta överlåtelser av bolag samt transaktioner mellan närstående, huvudsakligen då överföringar från föräldrar till minderåriga barn.

Inte heller vid behandlingen i skatteutskottet har det kommit fram några

sådana exempel. Däremot försökte finansministern i förra veckan som bekant påstå att en uppdelning av villaräntorna mellan ett par makar, så att den som har högst inkomst drar av räntorna och den andra maken äger villan, skulle betraktas som skatteflykt. Efter detta uttalande utbröt en mindre folkstorm, och Kjell-Olof Feldt fick snabbt dementera och påstå att han gjort sig skyldig till ett minnesfel.

Av denna incident kan man dra vissa slutsatser. Den första är att inte ens den främste företrädaren för landets sakkunskap på skatteområdet och dessutom författare till propositionen har klart för sig vad som är att betrakta som otillåten skatteflykt eller helt legitim skatteplanering. Hur skall då de helt vanliga skattebetalarna veta vad som är tillåtet resp. förbjudet, utan att i tusentals gå till riksskatteverket för att så småningom få något slags förhandsbesked?

Den andra slutsatsen är, att om finansministern har för avsikt att utmana landets en och en halv miljon villaägare genom att angripa uppdelningen av villaräntorna, kan detta naturligtvis ske genom en särskild lagstiftning utan någon tvetydig, svårtolkad generalklausul. Den tredje slutsatsen av Kjell-Olof Feldts framträdande i Magasinet i förra veckan är, att om somliga statsråd inte är särskilt villiga att öppna munnen, finns det i gengäld andra som pratar för mycket.

En fjärde slutsats skulle kunna vara, att även om finansministern dementerade sitt påstående om villaägarnas ränteuppdelning, finns det enligt min uppfattning ingenting i lagförslaget som säger att en skattedomstol inte kan tolka lagen som Kjell-Olof Feldt först gjorde. *En luddig dementi*, även om den kommer från en finansminister, kan knappast vara avgörande för hur en skattedomstol tolkar lagen. Till detta skall läggas att den nyligen tillsatta bostadspolitiska utredningen just fått i uppdrag att granska icke avsedda skattelättnader vid fördelning av villaräntor. Osäkerheten om villaräntorna kvarstår alltså.

Vad finns det då för andra transaktioner som kan tänkas bli förbjudna enligt det nya lagförslaget?

I valrörelsen förra året påstod en framstående LO-ekonom att deltidsarbete enligt hennes uppfattning utgjorde en form av skatteflykt. Att vara hemma och baka bullar eller passa sina barn skulle alltså betraktas som skatteflykt. Man skulle kunna skratta åt ett så befängt påstående, att det måste vara heltidsarbete för att inte betraktas som skatteflykt, men det är likväl oroväckande att den nu makthavande socialistiska eliten tänker i sådana banor. I dag LO-ekonom, i morgon finansminister.

För ett par år sedan ändrades lagen om förskottsräntor, så att möjligheten att betala förskottsränta begränsades till ett år. Ingen kan väl med bästa vilja i världen påstå annat än att en förskottsräntebetalning är ett sätt att få ner skatten det aktuella året och därtill den enda avsikten med transaktionen. Hur kommer nu skattedomstolarna att agera i sådana här fall? Kommer lagen om generalklausul att ta över lagen om förskottsränta? Förmodligen inte, men det skapas likväl oro. Är det avsikten går det ju bra att stifta en lag som över huvud förbjuder förskottsräntebetalning. Även här är alltså en

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

utvidgad generalklausul obehövlig.

Vi har många skilsmässor i vårt land, och en hel del av dem har kommit till av ekonomiska skäl. Man skiljer sig bl. a. för att komma undan den sambeskattnings som vi fortfarande har kvar i ganska stor utsträckning. Efter en ekonomisk skilsmässa fortsätter sedan ofta samlevnaden i en mängd olika varianter.

Låt oss hoppas att skattedomstolarna inte, under täckmantel av en ny generalklausul, anser sig behöva snoka i hithörande frågor.

Det är också oroväckande att finansministern i propositionen skriver, att när klausulen varit i kraft ett tag, bör man ta upp frågan om att lägga över tillämpningen på de lokala taxeringsnämnderna. Genomförs en sådan åtgärd måste den naturligtvis betraktas som ett ytterligare steg mot rättsosäkerhet. Inget ont om de lokala taxeringsnämnderna, men man kan knappast begära att de skall ha juridisk kompetens för den tillämpningen.

Det är anmärkningsvärt med vilken snabbhet regeringen har gått till väga i denna fråga. Det förefaller som om socialdemokraterna ansett det vara betydligt viktigare att visa upp handlingskraft än att bereda ärendet på ett korrekt sätt. Varför denna brådska? Lagförslaget har inte remissbehandlats på sätt som regeringsformen föreskriver, och när vi i skatteutskottet krävde att förslaget om generalklausul skulle remitteras till konstitutionsutskottet för att få klarlagt om lagförslaget stod i överensstämmelse med grundlagen, förvägrades vi en sådan remittering utan motivering. Detta är mer än anmärkningsvärt, och man lär knappast med bevarad trovärdighet från socialdemokratiskt håll kunna påstå att ikraftträdandetiden den 1 mars var så betydelsefull att tiden inte räckte till för ett korrekt handläggande.

Ett ytterligare skäl till att avvisa förslaget om en utvidgad generalklausul, utöver dem jag redan redogjort för, är att den förra generalklausulen var tidsbegränsad och att den i samband med femårsperiodens utgång skulle utvärderas. Det hade funnits alla skäl att avvakta denna femårsperiods utgång och se vilka erfarenheter som kunde göras av den lagstiftningen, innan man som nu avsevärt skärper den. Fanns det några speciella transaktioner som man betraktat som särskilt fränstötande, kunde man ju ha lagt fram särskilda lagförslag mot dessa.

Rädslan för att på något sätt få stämpeln på sig att inte med kraft bekämpa den ekonomiska brottsligheten har hos socialdemokraterna varit betydligt starkare än önskan – en önskan som jag dock tror finns – att värna om människors personliga integritet. Jag tror inte att de socialdemokratiska motiven till en utbyggd generalklausul är särskilt representativa bland de egna väljarna, något som också återspeglas i en del av den socialdemokratiska pressen. Andra händelser denna vinter har också klart visat hur stor betydelse människor fäster vid ett bevarande av den personliga integriteten.

Det var positivt och bra att Kjell-Olof Feldt snabbt erkände att han hade fel när det gällde villaägarna och generalklausulen. Det skulle hedra finansministern ännu mer om han i dag här i kammaren kunde stå upp och erkänna att han haft fel i fråga om hela den nya generalklausulen och säga att

han följaktligen drar tillbaka lagförslaget i denna del, men det är väl att hoppas för mycket.

Med stöd av vad jag här har anfört yrkar jag bifall till reservation nr 1, som är gemensam för de tre borgerliga partierna.

Vi har ytterligare en gemensam trepartireservation, som jag i korthet skall redogöra för.

Enligt den nuvarande lagstiftningen kan skattsedel för preliminär A-skatt i princip endast utfärdas för den som har arbetsanställning. En arbetsgivare är blott skyldig att göra avdrag för preliminär A-skatt på de lönebelopp som han betalar ut till arbetstagare som han är huvudarbetsgivare för. Någon skyldighet att göra skatteavdrag på s. k. biinkomster föreligger alltså inte. Nu föreslås i propositionen att den lokala skattemyndigheten skall få möjlighet att utfärda A-skattsedel även för enmansföretagare i vissa verksamheter, såsom byggnads-, måleri-, rörlednings-, el- och glasmästeribranscherna samt för företagare med egen lastbil eller schaktmaskin. Skälet till detta nya lagförslag är att antalet arbetstagare som skaffat sig biinkomster har väsentligt ökat, särskilt inom de branscher som jag nyss nämnt. Genom en sådan reform skulle man öka tillämpligheten och betydelsen av den i december beslutade lagen om uppgifts- och avdragsskyldighet, AUL.

Från moderat håll har vi inte kunnat godta lagförslaget. Det ökade antalet arbetstagare med biinkomster har redan tidigare uppmärksammats av riksskatteverket, där nu en arbetsgrupp överväger möjligheterna att utvidga källskattesystemet, så att arbetsgivare kan bli skyldiga att göra preliminärskatteavdrag också för arbetstagare för vilka de inte är huvudarbetsgivare. Naturligtvis borde man avvakta riksskatteverkets övervägande innan man utvidgar uppbördslagen, av vilken man f. ö. borde vinna någon sorts erfarenhet innan man går vidare.

Något annat som också talar mot lagförslaget är att det måste medföra stora svårigheter för de lokala skattemyndigheterna att med hänsyn till rättvis och likformig tillämpning avgöra om en fysisk person skall tilldelas A-skatt i stället för B-skatt. Inte heller finns det angivet i propositionen på vilket underlag skatteavdraget skall beräknas, vilket ytterligare ökar svårigheterna för de lokala skattemyndigheterna att göra korrekta bedömningar. Även i denna del av propositionen har regeringen i sin iver att visa ett kraftfullt uppträdande mot skatteundragandet rusat i väg utan ge sig tid att invänta pågående utredning och utan att besvara sig med sedvanligt remissförfarande.

Herr talman! Vi har en tredje invändning mot propositionen, och den gäller förslaget att utvidga statens rätt till avräkning vid återbetalning av överskjutande ingående mervärdeskatt. Utvidgningen innebär att staten vid återbetalning av överskjutande ingående mervärdeskatt också skall kunna avräkna förfallen annan skatt än moms och även förfallna arbetsgivaravgifter. Antas förslaget kommer staten att på ett otillbörligt sätt gynnas framför vissa andra återbetalningsberättigade fordringsägare. Finansministern har inte i propositionen kunnat framlägga något bärande skäl för detta ensidiga gynnande av staten som fordringsägare. Även i detta fall kan man rikta kritik

mot ett uteblivet remissförfarande, särskilt som någon brådska med genomförandet knappast torde föreligga.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i skatteutskottets betänkande.

Anf. 4 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! När regeringen nu föreslår en ändring av skatteflyktsklausulen så fortsätter därmed den debatt som pågick under en stor del av 1970-talet. Det var företagsskatteberedningen som 1975 presenterade förslaget i SOU 1975:77 om Allmän skatteflyktsklausul. Redan i remissomgången blev frågan om rättssäkerheten mycket diskuterad. Också den dåvarande socialdemokratiska regeringen tvekade att framlägga någon proposition. Först 1980 beslöt riksdagen att införa nu gällande lagstiftning, och denna tidsbegränsades till att gälla rättshandlingar som företas under åren 1981–1985. Vidare beslöts att lagstiftningen mot slutet av perioden skall utvärderas från rättssäkerhetssynpunkt och därvid kunna omprövas på nytt.

Den nuvarande klausulens tillämpningsområde är begränsad till sådana skatteflyktsförfaranden som innebär att den skattskyldige kringgår en skattebestämmelse. För att ett förfarande skall anses innebära att en skattebestämmelse kringgås skall tre förutsättningar vara uppfyllda.

För det första skall förfarandet, med hänsyn till det ekonomiska resultat som – bortsett från beskattningen – har uppnåtts genom förfarandet, framstå som en omväg i förhållande till det närmast till hands liggande förfarandet.

För det andra skall förfarandet för den skattskyldige ha medfört en inte oväsentlig skatteförmån, och denna förmån skall kunna antas ha utgjort det avgörande skälet för valet av förfarande.

För det tredje skall en taxering på grundval av förfarandet klart strida mot grunderna för den bestämmelse som kringgåtts eller för de bestämmelser som skulle tillämpas, om det av den skattskyldige valda förfarandet lades till grund för taxeringen.

Dessa regler gäller i dag. Genom förslaget i propositionen utvidgas skatteflyktsklausulens tillämpningsområde till att omfatta också andra förfaranden än de egentliga kringgåendefallen. Departementschefen framhåller i propositionen att skatteflyktsklausulen – för att tillgodose rimliga effektivitetskrav – bör utformas så, att den omfattar också sådana förfaranden som tillkommit i syfte att uppnå en skatteförmån, oavsett om dessa utgör omvägsförfaranden eller ej. Som förutsättning bör dock gälla att förfarandet medfört en inte oväsentlig skatteförmån, att denna förmån kan antas ha utgjort det huvudsakliga skälet för förfarandet och att en taxering på grundval av förfarandet skulle strida mot lagstiftningens grunder. Förslaget till författningstext har utformats i enlighet härmed.

Som framgår av den till utskottsbetänkandet fogade reservationen 1 anser vi reservanter att borttagande av det s. k. "omvägsrekvisitet" är fel. Genom "omvägsrekvisitet" har skattemyndigheterna nu möjlighet att pröva vad som

i en given situation – för en utomstående betraktare – framstår som ett normalt handlingssätt för att uppnå ett skatteresultat. Prövningen begränsas nu i huvudsak till att avse den skattskyldiges avsikt med ett visst förfarande. Varje förfarande – oavsett om det inneburit ett kringgående eller ej – kan medföra att klausulen tillämpas. Ur rättssäkerhetssynpunkt är en sådan lagstiftning oacceptabel.

När man läser departementschefens "avslutande synpunkter" i propositionen blir man ännu mera tveksam om möjligheterna att tillämpa lagen. Departementschefen säger bl. a. att lagen skall kunna tillämpas inte bara på s. k. omvägsförfarande, utan också i de fall där den skattskyldige använder sig av den närmaste vägen men där handlandet i huvudsak betingas av syftet att erhålla av lagstiftaren icke avsedda skatteförmåner. Departementschefen fortsätter med att understryka att utvidgningen av skatteklausulens tillämpningsområde givetvis inte innebär att den skall tillämpas i alla fall där den skattskyldige får skattefördelar av sitt handlande. En näringsidkare måste givetvis när han prövar förutsättningar för en investering eller någon annan affärstransaktion beakta skattekonsekvenserna och om olika alternativ står till buds välja det alternativ som ger det bästa resultatet. Men, fortsätter departementschefen, om skattefördelarna träder i förgrunden på ett sådant sätt att transaktionen i övrigt framstår som mer eller mindre meningslös, då skall skatteklausulen tillämpas.

När jag läser detta ställer jag mig frågan: Finns det någon möjlighet att tillämpa lagen, att finna någon väg för en likartad tillämpning? I utskottet ställdes frågan om vilka konkreta motiv som föreligger för en skärpning av den nuvarande lagen. Det frågades också hur lagen skall kunna tillämpas. Hur skall taxeringsmyndigheterna kunna avgöra om en investering är meningsfull eller inte? I utskottsbetänkandet sägs bl. a. att utskottet inte anser det lämpligt att styra utvecklingen genom att i förarbeten ge detaljerade anvisningar om klausulens tillämplighet i olika situationer. Utskottet säger vidare att det bör vara skattedomstolarnas sak att i varje särskilt fall pröva om ett visst förfarande är förenligt med eller strider mot grunderna för de aktuella bestämmelserna.

När man läser dessa rader ställer man sig onekligen frågan om denna mening är utformad med anledning av finansminister Feldts försök att tolka lagen. Finansministerns uttalande om lagens tillämpning ger också ett klart besked om svårigheten att tolka klausulens bestämmelser. Kan det statsråd som undertecknat propositionen göra en sådan feltolkning av reglerna, vad finns det då för garanti för en objektiv och likartad tillämpning? Hur skall den enskilde kunna avgöra vilka åtgärder som är tillåtna eller icke? Och var finns rättstryggheten?

Det uttalande som finansministern gjorde och dagen därefter tog tillbaka har gett oss ett klart besked om svårigheterna att tolka lagen. Vi skall väl inte ställa högre krav på den enskilde och inte heller på skattemyndigheterna då det gäller att kunna hantera denna lagstiftning, när det visat sig vara så svårt för den som framlagt lagen att tolka vad den åsyftar.

Utskottet anför att lagen har tillämpats i alltför liten omfattning. Jag sade

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

redan när den nuvarande lagen antogs 1980 att vetskapen om att lagen finns skulle utgöra skäl för allt fler att avstå från att gå ut på den yttersta kanten av vad som är tillåtet. Erfarenheterna från andra länder, där liknande skatteflyktsklausul finns, är att en sådan lagstiftning har en preventiv verkan. Detta är enligt min uppfattning bra. Därmed har man uppnått ett av syftena med lagstiftningen.

Men en lagstiftning får inte utformas så, att stor osäkerhet uppstår hos såväl de skattskyldiga som de tillämpande myndigheterna. Ur rättssäkerhetssynpunkt är en sådan lagstiftning oacceptabel. Centern kan inte acceptera en sådan lagändring som här föreslås.

Riksdagsbeslutet 1980 om den nu gällande lagstiftningen bör ligga fast. Det innebär att lagen gäller fram t. o. m. 1985 och att den i slutet av denna period blir föremål för den utvärdering som också beslöts av riksdagen 1980. Först när detta har skett, bör avgöras om en omprövning av lagen är nödvändig.

I utskottsbetänkandet behandlas också ett förslag framlagt i propositionen angående de lokala skattemyndigheternas rätt att under vissa förutsättningar besluta att företagare skall betala A-skatt i stället för B-skatt. Motivet för denna ändring är att minska skatte- och avgiftsundandragandet.

Vi ansluter oss till de motiv som ligger bakom förslaget. Det är angeläget att åtgärder vidtas mot dem som missköter redovisning och inbetalning av preliminära och kvarstående skatter.

Men ett sådant system som föreslås i propositionen förutsätter att det finns ett rimligt underlag för de regler enligt vilka skatten skall erläggas. Några exempel på eller regler om hur de nya bestämmelserna skall tillämpas har inte givits. Lokala skattemyndigheten ställs inför stora svårigheter både när det gäller bedömningen av vilka som skall erlägga A- eller B-skatt och när det gäller att komma fram till en rättvis och likartad tillämpning.

Med hänsyn till det anförda har utskottsledamöterna från centern, folkpartiet och moderaterna, såsom framgår av reservation 2, inte ansett sig kunna biträda förslaget i propositionen.

Herr talman! Med anledning av vad jag här anfört yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2, som fogats till utskottets betänkande, samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 5 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Det är viktigt att med olika metoder säkerställa statens och kommunernas inkomster. Det kräver i sin tur att samhället har resurser när det gäller att upptäcka och beivra skattebrott men också att samhället har möjlighet att gripa in mot renodlad skatteflykt. I det syftet har skattemyndigheterna under senare år fått väsentligt ökade resurser.

Ett annat instrument med samma syfte är den i dag aktuella s. k. generalklausulen, som beslutades av riksdagen 1980. Den tar sikte på renodlade skatteflyktsfall. Som en förutsättning för klausulens tillämpning anges nämligen att den gäller transaktioner som innebär en omväg jämfört med ett normalt förfarande. Det är denna egenskap som gör att general-

klausulen ur rättssäkerhetssynpunkt inte behöver betraktas som äventyrlig. Den här klausulen har tillämpats i ett fåtal fall. Men jag tror inte att man därav skall dra samma slutsats som skatteutskottet drar, nämligen att den hittillsvarande tillämpningen har visat att generalklausulen är ett ineffektivt instrument. På den punkten delar jag Stig Josefsons uppfattning. Jag tror nämligen att den i ett icke obetydligt antal fall har haft en preventiv effekt och att man därmed har undvikit ett antal renodlade skatteflyktsfall.

Mot denna bakgrund har man anledning att fråga sig: Vad är det för fel på den generalklausul som vi nu har? Vad är det som motiverar en ändring av skatteflyktsklausulen redan nu? Riksdagen har ju, när beslut om denna klausul fattades 1980, sagt att den skulle utvärderas efter fem år och att man därefter skulle dra ett antal slutsatser. Vi väntar således på besked från utskottsmajoritetens och regeringens sida om vad det är som har gjort att man inte kunnat avvakta en utvärdering.

Enligt min mening har skatteflyktsklausulen haft sitt värde. Den har lagt hinder i vägen för ett antal skatteflyktstransaktioner som annars skulle ha blivit verklighet.

Nu föreslår regeringen en ändring i lagen mot skatteflykt som innebär att också normala transaktioner – som inte utgör en omväg jämfört med det normala – skall kunna underkännas såsom varande skatteflykt.

Vi har då frågat: Vad är det för krav som den ändrade skatteflyktsklausulen ställer på transaktioner för att de skall kunna underkännas?

Det sägs till en början att en tillräcklig förutsättning för den här klausulens tillämpning skall vara att det huvudsakliga skälet för transaktionen är en skattevinst. Med det uttryckssättet kan det alltså finnas också andra, normala skäl för en transaktion som med denna utvidgade klausul kan bli underkänd.

Vad är det för transaktioner ni tänker på? Vilka förfaranden som i dag är tillåtna kan med den nya klausulen bli olagliga?

Om detta sägs flera olika saker i propositionen. Låt mig ta några citat från s. 11–14 i proposition 84. På ett ställe står det att den nya klausulen kan användas mot förfaranden "där hela handlandet framstår som meningslöst om det inte vore för skatteförmånen". Men tre sidor längre bort sägs det om samma villkor att det gäller om "den skattskyldiges förfarande framstår som mer eller mindre" – jag betonar det – "meningslöst om man bortser från skatteförmånen". På s. 13 i propositionen står det att klausulen skall gälla "förfaranden som tillkommit enbart" – jag understryker det – "för att få inte avsedda skatteförmåner". Men en sida därefter talas det om "transaktioner som främst" – jag betonar det – "är inriktade på att minska skatten".

Herr talman! Jag har tagit dessa direkta citat ur propositionen för att visa att det finns betydande diskrepanser och otydligheter i formuleringarna i propositionen som bidrar till att skapa osäkerhet om vad avsikten är med förslaget om en utvidgad skatteflyktsklausul.

Den osäkerhet som propositionen efterlämnar efter en läsning fick sin tydliga illustration när det ansvariga statsrådet på en direkt fråga i TV nämnde fördelningen av inkomst av fastigheter resp. underskott av

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

fastigheter som ett fall där den utvidgade lagen om skatteflykt skulle användas och finansministern dagen efter dementerade det. Det må så vara – varje person bör ha rätt att någon gång göra fel, och jag skall inte göra något nummer av detta – men jag vill ta det som en utgångspunkt för att ställa en fråga här i kammaren till skatteutskottets ordförande och till finansministern: Om det inte var fallet med villaägarna, vad är det då för transaktioner som i sig kan ha ett normalt syfte som ni avser med den här skatteflyktsklausulen? Vad är det som vi skattebetalare i dag får lov att göra men som med den utvidgade skatteflyktsklausulen skall bli olagligt?

Vi ställde de frågorna i skatteutskottet vid behandlingen av propositionen. Men vi fick då inget svar ifrån utskottsmajoriteten. Jag vill alltså upprepa frågan i dag och rikta den till Erik Wärnberg och Kjell-Olof Feldt: Vad är det för sorts transaktioner ni tänker på? Kan ni för riksdagens ledamöter ta upp något enda fall där ni föreställer er att den utvidgade skatteflyktsklausulen kommer att användas?

Min bedömning är att regeringen i sin proposition inte har lämnat någon egentlig ledning som säger mot vilket slags skatteflykt man egentligen tänker sig att den utvidgade generalklausulen skall användas. Resultatet av detta blir att man kvarlämnar en långtgående osäkerhet om i vilka situationer den kan komma att åberopas, att man icke ger de tillämplande myndigheterna någon fullständig vägledning om syftet med klausulen, att man lägger en stark press och ett stort ansvar på skattemyndigheter och skattedomstolar – ett ansvar som regeringen och skatteutskottets majoritet själva inte vill ta – och att man, i varje fall hittills, har undvikit att ge precisa svar på våra frågor om vilka fall som man anser att den utvidgade lagstiftningen skall kunna användas emot. Om riksdagen i dag beslutar om en utvidgad generalklausul, menar jag att vi i ovanligt liten utsträckning vet vad innebörden av det blir, och att även människorna i det här landet – de skattskyldiga – kommer att sväva i okunnighet under lång tid om vad det är för några i sig fullt normala förfaranden som kan komma att betraktas som olagliga. På sådana grunder, menar jag, bör man inte stifta lagar i Sveriges riksdag.

Rättssäkerhetsgarantier i grundlag och i annan lagstiftning har som huvudsyfte att utgöra ett stöd för den enskilda människan. Staten och myndigheterna – i det här fallet skattemyndigheterna – har alltid ett övertag i förhållande till den enskilde och behöver inte något ytterligare stöd i lagstiftningen. Generell lagstiftning av den här karaktären bidrar till att försvaga rättstryggheten för den enskilde, och det är huvudskälet till att vi i folkpartiet avvisar förslaget om en utvidgning av lagen mot skatteflykt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 6 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Skatteflykt och ekonomisk brottslighet är en verksamhet som inte accepteras av folkflertalet. Den vänder sig mot det stora flertalets intresse för en solidarisk omfördelning av de samhälleliga resurserna. Skatteflykt i ordets egentliga mening är dess bättre inte heller allmänt

utbredd, utan förekommer i huvudsak endast inom grupper med höga bruttointkomster e. d. För folk med vanliga arbetsinkomster är denna typ av verksamhet som regel ointressant, och även fjärran från deras ideal.

Vänsterpartiet kommunisterna har under en rad av år krävt införandet av en verklig generalklausul mot skatteflykt. En sådan kan börja skönjas nu. Vi anser dock att den utvidgning av klausulen som föreslås av regeringen inte täcker behovet. Ytterligare förändringar är nödvändiga, vilket säkerligen också kommer att visa sig när detta förslag tillämpats en tid. Jag kommer senare att gå in på våra förslag till ytterligare utvidgning eller, om man så vill, skärpning av generalklausulen.

Debatten om generalklausul, eller generalklausuler, mot skatteflykt har från borgerligt håll alltid hållits på ett för de flesta människor verklighetsfrämmande plan. De borgerligas argument mot en generalklausul är – och har varit – det s. k. rättsosäkerhetsbegreppet. Men man måste ställa sig frågan: För vilka är detta en fråga om rättsosäkerhet? Ja, inte är det folkflertalets rättsäkerhet de här partierna vill slå vakt om. Inte heller är det de problem som gäller för vanliga människor, med vanliga arbetsinkomster, som de borgerliga attackerna är avsedda för. Nej, deras omhuldande av rättsäkerheten gäller dem som har så stora inkomster att de anser det lönsamt att manipulera för att komma ifrån så mycket av beskattningen som möjligt.

I sitt falska omhuldande av ett relativt litet fåtals s. k. rättsäkerhet, dvs. denna grupps rätt att även i fortsättningen obehindrat kunna smita från skatt, vädjar motståndarna till generalklausulen till det allmänna rättsmedvetandet. Denna oblyga falskhet bör sättas in i ett större sammanhang. Den måste kompletteras med hur de här partierna har agerat i andra sammanhang där rättsäkerheten står eller har stått på spel.

För inte har de borgerliga partierna eller andra generalklausulsmotståndare talat om rättskränkningar när hundratusentals arbetare och tjänstemän slängs ut i arbetslöshet. Rätten till ett jobb är för dessa partier och deras sympatisörer tydligen helt ointressant i jämförelse med ett fåtals rätt till skattesmitning – i vart fall föranleder debatten från de borgerliga partiernas sida en att få den uppfattningen. Det är den typen av jämförelse som man bör göra för att sätta in kritiken mot en verkningsfull generalklausul i ett riktigare sammanhang.

Därför har heller aldrig de borgerliga partierna lagt fram något förslag till generalklausul som är värt namnet. Inte heller den nu föreslagna generalklausulen täcker, som jag sagt tidigare, det behov som vi anser föreligger. Men självfallet får inte, och kan inte heller, en generalklausul ersätta speciallagstiftning inom skatteområdet. En grund för en generalklausul är ju också vad lagstiftaren avser med vanlig skattelagstiftning, som dock vissa människor, med anlitande av s. k. skatteplanerare, avser att kringgå. Dessa skatteplanerares eller, mera relevant uttryckt, skattesmitarkonsulters verksamhet har inte på något vis tillkommit för att tjäna de många, utan endast de få som har råd och möjlighet att betala bra för de tjänster de utnyttjar.

Mot denna bakgrund var det anmärkningsvärt när finansminister Kjell-

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Olof Feldt i TV gav uttryck för att skatteplanering är en nödvändighet. Det skulle såvitt jag förstår syfta på alla och inte bara det exklusiva fåtal som nu berörs. Frågan blir då om det är meningen att skatteplanering, dvs. olika former av manipulationer för att undgå beskattning, skall bli allmänt utbredd. För vpk:s del betackar vi oss för sådan planering och menar i stället att dessa möjligheter borde effektivt bekämpas. S. k. skatteplanering kan knappast vara ett samhällsintresse.

I samband med utvidgningen av 2 § och 3 § i lagen om skatteflykt har vi föreslagit förändringar även på andra områden. Vi menar att generalklausulen också bör innefatta hela skatteområdet. Det är uppenbart att utrymmet för erhållande av icke avsedda skatteförmåner inom t. ex. arvs- och gåvoskattelagstiftningen är mycket stort. Regeringen säger i propositionen att det nu inte är möjligt ur administrativ synpunkt att utvidga området för generalklausulen. För vår del anser vi att det inte finns några sådana hinder, utan att uttalandet närmast tyder på en rädsla för att i nuläget vidga dess område.

Vidare anser vpk att första instans för bedömning av generalklausulens tillämpning bör vara taxeringsnämnderna. Vi menar att där finns den folkliga representation som borde ta ställning till huruvida skatteflykt föreligger eller inte. Det är i taxeringsnämnden som ärendena först bör prövas mot skatteflyktsklausulen, även för att den s. k. folkliga representationen skall kunna ha en överblick över dess tillämpning.

Förslaget till speciell skatteflyktskommission, som kontinuerligt skulle följa tillämpningen av generalklausulen och skatteflykten, har utskottet avstyrkt med anledning av den i tid begränsade kommissionen mot ekonomisk brottslighet. Det råder faktiskt stor skillnad mellan den av oss föreslagna specialkommissionen och denna tillfälliga kommission mot ekonomisk brottslighet. Skatteflykten bör enligt vår mening ständigt beivras, och detta genom en speciellt tillsatt parlamentarisk kommission.

Vänsterpartiet kommunisterna har i det här sammanhanget också föreslagit att anstånd inte skall medges med skatteinbetalning vid generalklausulens tillämpning. Vi har den uppfattningen att det vid behandlingen av ärenden som aktualiserats av generalklausulen inte finns anledning till anstånd i någon annan utsträckning än vad som annars är brukligt.

I samband med behandlingen av propositionen har utskottet tagit upp också några yrkanden som vpk ställt i en motion om åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Det ena av dessa yrkanden gäller en översyn av reglerna om mantalsskrivning i annat land i syfte att undgå beskattning. Utskottet redovisar att regeringen skall låta göra en sådan översyn och säger att vårt yrkande därmed är tillgodosett. Av den anledningen avstår jag också från att yrka bifall till detta yrkande.

Samma sak gäller förslaget om en översyn av möjligheterna till förmögenhetsöverföringar i avsikt att kringgå de olika regler som finns inom skatte- och näringsområdena. Kommissionen mot ekonomisk brottslighet har givits direktiv om en sådan översyn. Vi anser att detta för tillfället är tillfredsställande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 2211.

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Herr talman! Skatteundandragandet på den direkta beskattningens område har numera fått så stor omfattning att samhällets strävan måste vara att motverka skatteflykt i alla dess former. Det är kärnpunkten i lagrådets tillstyrkan i det yttrande rådet avgivet över dagens proposition. Det är också den enkla förklaringen till att riksdagen i dag har att ta ställning till en viss skärpning av den allmänna skatteflyktsklausulen.

I den allmänna debatten, i motioner från de borgerliga partierna liksom i reservationerna till utskottsbetänkandet har denna förutsättning skjutits i bakgrunden. Vad som diskuteras är en mer eller mindre konstruerad analys av rättssäkerhetsfrågorna.

Sverige är en rättsstat, där inget övergrepp mot den enskilde kan tolereras. Om detta är vi överens. Men det gäller alla, varför det i skattefrågorna också finns en annan part att skydda utöver dem som med olika åtgärder försöker undkomma en del av den skattebörda som lagstiftaren har avsett att vederbörande skall bära. Jag tänker då på de lojala skattebetalarna. Det måste finnas en rättssäkerhet också för dem.

Det verkar som om klausulens kritiker inte upptäckt vad som skett och håller på att ske i fråga om skatteundandragandet i samhället. Vi måste ha klart för oss att varje orättmätigt undandragen skattekrona får betalas av lojala skattebetalare. Det är vid avvägningen mellan dessa motstridiga intressen som utskottsmajoriteten funnit att det kan finnas skäl att skydda de lojala litet mera och de illojala litet mindre. Skatteutskottets majoritet är alltså beredd att tillstyrka propositionen och godta de skärpningar som föreslås.

När man läser motionerna kan man förledas att tro att regeringen har föreslagit nya principiella utgångspunkter vid tillämpningen av skatterätten. Så är ju ingalunda fallet. Det stora, konkreta, principiella steget tog trepartiregeringen i oktober 1980 när det första förslaget till lagstiftning om generalklausul lades fram. Jag är medveten om att detta skedde efter stor tvekan, och man förhållade kampen mot skatteflykten med denna metod så länge som man anständigtvis kunde – och f. ö. enligt min uppfattning litet längre. I tre år utlovade man i propositionsförteckningarna att en skatteflyktsparagraf skulle föreläggas riksdagen, innan den slutligen kom. Det var visserligen en något urvattnad version som presenterades, men man anslöt sig i alla fall till principen att skattedomstolarna kunde fastställa taxeringar efter andra principer än det resultat som hade framkommit av fullt giltiga rättshandlingar på civilrättens område. Det principiellt nya var att skattedomstolarna skulle se till syftet med de vidtagna transaktionerna liksom att hänsyn också skulle tas till lagstiftarnas intentioner och inte bara till lagens bokstav.

Av dröjsmålet med lagens framläggande kan man dra den slutsatsen att det var svårt att ena de borgerliga regeringarna i den betydelsefulla kampen mot skatteflykten genom en generalklausul. Den slutsatsen förstärks när man tar del av framför allt moderaternas motion. Där vrider man sig som en mask inför det ansvar som man tog på sig när förslaget om generalklausul lades

fram. Man försöker nu försvara sitt principiella ställningstagande 1980 med att man ändå hittade på så många spärrar innan lagen kunde få användas att man nästan kvävde principen och gjorde lagen verkningslös.

Om detta var uppsåtet, kan det konstateras att man också har lyckats. Hitintills har det kommit in förfrågningar till riksskatteverkets rättsnämnd i ett 70-tal ärenden. 25 har avgjorts. Av dessa har nämnden sagt att 4 nog faller inom lagens tillämpningsområde.

Socialdemokraterna har i motioner flera gånger hävdats att lagen borde göras mer effektiv utan att därför de grundprinciper ändras som gäller för en skatteflyktsparagraf och som riksdagen antog 1980 efter trepartiregeringens proposition. Det är därför ganska naturligt att vi i regeringsställning återkommer med förslag i uttalad riktning. Vad som föreslås och som tillstyrks av utskottsmajoriteten är att det s. k. omvägsrekvisitet tas bort, dvs. att förfaranden som inte går en omväg runt skattelagstiftningen ändå under vissa omständigheter skall kunna bli betraktade som skatterättsligt ogiltiga.

Man lättar också litet på ett par andra spärrar som har varit förutsättningar för omvägsrekvisitet. Sålunda skall skatteförmånen inte behöva vara det avgörande skälet för förfarandet, utan det räcker med att det har varit det huvudsakliga skälet.

Liksom i dagsläget måste en åtgärd också strida mot skattelagstiftningens grunder för att bli ifrågasatt som skatteflykt, men den ytterligare spärr som fanns i ordet "klart" strida har ansetts obehövlig. Numera skall det räcka med att den strider mot skattelagstiftningens grunder.

Det rör sig alltså inte om några genomgripande förändringar av den generalklausul som i dag gäller. Utskottet anser ändå att förändringarna är av den arten att generalklausulen blir effektivare som medel mot olika slag av skatteflyktstransaktioner.

Detta betyder dock inte att hederliga medborgare plötsligt skall förvandlas till skatteflyktingar därför att de använt åtgärder som med lagstiftarens och taxeringsmyndighetens goda minne kanske har lett till vissa skattefordelar. Av den debatt som har förts skulle man kunna förledas tro att det är de små skattesmitarna som man vill åt, när det i själva verket skall röra sig om väsentliga ting – det är de stora skattesmitarna som man vill åt.

Lagrådet har anfört att man ibland kan ställas inför svåra avvägningsproblem när man skall bedöma en skattskyldigs avsikter med en transaktion och tillägger att varje sådan bedömning måste göras med stor varsamhet.

Utskottet instämmer i detta uttalande och anför vidare att för att skatteförmånen skall anses vara det huvudsakliga skälet till förfarandet och strida mot lagstiftningens grunder torde böra fordras att förfarandet helt eller i viktiga delar framstår som praktiskt taget meningslöst om man bortser från skatteförmånen. Det här tycker jag är ett tillräckligt svar till Björn Molin på hans fråga om vilka av uttalandena i propositionen man skall gå efter. Här har utskottet klart och tydligt talat om vad det menar.

I den allmänna debatten liksom här i dag har ställts krav på preciseringar om vilka åtgärder som skall anses falla under generalklausulen. Utskottet

anser sig av två skäl inte kunna göra sådana preciseringar. Dels vill man inte binda upp skattedomstolarna i deras prövning, dels skulle det vara enklare med en speciallagstiftning för varje typ av transaktion, om man kände till alla de transaktioner som var på gång. Givetvis får arbetet med speciallagstiftningar inte upphöra bara därför att man har en generalklausul. Men man behöver inte alltid invänta skatteflyktningarnas nästa steg innan man gör någonting.

Erfarenheterna har visat oss att den stora skaran av s. k. skatteexperter och skatteplanerare – de är av många olika slag – som i dag mot betalning försöker hitta skatteflyktshål åt de skattskyldiga som har råd att betala, alltid har legat flera steg före dem som har försökt täppa till skatteflyktshålen. Därför vore det fel att i dag tala om vilka transaktioner som dessa experter i framtiden skall syssla med eller avstå från. Faktum är också att vi i dag inte känner till alla skatteflyktshål. I så fall hade lagstiftningen kunnat vara mer preciserad.

Utskottsmajoriteten har ändå gett den vägledningen att klausulens tillämpning i huvudsak skall omfatta de skattskyldiga som bör vara väl medvetna om att skattemyndigheterna kan komma att ifrågasätta giltigheten av ett visst förfarande. Varje förfarande skall bedömas i sin helhet, men bedömningen skall ske på ett sätt som gör att den skattskyldige bör vara medveten om att hans handlande ifrågasätts.

Kritiken för rättsosäkerhet har skjutit in sig på att de skattskyldiga inte i förväg med absolut säkerhet kan veta vilka ekonomiska transaktioner som är tillåtna eller ej. Jag medger att de skattskyldiga inte vet det. Men det kan de faktiskt inte veta i dag heller med gällande skatteflyktslagstiftning eller annan lagstiftning på skatteområdet. Det är ju egentligen därför som vi har skattedomstolar. Taxeringsmyndigheten och den skattskyldige har alltid haft olika uppfattningar om en del transaktioner. Ingen lagstiftare har någonsin så i detalj kunnat skriva lagtext att den täckt alla omständigheter. Ju fler människor som blivit välbetalda skatteplanerare, desto fler osäkerhetsmoment har uppstått.

Lagrådet menar att det nästan är en olöslig uppgift att utforma en generalklausul som gör att den enskilde i varje situation kan avgöra tillämpningen. Det, anser lagrådet, gäller också med gällande generalklausul.

Den föreslagna generalklausulen gör rättssäkerheten för den enskilde skattebetalaren större än i vanliga skatteärenden genom att den inte får användas av lokala taxeringsnämnder, utan första instans är länsrätten. Därtill skall läggas att skattskyldiga har möjlighet att få förhandsbesked i frågor som gäller generalklausulen och dess tillämpning. Vidare får den skattskyldige anstånd med de skatteinbetalningar som påförts som en följd av generalklausulen. Här har man alltså med åtskilliga åtgärder försökt stärka rättssäkerheten.

Resultatet av en sådan här generell skatteflyktsparagraf, som funnits sedan ett par år och som nu skärps något, blir, med de rättssäkerhetsåtgärder som byggts in i den, att skatteflykten förhoppningsvis minskas. Det innebär att

rättssäkerheten för alla lojala skattebetalare blir större och kanske något mindre för dem som i dag försöker komma undan skatt på alla möjliga sätt.

Självfallet har vpk – för att nu något beröra de övriga motionerna – rätt i att man inte klarar alla skatteflyktsfall med de skärpningar av generalklausulen som föreslås av utskottsmajoriteten. Det rör sig, som jag sade, om att flytta gränserna ett litet stycke åt rätt håll utan att därför äventyra rättssäkerheten för någon. En ytterligare utvidgning bör enligt utskottets uppfattning anstå och prövas efter den utvärdering som kommer efter 1985.

En del av de yrkanden som framställts i vpk-motionerna anser utskottet redan tillgodosedda genom att regeringen tillsatt en särskild kommission mot ekonomisk brottslighet, som vi hörde tidigare av Tommy Franzén, och genom att regeringen, enligt besked utskottet fått, har för avsikt att se över reglerna för kyrkobokföring och mantalsskrivning.

Många av de frågor som aktualiserats av vpk i deras skatteflyktsmotioner är enligt utskottsmajoritetens uppfattning väl värda uppmärksamhet, men då de i stort sett redan på ett eller annat sätt är uppe på dagordningen och aktuella för prövning anser utskottet att någon ytterligare åtgärd för dagen inte är erforderlig.

Herr talman! Proposition nr 84 innehåller utöver generalklausulen ytterligare tre områden som alla har till syfte att motarbeta skatteflykt. Endast på en punkt har utskottet kunnat bli enigt. Det gäller preskriptionstider vid brott enligt uppbördslagen. I vissa fall är den två år, men den kommer nu att förlängas till fem år i alla fall.

I fråga om vilka löntagare som skall ha A- eller B-skatt föreslås vissa justeringar som också hänger samman med den nya avdrags- och uppbördslagen. Genom att införa en bestämmelse i uppbördslagen skall möjlighet öppnas att tilldela även en rörelseidkare A-skattesedel i de fall då den skattskyldiges slutligt beräknade skatt till huvudsaklig del antas bli betald genom skatteavdrag.

Jag har fått det intrycket att även de borgerliga i utskottet sluter upp bakom uppfattningen att B-skattesedeln i många oseriösa enmansföretag i hög grad underlättat skatteflykt. Lagstiftningen mot grå arbetskraft som riksdagen i rätt stor enighet antog i höstas var ju f. ö. ett utslag av denna uppfattning. Utskottsmajoriteten anser nu att de regeländringar som föreslås underlättar tillämpningen av avdrags- och uppbördslagen.

Det förhållandet att A-skattesedeln alltid formellt har anknutits till inkomstslaget *tjänst* har öppnat möjligheter till olika arrendeavtal och avtalskonstruktioner som gjort att många som i verkligheten är arbetstagare ändå tilldelats B-skattesedel.

Utskottet menar att den föreslagna regeln skall användas mot dem som missbrukat sitt friare förhållande med B-skattesedeln eller i svårkontrollerbara branscher. Majoriteten har därför litet svårt att förstå de mera tekniska invändningar som görs i reservationen 2.

Det är ju inte så att A-skattesedlar skall utdelas generellt till alla företagare, utan det skall ske efter särskild prövning i varje enskilt fall.

Preliminärskatt skall inte beräknas på material o. d. som ingår i ersättningar och den lokala skattemyndigheten har alla möjligheter att tillmötesgå en skattskyldigs berättigade krav på lägre skatteavdrag eller gå tillbaka till B-skatt.

Det förhållandet att endast huvudarbetsgivare får göra avdrag på A-skattescdeln och att utredning pågår om att dessa även skall få göra avdrag för biinkomster har egentligen inte med den här saken att göra. Så varför man begär uppskov med den delen förstår jag inte.

De borgerliga i utskottet har heller inte velat vara med om en något utvidgad kvittningsrätt för staten för dess fordringar hos en skattskyldig. Regeringens förslag innebär att en skattskyldigs krav på restituerad mervärdeskatt får kvittas mot samme skattskyldiges skulder för förfallna skatter och avgifter på andra områden än mervärdeskatteområdet.

Reservanterna menar nu att staten ställs i en omotiverat god ställning framför andra fordringsägare.

Utöver vad som anförs i utskottsbetänkandet skulle jag här vilja ifrågasätta om påståendet från reservanterna är helt riktigt. Såvitt jag förstår, har nämligen andra fordringsägare redan kvittningsrätt mellan fordringar och skulder. Vidare har leverantörer och långivare i varje fall rätten att skaffa sig säkerheter, vilket staten ju har svårare med.

I princip delar jag uppfattningen att små leverantörer i dag får stå för alltför stora förluster vid betalningsinställelser i jämförelse med andra fordringsägare, men samtidigt kan jag konstatera att samhället inte fått vinsterna, utan det har varit andra. Staten har hitintills vid nästan varje betalningsinställelse varit den stora förloraren.

Herr talman! Låt mig så till slut bemöta de anmärkningar som framställts i de särskilda yrkandena från moderathåll mot handläggningen av ärendet i utskottet.

Den första anmärkningen är att skatteutskottets majoritet avstyrkt en framställning om att skicka skatteflyktsklausulen till konstitutionsutskottet utan att vi ens har motiverat det.

Låt mig då erinra om att vi före jul skickade en proposition till konstitutionsutskottet med anledning av att lagrådet inte fått tillfälle att yttra sig över den. Nu har lagrådet yttrat sig över dagens proposition, och då förefaller det oss andra i utskottet som rätt meningslöst att fördröja ärendet med ett yttrande från konstitutionsutskottet. Efter lagrådets tillstyrkan verkar det närmast som ett okynnesyrkande från moderaterna.

I det särskilda yttrandet nr 2, som handlar om handläggningen av Nic Grönvalls motion, finner moderaterna den motionen intressant – icke så intressant att det räcker till ett bifallsyrkande men väl så att det räcker till en anmärkning på de övriga i utskottet för handläggningen.

Motionen väcktes med anledning av proposition nr 84, som vi nu behandlar, under någon av de sista motionsdagarna. Enligt de regler vi har skall motioner väckta i samband med en proposition behandlas samtidigt som propositionen i kammaren. Valet för utskottet var alltså att uppskjuta ikraftträdandet av propositionen eller att behandla motionen utan det

yttrande från riksskatteverket och riksförsäkringsverket som föreslogs av moderaterna. Utskottet valde det senare alternativet, och det hävdar jag fortfarande är riktigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande nr 20 i dess helhet.

Anf. 8 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Erik Wärnberg började med att kritisera den dåvarande borgerliga regeringen för att ha förhalat klausulen under flera år. Särskilt vi moderater fick en släng av slev; vi vred oss som en mask för att vi accepterade den förra lagstiftningen. Det gjorde vi förvisso inte. Jag sade i mitt inledningsanförande klart och tydligt att vi delade ansvaret för dess tillkomst. Men klausulen uppsköts – förhalades är inte rätta ordet – därför att vi ville ha garantier från rättssäkerhetssynpunkt för att lagstiftningen blev tillfredsställande, och det är ingenting att skämmas för att man gör en noggrann undersökning därvidlag.

Sedan försöker Erik Wärnberg försvara den nya lagstiftningen genom att bl. a. tala om att det finns möjligheter till förhandsbesked. Ja, det finns det, och hittills har väntetiden varit sex å åtta månader. Vid ett överklagande blir den naturligtvis avsevärt längre. I det ekonomiska livet finns det ofta inte utrymme för en så lång väntetid som det här är fråga om. Med den vidgade generalklausulen kommer givetvis väntetiden att bli betydligt längre. Möjligheten till förhandsbesked är alltså inget bärande skäl för att införa en ny generalklausul.

Erik Wärnberg säger också att det är länsrätten och inte den lokala skattemyndigheten som har att avgöra frågan. Men i propositionen står det att man efter en tid kan tänka sig att föra över avgörandet till den lokala skattemyndigheten, och det var det jag i mitt inledningsanförande oroade mig över, eftersom man inte kan begära att den kompetensen skall finnas där.

I våra inledningsanföranden frågade vi vilka exempel på olagliga transaktioner socialdemokraterna kunde tänka sig, och vi fick det svaret att avsikten inte var att nämna några sådana. F. ö., sade Erik Wärnberg, fick man inte heller med den gamla lagstiftningen veta vad som var tillåtet resp. förbjudet. Men förvisso är det mycket lättare med den gamla lagstiftningen att veta vad man har att rätta sig efter, eftersom huvudvillkoret är det s. k. omvägsrekvisitet.

Det är rätt märkligt att det i skatteutskottets majoritetsskrivning faktiskt står att man inte vill göra lagstiftningen alltför snäv. Man vill inte ha ett alltför exakt innehåll. Man vill inte styra utvecklingen, utan det tycker man att skattedomstolarna skall göra. Det är beklämmande att man från socialdemokratiskt håll inte anser att det är riksdagen som skall styra utvecklingen, utan skattedomstolarna.

Erik Wärnberg berörde också detta med remittering. Det har diskuterats mycket huruvida lagrådet har givit ett så klart besked att förslaget framstår som grundlagsenligt. Därför var det naturligt att vi ville ha remittering. Och

vad är det för farligt med att låta oss få remittering? Det är väl bara bra för majoriteten om konstitutionsutskottet kan ge grönt ljus.

Nr 83

Onsdagen den
16 februari 1983

Anf. 9 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! När Erik Wärnberg här tar upp frågan om den bristande respekten för skattelagstiftningen och de problem som därmed uppstår vill jag framhålla att också centern klart uttalat sig just om de problemen, och där råder inga meningsskiljaktigheter. Vi har även klart visat vår vilja att komma till rätta med de här problemen genom de ändringar som har skett i lagstiftningen. Men det går aldrig att komma ifrån att när det gäller en klausul som denna uppkommer frågan var gränsen skall gå mellan rättstryggheten och åtgärderna mot skatteflykt. Det är detta som är anledningen till att vi här i dag har motsatta uppfattningar.

Erik Wärnberg och utskottsmajoriteten säger i sitt yttrande att klausulen som den nu är utformad torde i alltför hög grad begränsa möjligheterna till ingripande mot skatteflykt. Det enda sättet som man styrker detta på är att man anger hur många ansökningar som har kommit in och hur många förhandsbesked som har givits.

Jag måste säga att jag tycker att det inte är något starkt sätt att styrka påståendet, för det kan ju inte gälla antalet fall som har kommit in, utan det borde i stället vara på det sättet att man från taxeringsmyndigheterna hade fått någon uppgift om hur dessa ser på möjligheterna att tillämpa nuvarande lagstiftning. Det intryck jag har fått från taxeringsmyndigheterna är snarare att man är tveksam till en utvidgning av lagstiftningen.

Jag tycker alltså att det är en ganska svag argumentering som förs fram på denna punkt. Det borde kunna lämnas andra uppgifter än vad som här har skett.

Erik Wärnberg gjorde sig väl också skyldig till en liten felsägning när han berörde frågan om kvittningsrätten för mervärdesskatten. Han sade att det var de borgerliga partierna som står bakom förslaget, men det är endast moderaterna. Jag uppfattar det som en felsägning. Det är lätt att göra sig skyldig till en sådan, men jag vill i alla fall anföra detta till protokollet.

När det gäller rörelseidkarna är det givet att man är angelägen om att vidta åtgärder mot dem som har B-skatt och gör sig skyldiga till missbruk vid skatteinbetalningar. Men det får ju inte vara på det sättet att man flyttar över problemen på uppdragstagaren. Det gäller skattemyndigheterna, skattebetalaren och den som här skall träda in och vara inbetalaren-uppdragsgivaren. Då måste det, som vi ser saken, finnas regler som är något så när lätta att tillämpa.

När det gäller exemplet med hur man skall så att säga värdera åkarens skatt, hur många procent man skall ta i skatt av honom, så finns det inte någonting att gå efter. Jag kunde inte heller i utskottet få något besked om hur man i praktisk tillämpning skulle avgöra detta. Man ställer sig naturligtvis tveksam till införandet av en lagstiftning, när företrädarna för de beslutande instanserna inte kan lämna besked och inte kan ge råd om tillämpningen.

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Anf. 10 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att Erik Wärnberg glider undan vår fråga om hur man klart skall kunna ange vilka nu tillåtna transaktioner som enligt den utvidgade skatteflyktsklausulen skall anses vara olagliga. Detta är ju huvudfrågan, och på den svarar Erik Wärnberg enbart genom att citera vad som står i utskottsbetänkandet, nämligen att det är transaktioner som helt eller i viktiga delar är praktiskt taget meningslösa. Men en av poängerna med den här formuleringen är ju att den innefattar också transaktioner som bara delvis är meningslösa, om man bortser från skattevinstmotiv.

Erik Wärnberg säger: Utskottsmajoriteten vill slå vakt om rättssäkerheten för de lojala skattebetalarna. Det vill vi också, Erik Wärnberg! Men en av poängerna med denna lagstiftning är att när riksdagen väl har beslutat om den kommer ingen människa i detta land att veta om han eller hon är en lojal eller en illojal skattebetalare. Det är det som är hela basen för vårt resonemang. Det är därför som det finns en grundläggande principiell skillnad mellan den generalklausul som den borgerliga regeringen presenterade 1980 och den utvidgning som man från socialdemokratisk sida nu föreslår. Det är ur rättssäkerhetssynpunkt en principiell skillnad om människor i förväg har klarhet om vilka transaktioner som kommer att underkännas. Och om riksdagen i dag fattar det beslut som regeringen har föreslagit, innebär det att den oklarhet som blir bestående här i riksdagen om inte finansministern skapar klarhet senare i debatten, kommer att föras vidare ut till varenda skattebetalare i detta land.

Anf. 11 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! I åtskilliga motioner och i åtskilliga debatter har ställts frågorna: Vad är det för fel på den nuvarande lagen? Varför säger ni att den är för snäv? Varför kan ni inte tala om på vilket sätt den är för snäv? Vi hävdar nämligen, säger man från borgerligt håll, att den inte är för snäv i dag.

Vi menar att det finns en serie transaktioner som kan göras där lagen är för snäv. Det tycker också lagrådet, som ändå är en instans som är sammansatt av de högsta juristerna i detta land. Lagrådet säger i sitt yttrande, på s. 44 i propositionen: "Å andra sidan är det svårt att avvisa kritiken att generalklausulen fått ett för snävt tillämpningsområde."

Propositionsskrivaren och utskottet är således inte ensamma om att tycka att just alla de spärrar som byggts upp kring klausulen innebär att man inte kan tillämpa paragrafen mer än i mycket säregna fall. Vi menar att det finns åtgärder som kan te sig inte som en omväg, utan som en kanske naturlig åtgärd, men som aldrig skulle ha vidtagits om det inte varit för att man hade fått den största vinsten på att vidta den åtgärden.

Vi har exempelvis i dag i vår skattelagstiftning när det gäller företagsbeskattning en princip som säger att så länge pengarna arbetar i företaget beskattas de inte. Vi har skapat en hel serie av åtgärder för att det inte skall bli någon beskattning. Men när pengarna en gång tas ut från företaget sker beskattningen på alla de avskrivningar och avsättningar som har gjorts. Men

vad som har inträffat under de gångna åren är att de s. k. skatteplanerarna har försökt hitta den ena utvägen efter den andra för att kunna ta ut pengar obeskattade, pengar som det inte var meningen skulle vara obeskattade när de togs ut.

När vi i utredningen 1975 höll på med denna skatteflyktsparagraf var detta – det vågar jag påstå – det största problem vi hade. Dels ville vi ha kvar de gynnsamma beskattningsreglerna för företagen att konsolidera sina företag, men dels gällde det att samtidigt se till att när dessa pengar en gång togs ut skulle de beskattas.

Jag hävdar att den generalklausul som i dag gäller är precis lika svårfångad som den utvidgade kommer att vara. Det är bara det att vi flyttar gränsen en liten bit.

Vad är det som är en omväg över gällande skattelagstiftning? Det är lika svårt för skattedomstolen att fastställa detta som att fastställa de nya synpunkterna i den nya lag som här föreslås. Jag menar alltså att det i princip inte är någon ändring. Det är bara så att man har flyttat gränsen litet för vad som kan räknas som skatteflykt.

Anf. 12 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! På de tre minuter jag hade till mitt förfogande i min förra replik hann jag inte svara på alla de frågor som Erik Wörnberg ställde.

Beträffande avräkningen av momsens påstår Erik Wörnberg att den enskilde har bättre rätt än staten. Men det är ju enbart på grund av den statliga lönegarantin, och det gäller följaktligen enbart arbetstagare och inte i andra fall.

Att vi inte fick Nic Grönvalls motion remitterad berodde enligt Erik Wörnberg på att den skulle behandlas i anslutning till propositionen. Men det gällde här intressanta förslag som tarvade yttrande från andra organ, och då tycker jag att det hade varit i högsta grad påkallat att ge oss den nödvändiga tidsfristen, i synnerhet som vi begärde att den del av propositionen som handlade om generalklausulen skulle remitteras till konstitutionsutskottet.

Erik Wörnberg läste vidare upp vissa avsnitt ur lagrådets yttrande och sade att lagrådet har ställt sig positivt till det nya lagförslaget, men andra delar av yttrandet talar för motsatsen. Lagrådet påtalar bl. a. att man inte har tillräcklig erfarenhet av den nuvarande lagstiftningen, och man skriver: "Från denna synpunkt är det olägligt att redan nu göra ändringar i lagen."

Lagrådet säger också att det för den enskilde är utomordentligt svårt att avgöra om klausulen blir tillämplig på ett visst förfarande eller ej. Lagrådet kommer fram till följande slutsats: "Med hänsyn härtill och med beaktande av att det är fråga om en provisorisk lagstiftning, som skall omprövas om ett par år, vill lagrådet inte motsätta sig att förslaget genomförs."

Det var således inte fråga om något helhjärtat stöd från lagrådets sida.

Jag tycker fortfarande att det finns anledning att kritisera – förutom lagen som sådan – att man har handlat i sådan brådska. Det verkar som om man

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

finner det viktigare att visa ett kraftfullt uppträdande än att se till att den personliga integriteten inte trampas på tårna. Vad finns det för skäl att forcera fram lagstiftningen till att träda i kraft den 1 mars? Det hade gått utmärkt att vänta en månad, så att man fått en sådan granskning som man har anledning att förvänta sig när det gäller en så genomgripande lagstiftning.

Anf. 13 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag efterlyste om det fanns något grundmaterial som visade nödvändigheten av att nu föreslå en ändring av den gällande lagstiftningen. Jag hade förväntat mig att få ett svar på om det fanns något sådant, men det är tydligen så att det inte finns någonting. När jag läser vad lagrådet skriver får jag bekräftelse på detta. Jag skall citera ett stycke ur yttrandet.

”För den utvidgade tillämpningen av klausulen och ändringarna i övrigt åberopas inte i remissen något erfarenhetsmaterial som visar att regeln sådan den antogs för två år sedan inte fyller sitt syfte. Den utvärdering av klausulen som då förutsattes är avsedd att göras först mot slutet av femårsperioden. Lagen bör med hänsyn till sin allmänt hållna karaktär helst ges en kontinuerlig tillämpning genom förhandsbesked och domstolsavgöranden så att en praxis så snart som möjligt kan utbildas till ledning för de skattskyldiga och myndigheterna. Från denna synpunkt är det olägligt att redan nu göra ändringar i lagen.”

Därefter kommer lagrådet in på det som Erik Wärnberg citerade. Men även detta säger oss att lagrådet är tveksamt. Man har inte det material som jag anser skulle vara angeläget att ha som motiv för en lagändring.

Vi vet – och det är säkert också Erik Wärnberg medveten om – att man här ger sig in på en mycket svår bedömning av var gränsen skall gå. Nog hade det funnits skäl att avvakta den utvärdering som skall ske efter femårsperioden i enlighet med det tidigare beslutet.

Anf. 14 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Även i fortsättningen handlar debatten om rättssäkerheten för de människor som här leker med tanken: vågar jag ta detta steg eller vågar jag inte? Knut Wachtmeister menar då att sex månader är alldeles för lång väntetid för att få reda på om detta steg är fel eller inte. Samma problem finns dock med den nuvarande generalklausulen. Det tar lika lång tid nu att få ett förhandsbesked. Gränsen har flyttats en aning till den lojala skattebetalarens fördel, han som får betala vad någon annan orättmätigt lyckats komma undan. Därför tycker jag att denna fråga också är en rättssäkerhetsfråga för andra än just dem som har för avsikt att komma undan skatt. Det gäller rättssäkerheten för den lojala skattebetalaren.

Knut Wachtmeister menar att det om några år kommer att bli betydligt värre, eftersom man avser att då flytta över tillämpningen till de lokala taxeringsnämnderna. Det har vi inte föreslagit. Men om så sker, måste man kanske bygga in ytterligare rättssäkerhetsgarantier. Enligt den paragraf som vi nu håller på att fastställa är länsrätten första instans, vilket måste vara mycket värt från rättssäkerhetssynpunkt.

När det gäller åkarnas B-skatt, som Stig Josefson talade om, kan det inte vara så svårt för en lokal skattemyndighet att på grundval av en deklARATION bestämma inkomsten och grunden för skatteavdrag. Åkaren får tala om hur mycket som är omkostnader, så att man kan bestämma vilket belopp skatten skall beräknas på. Tekniskt sett bör det inte vara så särskilt svårt.

Lagrådet har sagt så som Stig Josefson angav, men sedan anför lagrådet att gränsen i dag är för snävt dragen. Därför måste man, vilket jag framhöll i början av mitt anförande, angripa skatteflykten med alla till buds stående medel, eftersom den har fått sådana oerhörda konsekvenser. Lagrådet avslutar med att framhålla att man inte motsätter sig denna ändring. Det betyder ändå att landets högsta jurister anser att denna klausul inte är något hot mot rättssäkerheten. Då bör inte heller denna riksdag vara så särskilt rädd, även om vi i dag inte i detalj kan säga vem som kommer att drabbas. Vi har dock förklarat att klausulen inte skall drabba lojala hyggliga människor, som gör sådana transaktioner som de alltid har gjort, utan den som på alla möjliga sätt försöker komma undan skatt. Skatteplanerare kallas de, men jag vill säga s. k. skatteplanerare.

Talmannen anmälde att Knut Wachtmeister och Stig Josefson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 15 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Regeringens proposition om ändring av skatteflyktsklausulen har väckt stor uppmärksamhet. Den förtjänar också uppmärksamhet, eftersom den utgör ett viktigt led i regeringens kamp mot skatteflykt och annat skatteundandragande. Det är också angeläget att det förs en allsidig debatt i denna betydelsefulla fråga.

Enligt min mening har i detta ärende emellertid förekommit en hel del onyanserad eller rent av grundlös kritik, och jag vill därför ta tillfället i akt att bemöta kritikerna. Jag gör detta inlägg i debatten också mot bakgrund av att jag själv genom att ange ett felaktigt fall för klausulens tillämpning tyvärr vållade en del onödig uppståndelse i saken, vilket jag starkt beklagar.

Först ett konstaterande med anledning av de inlägg som har gjorts här i kammaren i dag. Ingen bestrider att skatteundandragande och skatteflykt sker i Sverige. Ingen förnekar heller att alla former av skatteflykt inte kan anges och definieras på förhand i lagbestämmelser. Alltså tycks allmän enighet råda om att en generalklausul mot skatteflykt behövs i svensk skattelagstiftning. Diskussionen gäller således hur en sådan generalklausul skall vara utformad.

Skatteflykt kännetecknas av att de skattskyldiga använder sig av i och för sig rättsligt giltiga avtal, men avtalen strider mot skattelagstiftningens anda och mening.

Skatteflyktsmöjligheterna bör så långt det går täppas till genom speciallagstiftning. Så skedde också i stor utsträckning på den förra socialdemokratiska regeringens tid. Det finns exempel på detta också från den borgerliga regeringsperioden.

Men man kan inte förutse alla situationer som kan uppkomma, och speciallagstiftningen i sig kan öppna nya skatteflyktsmöjligheter. Därför behövs en generell lagstiftning mot alla former av skatteflykt, en allmän skatteflyktsklausul.

En sådan lagstiftning förbereddes i finansdepartementet år 1976. Valutgången på hösten samma år satte emellertid stopp för arbetet. Vid tre skilda tillfällen – 1977, 1979 och 1980 – har socialdemokraterna i riksdagen krävt att en skatteflyktsklausul skall införas. Hösten 1980 infördes så – på förslag av den dåvarande borgerliga regeringen – en skatteflyktsklausul. Den var produkten av mer än tre års funderande och kompromissande inom olika borgerliga regeringar, där moderaterna uppenbarligen i det längsta motsatte sig en lagstiftning. Den klausul som trots allt slutligen väckte fram bär tydliga spår av denna hantering. Den omfattade således bara en begränsad del av skatteflyktsområdet. Dess tillämpning inskränks nämligen genom den s. k. omvägsrekvisiten. Det betyder att den bara kan tillämpas i fall där en skattskyldig vid genomförandet av ekonomiska transaktioner skaffar sig av lagstiftaren inte avsedda skatteförmåner genom att använda ett förfarande som från kommersiella synpunkter är en omväg. Även i övrigt gäller mycket stränga förutsättningar för klausulens tillämpning.

Den nuvarande klausulen har alltså fått en alldeles för snäv utformning för att kunna uppfylla rimliga effektivitetskrav. Som jag framhållit i propositionen bör det vara ett absolut minimikrav att en skatteflyktsklausul utformas så att den omfattar alla transaktioner som den skattskyldige företar enbart för att få icke avsedda skatteförmåner. Då är det inte avgörande om dessa transaktioner utgör "omvägsförfarande" eller inte.

Ett annat rimligt krav måste vara att klausulen inte ger utrymme för att arrangera olika skatteflyktstransaktioner i skydd av klausulen. Den nuvarande klausulen är exempelvis verkningslös om man undviker omvägsförfarande och i stället använder mer direkta skatteflyktsarrangemang. På det viset kan den nuvarande klausulen t. o. m. sägas skydda skatteflykt.

Det är mot denna bakgrund som regeringen ansett det vara nödvändigt att lägga fram ett förslag till utvidgning av skatteflyktsklausulens tillämpningsområde. Från oppositionshåll har det här i kammaren hävdats att regeringen i varje fall borde ha avvaktat den utvärdering av klausulen som enligt tidigare beslut skall ske mot slutet av år 1985. Till det vill jag säga att det givetvis hade varit bra om man hade kunnat vänta med justeringar av den här klausulen till utvärderingsperiodens slut. Men eftersom klausulen, enligt vad jag nyss har sagt, inte ens uppfyller lågt ställda krav på effektivitet, så har detta inte varit möjligt. Det är trots allt tre år kvar till denna tidpunkt, och det är för lång tid att gå miste om i sammanhanget. Detta gäller inte minst i nuvarande kärva ekonomiska klimat, som ställer stora krav på att bördorna fördelas rättvist, inte minst på skatteområdet.

Regeringens förslag innebär att det s. k. omvägsrekvisitet tagits bort och att klausulen även i övrigt getts en mer generell utformning. Domstolarna får härigenom utan tvivel större möjligheter att ingripa mot klara fall av skatteflykt. Och man får det – vill jag hävda – utan att det görs avkall på några

rimliga rättssäkerhetskrav. På den punkten anser jag att den kritik som riktats mot förslaget från borgerlig sida klart skjuter över målet.

Som jag nämnt innebär regeringens förslag bl. a. att klausulen kommer att utvidgas till att omfatta fall där den skattskyldiges handlingssätt utan att vara ett omvägsförfarande är uteslutande inriktat på att uppnå en inte avsedd fördel vid beskattningen, dvs. förfarandet framstår som meningslöst om det inte vore för skatteförmånen.

Ett aktuellt exempel på detta är den epidemi som härom året utbröt i fråga om förskottsräntor. Här var man tvungen att gå in med en lagstiftning i efterhand för att begränsa ränteavdragsmöjligheterna, eftersom den nuvarande generalklausulen med sitt omvägskrav inte var tillämplig.

Men även efter införandet av den lagstiftningen förekommer transaktioner med förskottsräntor som har väckt ett visst uppseende. Jag skall återge delar ur en skrivelse från bankinspektionen ställd till landets samtliga banker och kreditinstitutioner och daterad den 10 februari i år:

”Från taxeringsmyndigheterna har bankinspektionens uppmärksamhet blivit fäst på följande förfarande. I samband med den inskränkning av rätten till avdrag för underskott i förvärvskällorna annan fastighet och kapital, som trätt i kraft med början 1983-01-01, har förekommit att räntor betalats i förskott och att kunden efter årsskiftet önskat få tillbaka den förskottsbetalda räntan. Genom förfrågan från en bank har vidare framkommit, att en kund tagit upp lån med förskottsbetalning av räntan strax före årsskiftet, betalt räntan och efter årsskiftet önskat lösa lånet och få tillbaka räntan.

Bankernas ställningstagande till fall av här beskrivet slag bör i första hand ske med ledning av banklagarnas krav på sundhet i kreditgivningen och rörelsen i övrigt. En fråga som därvid anmäler sig är i vad mån bankerna bör medverka i transaktioner, som kan antas utgöra skattebrott eller skatteflykt enligt lagen (1980:865) mot skatteflykt.”

Bankinspektionen fortsätter: ”Även om det inte ankommer på inspektionen att tolka skattelag eller anlägga skattemässiga synpunkter, kan inspektionen och bankerna vid bedömning av vad som är sund bankverksamhet inte undgå att ta hänsyn till att samhället genom kriminalisering eller på annat sätt markerat sitt ogillande av vissa förfaranden, däribland vad som enligt gällande eller förväntad lagstiftning kan anses utgöra skattebrott eller skatteflykt.”

Vidare tar inspektionen i sin skrivelse upp följande fall:

”Om kunden har fått ett kreditavtal omskrivet från efterskottsränta till förskottsränta och därefter begär att få återgå till efterskottsränta, finns i allmänhet anledning att förmoda att denna begäran helt eller i huvudsak är skattemässigt motiverad. I synnerhet gäller detta, om kunden begär att få tillbaka förskottsräntan. Den rent skattemässiga bedömningen är i och för sig tveksam. Det kan göras gällande att förskottsbetalningen av räntan inte utgör någon verklig räntebetalning. Man får också räkna med att sådana transaktioner kan komma att bedömas som skatteflykt, som träffas av nu gällande eller i vart fall väntade bestämmelser mot skatteflykt. — — Enligt inspektionens mening är det inte förenligt med en sund bankrörelse att

Onsdagen den
16 februari 1983

Skatteflykts-
klausulen, m. m.

medverka till transaktioner av dylikt slag. Kundens begäran om återbetalning av förskottsräntan bör inte tillmötesgås, med mindre han kan göra troligt att den har andra motiv än skattemässiga.”

Bankinspektionen tar även upp ett annat fall: ”Förtidsinlösen av lån med förskottsränta, som upptagits strax före årsskiftet 1982/83, innebär också en uppenbart illojal transaktion, om inte kunden i sin deklaration nästa år uppger det återbetalda räntebeloppet som inkomst. Lånet borde, om banken vid sin kreditprövning känt till samtliga omständigheter, inte ha beviljats.”

Inspektionen fortsätter:

”Om banken i de åsyftade fallen skulle medge förtidsinlösen och göra därmed förenad ränteavräkning, skulle banken riskera att medverka till skattebrott eller skatteflykt. Häremot måste banken kunna gardera sig. Det är enligt inspektionens uppfattning inte förenligt med en sund bankrörelse att ta en sådan risk. I den åsyftade situationen bör banken därför, med nyss antydda sällsynta undantag, göra avsteg från förut nämnda praxis och vägra förtidsinlösen.”

Jag skall inte kommentera bankinspektionens skrivelse utan bara be de borgerliga representanterna här i kammaren att i dag begrunda huruvida förekomsten av de refererade transaktionerna, som alltså ägt rum runt årsskiftet 1982-1983, inte antyder för det första att det finns brister i den gällande generalklausulen mot skatteflykt och för det andra att både samhällsmoralen och banketikerna skulle förbättras om en effektivare generalklausul helt och hållet avhöll de skattskyldiga från transaktioner av nämnda slag. Jag tycker att de borgerliga partierna borde kunna gå med på att en utvidgning till uppenbara och direkta skatteflyktsförfaranden är högst befogad. De skattskyldiga i de här fallen är väl medvetna om att transaktionerna kan komma att ifrågasättas av skattemyndigheterna. Och jag kan inte förstå att det finns något skäl att hålla dessa fall utanför klausulens tillämpningsområde. Lagrådet har också påpekat att de fall som man där tagit upp inte torde vålla de rättstillämpande myndigheterna större problem.

Regeringsförslaget går emellertid något längre, och anledningen till detta är, som jag tidigare har antytt, att det annars skulle lämnas ett stort utrymme att arrangera olika skatteflyktsförfaranden så att klausulen inte blev tillämplig. Man skulle nämligen komma förbi klausulen så snart man kunde visa att det vid sidan om skatteförmånen förelegat ett annat, inte helt obetydligt skäl för förfarandet. Det är därför regeringen föreslår att det i princip skall räcka för tillämpning av klausulen att skatteförmånen kan antas ha utgjort det *huvudsakliga* skälet för förfarandet. Detta innebär att förfarandet till den helt övervägande delen skall ha dikterats av möjligheten att uppnå en skatteförmån eller, som lagrådet och skatteutskottet uttryckt det, att förfarandet helt eller i viktiga delar skall framstå som praktiskt taget meningslöst om man bortser från skatteförmånen.

Även i dessa fall måste de skattskyldiga enligt min mening i förväg ha

förstått att transaktionerna i varje fall inte utan vidare kommer att godtas av skattemyndigheterna.

Man måste också hålla i minnet att den enda konsekvensen av att klausulen tillämpas är att den skattskyldige åsätts en taxering som mot bakgrund av lagstiftningens grunder framstår som materiellt riktig. Tillämpningen av skatteflyktsklausulen går alltså ut på att få fram rättvisa taxeringar, och det är inte fråga om att föra på den skattskyldige några straffavgifter eller någon annan påföljd.

Jag menar att det är nödvändigt, om man vill tillgodose kravet på en rättvis beskattning, att låta även de nu angivna fallen omfattas av klausulen, och jag menar dessutom att det kan ske utan att man gör avkall på rättssäkerheten. I stället ökas rättssäkerheten i den meningen att de lojala skattebetalarna kan förlita sig på att skattelagstiftningen är så utformad att inte en liten grupp – just på detta område synnerligen kreativa människor – slipper undan sin skatt.

Jag vill i sammanhanget också erinra om de särskilda rättssäkerhetsgarantier som gäller när fråga uppkommer om tillämpning av klausulen. Det finns möjlighet för den tveksamme att få förhandsbesked från riksskatteverkets rättsnämnd om ett visst förfarande omfattas av skatteflyktsklausulen eller ej.

Vidare gäller att frågan om tillämpning av klausulen inte prövas i taxeringsnämnden utan i domstol. Första instans är länsrätt. De skattskyldiga har också möjlighet att få anstånd med inbetalning av skatt som påförts dem med stöd av klausulen.

Herr talman! Det finns ytterligare två ting att begrunda för dem som ropar om rättssamhällets snara sammanbrott, om Sverige får en effektivare generalklausul mot skatteflykt.

För det första bör påpekas att vi i många år haft en vidsträckt generalklausul på civilrättens område i Sverige. Det är således möjligt för domstolarna att helt eller delvis underkänna avtal om domstolarna finner avtalens innehåll oskäligen.

Ingen har såvitt jag vet gjort gällande att denna klausul öppnat vägen mot godtycke och rättsmissbruk.

När de borgerliga partierna nu tar strid om generalklausulen mot skatteflykt, borde man rimligen förklara för oss andra vad det är som gör så stor skillnad mellan dessa båda generalklausuler. Varför är en klausul, enligt vilken domstolar kan gå in och riva upp civilrättsliga avtal därför att man finner dem "oskäligen", förenlig med rättssäkerheten, medan en annan klausul, enligt vilken domstolar kan underkänna transaktioner därför att man finner dem tillkomna i skatteflyktssyfte, hotar samma rättssäkerhet?

För det andra bör påpekas att ett stort antal västliga industriländer har en generalklausul mot skatteflykt – utformad antingen i lag eller i domstolspraxis – av ganska exakt samma slag som regeringen nu föreslår för svensk del. Det gäller sådana länder som Finland och Norge, Västtyskland, Frankrike, Storbritannien, Nederländerna och Österrike. I alla dessa länder har man generalklausuler mot skatteflykt och tillämpar dem.

Låt mig som exempel på rättssäkerheten i dessa länder redogöra för vad som har hänt i Mrs. Thatchers England. Där hade man fram till mars 1981 en praxis vid bedömning av skatteflyktsmål i domstolarna som stämde väl överens med den svenska rättstillämpningen på skatteområdet, dvs. om en viss transaktion i sig själv var äkta, kunde domstolarna inte gå bakom transaktionen i fråga för att ta reda på om transaktionens enda syfte var att undgå skatt – och det är så de borgerliga partierna vill ha det. Men detta har nu ändrats genom ett beslut i – av alla institutioner – det engelska överhuset. Lorderna beslöt helt enkelt att om domstolen anser att transaktionens enda syfte är att undvika skatt, skall man underkänna transaktionen ur skattesynpunkt, hur äkta den än ser ut att vara.

Av intresse är också överhusets motiv för sitt beslut. Lord Wilberforce uttryckte sig sålunda när han motiverade varför domstolarna borde se till transaktionernas reella syfte: "Om domstolarna stod stilla medan tekniken för skatteflykt utvecklas, måste denna orörlighet resultera antingen i skatteförluster, till andra skattebetalares förfång, eller i parlamentariskt sammanbrott, eller bådadera."

Det står också helt klart att principen för bedömning av skatteflyktstransaktioner nu tillämpas av de engelska domstolarna. Senast var det ett uppmärksammat fall i januari månad.

Eftersom det är moderaterna som för mest oväsen om den nya skatteflyktsklausulen, som ett hot mot rättssäkerheten, måste jag fråga dem om de har observerat det engelska rättssamhällets undergång. Om så inte är fallet, beror det på att en effektiv generalklausul mot skatteflykt endast i Sverige är ett hot mot rättssäkerheten, men inte i det konservativt styrda England?

Sammanfattningsvis, herr talman, anser jag att jag på goda grunder bestämt kan avvisa den kritik som ur rättssäkerhetssynpunkt har riktats mot regeringens förslag. Jag är säker på att erfarenheterna av tillämpningen kommer att visa att den ändring av klausulen som har gjorts inte har skett på bekostnad av rättssäkerheten. Moderaterna har påstått att klausulen öppnar vägen till maktmissbruk och godtycke. Eftersom det är domstolarna som i sista hand skall avgöra om klausulen är tillämplig eller inte är detta faktiskt ett uppseendeväckande påstående. Det finns ingen anledning att tro att skattedomstolarna inte kommer att tillämpa klausulen på ett ansvarsfullt och omdömesgillt sätt. Erfarenheterna från andra länder med generellt utformade skatteflyktsklausuler bestyrker detta.

Jag vill slutligen starkt understryka följande:

1. Klausulen är avsedd att verka främst preventivt.
2. Klausulen i sin nya form träffar naturligtvis inte redan gjorda rättshandlingar.
3. Även i fortsättningen kommer regeringen att sträva efter att motverka skatteflykt genom speciallagstiftning där det klart anges vad som är tillåtet och otillåtet. Det gäller inte minst i fråga om nya former av skatteflykt som visar sig få större frekvens.

Anf. 16 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Finansministern sade att det bästa vore om lagen kunde medverka till att få deklaranterna att låta bli att gå ut på lagstiftningens ytterkant. Det var det jag underströk i mitt förra inlägg. Det hade varit värdefullt om någonting hade kunnat visa om den nuvarande lagstiftningen hade haft någon sådan effekt.

När finansministern säger att de borgerliga kunde gå med på att uppenbara och klara skatteflyktsförfaranden skall stoppas är vi helt överens. Det har under de senaste åren i ganska stort samförstånd vidtagits åtgärder för att komma till rätta med skatteflykt. Det finns en mycket stor majoritet för – kanske t. o. m. fullständig enighet om – att det är mycket angeläget att vidta åtgärder för att komma till rätta med skatteflykten. Debatten i dag handlar just om tillämpningen och tolkningen av lagen och den risk för rättsotrygghet som kan uppstå om en annan tolkning än den avsedda görs.

Jag vill bara säga att jag blev ganska oroad när finansministern i början av sitt anförande sade att man med lagen skulle kunna ingripa om förfarandet strider mot skattelagstiftningens anda och mening. Jag sökte i skattelagstiftningen och glädjande nog fann jag både i lagtexten och i motiveringen att finansministern säger att det skall vara fråga om ett förfarande som strider mot lagstiftningens grunder. Den enda ändringen som här har gjorts är att ordet "klart" har strukits.

Jag vill med detta påpekande göra klart att det är oerhört angeläget att man inte ändrar innebörden i den lagstiftning som nu gäller. En liten nyansskillnad i formuleringen kan faktiskt ge anledning till en annan tolkning än vad som har avsetts. Jag tycker att detta visar att man inte helt bör nonchalera det som vi tagit upp i reservationen, nämligen att det också är angeläget att man beaktar rättstryggheten. Vi har alla, åtminstone från mitt partis sida, ett starkt intresse av att komma till rätta med brottsligheten, men vid gränsdragningen måste man vara ytterst försiktig, så att man inte ställer den enskilde i en alltför besvärlig och osäker situation.

Anf. 17 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Om jag inte missuppfattade finansministern sade han inledningsvis att vi alla i kammaren är överens om att en generalklausul behövs. Det var förvisso en feltolkning. Som jag sagt flera gånger i dag accepterade vi den gamla generalklausulen som skulle utvärderas. Så skall visserligen också bli fallet med den nya, men skillnaden mellan de två lagförslagen är avsevärd, och det tror jag att finansministern inte kan förneka.

Sedan uppehöll sig finansministern länge vid förskottsräntorna och vad han kallade missbruk av möjligheten att betala förskottsräntor. Man kan först och främst undra om finansministerns långa avsnitt om förskottsräntorna var avsett att utforma en praxis för domstolarnas tillämpning av den nya generalklausulen. F. ö. finns det ju, om man tycker att lagstiftningen beträffande förskottsräntorna är felaktig, möjligheter att ändra detta. För den sakens skull behövs inte någon ny generalklausul.

Finansministern försvarade vidare den nya generalklausulen med att vi har en civilrättslig generalklausul. Ja, men det finns väsentliga skillnader. Med den nu föreslagna generalklausulen stärker man statens makt över den enskilde, och i detta fall är staten både part i målet och lagstiftare. Det går alltså inte att jämföra denna generalklausul med den som finns på det civilrättsliga området.

Finansministern uppehöll sig också vid det förhållandet att flera andra länder, bl. a. Finland, Västtyskland och Frankrike, har en generalklausul. Jag vill med anledning härav framhålla att denna i Västtyskland i stor utsträckning vänder sig mot skenavtal, som vi här i Sverige redan har en lagstiftning mot. Detsamma gäller det s. k. kringgåenderekvisitet, som finns redan i den nu gällande generalklausulen. I Frankrike, där man också har en generalklausul, har man inte skapat någon särskild praxis för hanteringen av denna.

Det är ju intressant att finansministern nu gör jämförelser med hur det är i andra länder. Det skall också bli intressant att se om man kommer att återopa sådana jämförelser vid argumentationen för införandet av obligatoriska kollektiva löntagarfonder. Om man även på det området kommer att göra internationella jämförelser, lär man finna att sådana fonder finns bara i Peru.

Anf. 18 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Finansministern sade att generalklausulens ineffektivitet gjorde det omöjligt att vänta med att ändra klausulen till efter utvärderingen. Men denna utvärdering hade ju bl. a. till syfte just att bedöma klausulens effektivitet. Det var alltså fråga om ett rent cirkelargument från finansministerns sida. Finansministern nöjer sig med sin egen bedömning att klausulen inte är tillräckligt effektiv.

Finansministern tog vidare upp förskottsräntorna som ett exempel, och det var i och för sig tänkvärt. Vi har nu infört en särskild lagstiftning som begränsar den typ av transaktioner som förekommit. Men det illustrerar ändå oklarheten i det nya förslaget. Om jag t. ex. lånar till en konsumtionsutgift i stället för att täcka den med likvida medel, därför att detta är skattemässigt förmånligt på grund av avdragsrätten för låneräntor, kan då klausulen användas för att underkänna avdraget för den låneräntan? Det finns mängder av sådana fall, där man företar transaktioner, som icke är några omvägstransaktioner, därför att det finns en skattevinst att hämta.

Det återstår en fundamental oklarhet som finansministern inte har kunnat skingra. Jag påpekade i mitt huvudanförande tidigare i dag att det i propositionen finns formuleringar av typen att transaktionen skall vara helt meningslös om det inte finns ett skattevinstsyfte. Finansministern uttryckte det nu så, att det uteslutande syftet skall vara skattevinsten. Det ger en viss klarhet. Men i propositionen finns det också andra formuleringar. Man säger t. ex. att transaktionen skall framstå som mer eller mindre meningslös eller i viktiga delar meningslös eller att det huvudsakliga skälet för transaktionen

skall vara att göra en skattevinst. I de fallen öppnar man möjligheter för helt andra tolkningar.

Jag måste tyvärr säga att finansministerns anförande inte bidrog till att skingra oklarheten om i vilka fall den utvidgade skatteflyktsklausulen kan användas. Det är det som är vår huvudinvändning från rättssäkerhetssynpunkt. Det är därför som riksdagen i dag inte bör besluta om en sådan utvidgad skatteflyktsklausul.

Anf. 19 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag vill till Stig Josefson bara säga att vi definitivt inte nonchalerar de betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt som har framförts under behandlingen av förslaget om skärpning av generalklausulen mot skatteflykt. De har tvärtom upptagit en stor del av arbetet såväl med propositionen som vid lagrådets granskning och vid utskottsbehandlingen.

För Knut Wachtmeister vill jag klargöra en sak: Jag gjorde ingen utläggning om förskottsränta. Jag läste ordagrant ur en officiell ämbetskrivelse från bankinspektionen till landets banker. Jag gjorde mot den bakgrunden att man hävdar att det över huvud taget inte finns några indicier på att det skulle vara något fel på den nuvarande skatteflyktsklausulen. Om en myndighet av bankinspektionens dignitet måste från skatteflyktssynpunkt ta upp transaktioner som pågår i bankerna och som allvarligt berör banketiken tycker jag att herrarna som försvarar den existerande klausulen åtminstone borde tänka efter vad det innebär.

Sedan gjorde Knut Wachtmeister ett som jag tycker häpnadsväckande uttalande. Han sade att eftersom det gäller en skatt är staten part i målet. och därför kan domstolar icke få tolka skattelagar på grundval av en generalklausul. Däremot får de enligt herr Wachtmeister göra tolkningar när det gäller civilrättsliga avtal, eftersom staten där inte är part. Jag ber talmannen observera att en ledamot i Sveriges riksdag hävdar att regeringsrätten, kammarrätten och länsskatterätterna är parter i målen när de fäller sina utslag. Jag måste be herr Wachtmeister något modifiera det uttalandet. Är detta moderaternas uppfattning om den svenska skatterättsprocessen? Om de domare vi har utsett i de domstolar vi har inrättat skulle känna att de företrädde ena parten skulle jag hålla med moderaterna och andra om att rättssäkerheten är i fara.

Är det inte så att herr Wachtmeister och andra moderater är så förblindade av sin aversion mot att det över huvud taget måste tas ut några skatter i ett modernt samhälle att de så fort det gäller ett skattemål ser en motsättning mellan medborgarnas intressen och intresset av att få till stånd en rättvis beskattning? Den stora mängden medborgare, herr Wachtmeister, har intresse av att skattebördan fördelas rättvist och att folk betalar de skatter som de enligt lag och förordning skall betala. Det tror jag att de flesta uppfattar som det viktiga inslaget i skattelagstiftningens och våra skattedomstolars uppgift. Att i en debatt i svensk riksdag hävda att det rör sig om utövandet av ett partsintresse trodde jag inte var möjligt.

Nu kan jag tänka mig att det var ett obehagligt avslöjande för moderaterna

Ondsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

att en generalklausul mot skatteflykt förekommer i ett stort antal länder i Västeuropa, inkl. drottningens England. Just i England har man övergått från den klausul som ni försvarar till den typ av skatteflyktsklausul som vi nu vill införa här. Och personer som verkligen inte bör kunna misstänkas för rabulistisk, samhällsomstörtande inställning, nämligen lorderna i det engelska överhuset, var de som tog ett beslut av den art som de borgerliga partierna i Sveriges riksdag bekämpar som ett hot mot rättssäkerheten och medborgarintresset. Då är det bra dumt av herr Wachtmeister att försöka komma undan den debatten genom att tala om någonting annat.

Ni har försökt skapa det intrycket bland medborgarna – jag har sett vad ni har skrivit och sagt de senaste veckorna – att detta med generalklausul mot skatteflykt är någonting helt unikt för Sverige, det är någonting för medborgarna så uppseendeväckande och skrämmande att ingen annan rättsstat kan ha övervägt det. Om några av de borgerliga ledamöterna i skatteutskottet har tid och kan utverka tillstånd därtill skulle jag vilja uppmuntra till en studieresa t. ex. till Storbritannien, Västtyskland, Nederländerna, Österrike eller – för att göra det riktigt billigt – till Norge eller Finland för att ta reda på hur det står till med rättssäkerheten i de länder som tillämpar en skatteflyktsklausul av det slag som vi nu diskuterar.

Den lagstiftning som Björn Molin försvarar lämnar medborgarna och riksdagens ledamöter i precis samma predikament som den förändrade lagstiftning som vi föreslår. Det går nämligen inte att här i riksdagen peka ut de enskilda fallen. Den proposition som lades av den tidigare borgerliga regeringen och som den nuvarande klausulen bygger på angav heller inga fall, och man har hittills inte heller angivit några fall i debatten. Som Stig Josefson och Erik Wärnberg flera gånger har talat om rör sig de skattskyldiga här i ytterkanterna av skattelagstiftningen, och det är omöjligt att på förhand ange när de kommer så långt ut på ytterkanterna att man från rättslig synpunkt anser att skatteflykt har uppstått. Jag gjorde misstaget att börja diskutera sådana fall. Jag tycker inte att det är riksdagens uppgift att föreskriva hur domstolarna skall tolka och tillämpa denna lag. Det viktiga är att man har klart för sig i vilka syften och med vilka begränsningar som vi antar en förändrad lag mot skatteflykt.

Anf. 20 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Först det här med förskottsräntorna. Finansministern ondgjorde sig över de transaktioner som i hägn av lagen om förskottsräntor har gjorts och kan tänkas komma att göras. För dem behövdes det en generalklausul. Då vill jag fråga finansministern: Anser finansministern att generalklausulen tar över lagen om förskottsräntor? Kommer lagen om generalklausul generellt att ta över annan speciallagstiftning i vårt land?

Sedan gjorde Kjell-Olof Feldt stort väsen av att jag tyckte det var skillnad mellan den civilrättsliga generalklausulen och den allmänna generalklausul som vi nu skall fatta beslut om. Jag vet inte om finansministern avsiktligt försökte vantolka mig, men jag tror mig ha många människor med mig när jag säger att det är betydligt känsligare att stifta nya lagar som gynnar staten

och stärker dess makt gentemot den enskilde. Det lär bli svårt för finansministern att övertyga mig om att det är en allmän uppfattning i landet att så inte skulle vara fallet.

Slutligen några ord om förhållandena i England på detta område. Ja, sedan den konservativa regeringen där tog över makten för ett antal år sedan har det inte varit någon hejd på uttalanden om hur usel denna regering har varit och hur illa England har skötts. "Den där tanten", har man kallat Mrs. Thatcher för.

Nu har man plötsligt funnit något i England, som man tycker är bra. Då duger det att ta fram detta exempel från England, som jag – det erkänner jag gärna – inte närmare känner till. Man försöker slå oss i huvudet med det. Jag tycker att den motiveringen är en aning krystad med tanke på allt det negativa man har sagt om England under alla dessa år.

Anf. 21 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Finansministern sade att det inte fanns någon principiell skillnad mellan den generalklausul som vi har och den av regeringen föreslagna i den meningen att man inte heller i den förra kan ange några fall där den kan tillämpas. Men det finns ändå en betydande skillnad. I den nuvarande lagstiftningen är det bara den skattskyldige som gör en så att säga onormal kringmanöver som riskerar att drabbas av skatteflyktsklausulen. Det är innebörden i detta omvägsrekvisit. I och med att det nu tas bort sker det en genomgripande förändring.

På våra frågor om förtydliganden och preciseringar om när den utvidgade generalklausulen skall användas, svarar Kjell-Olof Feldt att riksdagen inte skall tolka lagen. Nej, det skall inte riksdagen utan domstolarna göra. Men, Kjell-Olof Feldt, vår invändning är ju att otydligheten i motivtexten när det gäller den utvidgade klausulens användningsområden skapar svårigheter för de tillämpande myndigheterna. Riskerna för godtycke vid tillämpningen av den utvidgade skatteflyktsklausulen ökar därmed, och de skattskyldiga medborgarna lämnas i oklarhet om i vilka fall klausulen skall användas.

Detta, herr talman, är folkpartiets huvudinvändning. Skälet till att vi anser att förslaget om utvidgning av klausulen bör avslås är att det skulle bidra till en betydande rättsosäkerhet.

Anf. 22 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Finansministern har vid flera tillfällen betonat att skillnaden mellan den nuvarande skatteflyktslagstiftningen och den nu föreslagna inte är nämnvärt stor. Jag frågar mig därför om det är nödvändigt att införa en ny lag, alldeles speciellt som det inte föreligger något faktamaterial som visar att man har misslyckats i tillämpningen av den nuvarande lagen.

Anf. 23 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Knut Wachtmeister frågade om generalklausulen tar över speciallagstiftningen om förskottsräntor. Nej, givetvis icke. Vad som i lag anges som tillåtet eller förbjudet upphävs icke av generalklausulen. Jag

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

trodde det stod klart för skatteutskottets ledamöter hur lagstiftningen i allmänhet fungerar och så även här.

När det gäller England bara en sista gång: Det var inte Mrs. Thatcher som ingrep, utan det var faktiskt engelska överhuset, enligt de uppgifter vi har fått.

Sedan måste jag säga till Björn Molin att det faktiskt inte är så att ett omvägsrekvisit undanröjer risken för godtycke, som Björn Molin kallar det, dvs. nödvändigheten av att tolka vad transaktionen går ut på. Det är ju två rekvisit som gäller för den nuvarande generalklausulen, både att det är en omväg och att syftet är att undandra skatt.

Det är naturligtvis en effekt av alla bestämmelser av det här slaget och som vår lagstiftning faktiskt innehåller på åtskilliga områden, att man till domstolarna måste överlåta tolkningen av bestämmelserna. I annat fall hade vi inte behövt den här debatten alls. Om det var så att vi i varje läge kunde plocka fram en paragraf ur lagarna och säga att den gäller exakt för det fall som skall avgöras, då behövde vi kanske inte ens några domstolar. Domstolarna är faktiskt till för att tolka lagarna, och det är vad de får göra i det här fallet också.

Vad omvägsrekvisitet har inneburit enligt vår bestämda uppfattning är att det kraftigt begränsar antalet fall där man över huvud taget kan undersöka huruvida skatteflyktssyfte föreligger.

Det har också betytt, vilket naturligtvis de skattskyldiga har insett, att i och med att kravet är ett kringgående och de då väljer en rak metod att fly undan skatten, är de skyddade av skatteflyktsklausulen. Det är en ganska märklig effekt att en klausul som avser att förhindra skatteflykt faktiskt kan skydda dem som flyr undan skatt, bara de gör förfarandet tillräckligt rakt och inte väljer någon onaturlig eller konstig omväg och på det sättet tilldrar sig skattemyndigheternas uppmärksamhet.

Detta är det stora felet med den nuvarande klausulen, som jag tror att det var ett misstag från början att folkpartiet och centern gick med på inför det moderata trycket på den här punkten.

Till Stig Josefson vill jag säga att vi inte bedömer skillnaden mellan den utformning som klausulen skulle få enligt vårt förslag och den nu gällande som avgörande och principiell. Men för att få den möjlighet till granskning av skatteflyktstransaktioner, som jag tror för många vanliga skattebetalare ter sig alldeles uppenbara, föreslår vi den här ändringen.

När vi ser tillbaka på vad som hänt de två senaste åren är det uppenbart, framför allt på grund av kravet att transaktionen skall vara tillkrånglad och innebära ett omvägsförfarande, att av ett sjuttiotal aktuella ärenden bara några få har kunnat betraktas som skatteflykt. Det är klart att för dem som bedriver den här hanteringen är det ett mycket tillfredsställande utfall att det är bara några procent som av riksskatteverket har kunnat bedömas som skatteflykt. Men jag anser inte att det är tillfredsställande med hänsyn till den allmänna skattemoralen och alla lojala och hederliga skattebetalares situation att få uppleva hur riksdagen fasthåller vid en lagstiftning som uppenbart icke fyller sitt eget syfte.

Herr talman! Jag övergår då till att besvara de två frågor som har ställts till mig.

Bo Lundgren har frågat mig om jag står fast vid mitt uttalande i TV-programmet *Magasinet* att generalklausulen skall tillämpas när makar fördelar räntor och schablonintäkt för en villa, så att den ene betalar räntorna och tillgodogör sig avdrag härför, medan den andre redovisar schablonintäkten.

Bertil Lidgard har frågat justitieministern vilken rättslig betydelse som kan tillmätas mitt uttalande om den framtida tillämpningen av förslaget till utvidgning av lagen mot skatteflykt.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara Bertil Lidgards fråga. Eftersom frågorna gäller samma ämne besvarar jag dem i ett sammanhang.

Svaret på Bo Lundgrens fråga är nej. Som har framgått av bl. a. ett pressmeddelande berodde mitt uttalande i TV-intervjun på ett misstag.

Till Bertil Lidgard vill jag säga att det är domstolarna som ensamma med ledning av lagen och dess förarbeten avgör hur enskilda fall skall bedömas. Ett uttalande av ett statsråd i en debatt eller en intervju kan givetvis inte läggas till grund vid den rättsliga tillämpningen av klausulen.

Anf. 24 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I den debatt som hittills har förevarit har finansministern gjort ett stort nummer av, som han påstod, någon form av generalklausul mot skatteflykt som skulle finnas i andra länder, bl. a. Storbritannien. Han uppmanade mig och övriga borgerliga ledamöter i skatteutskottet att göra en studieresa till Storbritannien, och jag kan försäkra finansministern att jag gärna gör en sådan resa – helst då tillsammans med finansministern, för såvitt jag förstår finns det inte i engelsk skattelagstiftning någon generalklausul mot skatteflykt. Ej heller finns sådan i Danmark eller Norge, exempel som nämndes i debatten av finansministern. Jag skulle först av allt vilja ha ett definitivt svar av finansministern om huruvida det var korrekta upplysningar han lämnade eller inte.

I slutet av sitt anförande sade finansministern någonting som egentligen är ganska skrämmande, nämligen att ett skäl till att man skall skärpa den klausul mot skatteflykt som i dag existerar är att det är i bara några få fall den har tillämpats. Det kan ju vara så, att de andra fallen faktiskt inte var ens vad finansministern kallar skatteflykt. Finansministern sade själv i debatten att den här lagen skall ha ett preventivt syfte, och det innebär att man skall försöka undvika att folk ägnar sig åt transaktioner som kan benämnas skatteflykt. Då är det väl bra, om det är ett fåtal fall där man kan tillämpa klausulen. Då har den en verkligt preventiv effekt.

Låt mig sedan, herr talman, tacka finansministern för svaret på min fråga. Låt mig också tacka för det uttalande finansministern gjorde i *Magasinet* i TV den 8 februari. Det uttalandet och vad som sedermera har hänt visade nämligen i blixtbelysning de stora svagheterna i förslaget till utvidgad generalklausul mot skatteflykt. Inte ens landets finansminister vet alltså vilka

handlingar som kan leda till att den generalklausul han själv föreslagit riksdagen att anta kan tillämpas.

Finansministerns svårigheter att förstå sin egen lag fortsätter emellertid, såvitt jag förstår i alla fall. I dagens nummer av Svenska Dagbladet skriver finansministern i en artikel:

”--- det bör vara ett absolut minimikrav att klausulen omfattar alla transaktioner som den skattskyldige företar enbart för att få inte avsedda skatteförmåner, oavsett om dessa utgör s. k. omvägsförfaranden eller ej. Regeringens förslag har utformats i enlighet härmed.”

Det här citerade finansministern i dagens debatt. Han har också sagt att skatteförmånen skall vara det uteslutande motivet för transaktionen. Men det står ingenting om detta i lagstiftningen. I den lag som finansministern nu föreslår att riksdagen skall anta står att skatteförmånen med hänsyn till omständigheterna skall kunna antas ha utgjort det huvudsakliga skälet för förfarandet. Där står ingenting om att det skall vara enbart det skälet, där står ingenting om att det uteslutande skall vara det skälet. Det står ”huvudsakligen”. Skulle vi kunna få en liten beskrivning av finansministern beträffande vad han egentligen menar och hur han ser skillnaden mellan ”uteslutande”, ”huvudsakligen” och ”enbart”? Det tror jag skulle vara upplysande för kammaren och kanske också för finansministern själv. Det finns alltså en sådan skillnad.

Sanningen är tyvärr att detta är ytterligare ett bevis av flera på att den socialdemokratiska regeringen brister i hänsyn till enskilda människors berättigade krav på att få veta vilka regler som gäller och på så stor rörelsefrihet som möjligt.

Finansministern skriver litet tidigare i samma artikel följande: ”Samtidigt har domstolarna i regel varit obenäga att till den skattskyldiges nackdel analogt tillämpa regler som visserligen formellt sett inte är tillämpliga, men som skulle medföra en materiellt sett riktig beskattning. ---.”

”Visserligen formellt inte tillämpliga.” Om en domstol inte kan tillämpa ett lagrum, så är det väl inte fråga om formalia. Rimligen är det fråga om den rättssäkerhet som varje medborgare bör känna vare sig det gäller skattelagstiftning eller annan lagstiftning. Lagar får ju inte bara vara någonting formellt som man kan ändra på som man känner. Det är detta som gör att vi moderater har hävdat de risker som finns med den lagstiftning som föreslås och sagt att den möjligen kan strida mot grundlagen. Detta kommer senare att behandlas här i debatten.

Finansministern säger nu att det exempel han gav i TV förra veckan inte leder till att generalklausulen skall tillämpas. För den som hörde finansministern uttala sig i TV var det ganska klart att finansministern för egen del menade att en sådan uppdelning av räntor och schablonintäkter som nu görs i ganska många fall var skatteflykt, även om han i efterhand har fått medge att klausulen kanske inte kan tillämpas. Jag vill fråga: Anser finansministern fortfarande detta förfarande vara skatteflykt? Kommer finansministern på annat sätt att försöka hindra en sådan uppdelning? Jag tror att de hundratusentals villaägare som i förra veckan bekyndades inte blir helt

lugnade förrän vi av finansministern får ett direkt besked på den punkten.

I det pressmeddelande som lämnades ut förra onsdagen säger finansministern att det finns en hel del inre transaktioner i familjer som kan leda till att generalklausulen mot skatteflykt skulle kunna tillämpas. Det visar att han inte är speciellt främmande för att gå in i denna typ av transaktioner mellan makar eller mellan makar och barn.

Ett annat problem med generalklausulen – trots att den tillämpas först i länsrätten och trots möjligheten att få anstånd – är att en taxeringsprocess av detta slag kan ta ganska lång tid. Även om den skattskyldige får anstånd råder det osäkerhet om huruvida han kan disponera sina medel på ett visst sätt eller inte. Det kan dra ut flera år på tiden innan ärendet slutgiltigt avgörs i högsta instans. Det innebär att den skattskyldige som i första instans har fått domen emot sig men får rätt i högsta instans – i regeringsrätten – lider ekonomisk förlust, av större eller mindre art. Jag vill då fråga: Anser finansministern att det – utöver de problem som redan i dag finns när det gäller den tid som skatteprocessen tar – är rimligt att enskilda människor till följd av denna typ av gummiparagraf hamnar i en situation där de ekonomiskt förlorar på reglerna? Det gäller här det partsförhållande som trots allt borde finnas mellan staten och de enskilda: där de enskilda också bör ha sin rätt.

Den expertkommitté som 1975 lade fram det ursprungliga förslaget till generalklausul sade följande om de främsta orsakerna till den ökade skatteflykten:

”Även om utvecklingen av skattetryck och skatteprogression är den viktigaste orsaken till att skatteflykten ökat kraftigt under senare år, kan man peka på andra faktorer som medverkat härtill.

Rent allmänt kan det konstateras, att den svenska skattelagstiftningen är synnerligen komplicerad.”

Det är alltså till följd av det höga skattetrycket, den kraftiga progressionen framför allt när det gäller den statliga inkomstkatten – även om kommunalskatten ligger i botten – och krångliga regler som skatteflykten har ökat. Har det möjligen fallit finansministern in att försöka ändra på detta – sänka skattetrycket, minska skatteprogressionen och förenkla skattelagstiftningen – för att på det viset motverka skatteflykt? För mig är det nämligen ganska naturligt att man, om man hittar ett sjukdomssymptom, bör försöka få bort det genom att andanröja de orsaker som finns till att symptomet uppträder. Man bör inte införa nya regler, nya behandlingar av själva symptomet, med risk för att det återigen uppstår en del ”konstiga” transaktioner.

Vi moderater menar alltså att vi genom att angripa skattetryckets höjd, minska marginalskatterna och förenkla skattelagstiftningen bör försöka se till att förbättra möjligheterna att komma till rätta med skatteflykten. Det är intressant att notera att problemen när det gäller just det exempel som finansministern också uppehöll sig ganska länge vid, nämligen betalandet av förskottsräntor, i första hand har uppkommit till följd av den begränsning av underskottsavdragen som riksdagens majoritet har beslutat om – det sade

finansministern själv. Om vi inte hade haft denna begränsning av under-skottsavdragen, hade vi måhända inte fått de skatteflyktstransaktioner som finansministern talade om. Det är ytterligare ett exempel på att en krånglig skattelagstiftning kan leda till skatteflykt.

Den socialdemokratiska vägen att lösa dessa problem tycks, liksom tidigare, vara höga skatter och krångliga skatteregler, att införa regler som urholkar rättssäkerheten, satsa på ökad kontroll av enskilda människor och därmed tvingas acceptera mer och mer samkörning av dataregister. Jag tror för det första inte att man kommer till rätta med problemen. Jag tror för det andra att man egentligen urholkar människornas känsla för lagstiftningen.

Det hemska är att detta inte är ett isolerat exempel på den socialdemokratiska regeringens syften. På bostadspolitikens område funderar regeringen uppenbarligen på att inskränka rättigheterna för bl. a. bostadsrättshavare. Skogspolitiken kommer att utformas så, att det införs tvångsregler och andra regler som skapar mindre rörelsefrihet för enskilda människor.

Den socialdemokratiska regeringen för på detta område, liksom på många andra, en politik som syftar till att minska enskilda medborgares rörelsefrihet till förmån för en allt mäktigare statsmakt. Detta torde, såvitt jag förstår, inte vara riktigt.

Anf. 25 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min fråga.

Jag skall inte grumsa nämnvärt över att jag inte får tala med justitieministern utan att det är finansministern som svarar. Jag delar kanske inte helt uppfattningen att det är precis likadana frågor som Bo Lundgren och jag har ställt. Jag uppehåller mig direkt vid den rättsliga betydelsen av det uttalande som finansministern gjorde i massmedia. Det hade varit intressant att med justitieministern få diskutera vilken betydelse det kan ha för rättstillämpningen. Det är en betydelsefull lagstiftningsteknisk fråga som är involverad i detta problem. Men eftersom finansministern nu så oförbehållsamt medger att ett statsråds uttalande i en viss fråga i en debatt eller intervju inte kan läggas till grund vid den rättsliga tillämpningen av ifrågavarande lagstiftning skall jag låta det bero vid detta och inte tala mer om den saken.

När jag nu skall redogöra för varför finansministerns uttalande är så brännbart tänker jag inte så mycket på det uttalande som gjordes i TV, utan fastmera på den kommuniké i vilken TV-uttalandet tillrättalades. Kommunikéns sista mening ger anledning till vissa funderingar. Där sägs att transaktioner mellan äkta makar mycket väl kan komma att bli prövade på det sätt som klausulen förutsätter, även om meningen måste vara att det då är mer grava saker som ligger vederbörande till last.

Det brännbara i sammanhanget är att den lagstiftning som vi har att ta ställning till har så uppenbara brister med avseende på precisering och egentliga förarbeten i vedertagen bemärkelse. Det kommer att leda till att man i rättstillämpningen försöker suga åt sig så mycket som möjligt av informationer om vad som är tänkt i saken. Då kan förmodligen även

statsrådsuttalanden komma i åtanke.

Vad vi här i riksdagen tidigare i olika sammanhang har tyckt om sådana påpekanden framgår tydligt av en del betänkanden, som jag vill hänvisa till.

För några år sedan behandlade vi i riksdagen en fråga om alkoholutandningsprov. Då hade den dåvarande justitieministern gjort ett uttalande om ett mera nyanserat påföljdsval i mål om ansvar för rattfylleri. Det föranledde från justitieutskottet ett mycket kärvt uttalande, som sedan godkändes av riksdagen. Utskottet sade att det för rättstillämpningen är av utomordentlig betydelse att ändring i gällande rätt sker genom motivedes gjorda uttalanden i anslutning till antagandet av ny eller ändrad lagtext och inte genom allmänna uttalanden i lagstiftningsärenden som inte gäller det lagrum som uttalandet avser.

Några år senare var det moget igen. Då var det försvarsministern som i samband med behandlingen av påföljder för värnpliktsvägran hade angivit *sin uppfattning om hur sådan skulle bedömas från straffrättslig synpunkt*. Även den gången – då var det försvarsutskottet – anknöt man till vad justitieutskottet hade sagt och påpekade att sådan typ av lagstiftning och sådana pekpinningar till domstolarna ville riksdagen inte vara med om.

År 1981 hände det på nytt. Den gången gällde det vissa uppmjukningar i vattenlagen. Även då uttalade vederbörande utskott, civilutskottet, att man – uttalandet godkändes av riksdagen – underströk vikten av att eventuella syften att mjuka upp vattenlagens grundläggande tillåtlighetsregler hävdas genom förslag om motsvarande ändringar i vattenlagen och inte genom fristående uttalanden till regeringsprotokollet – detta även om riksdagen bereds tillfälle att ta del av dem. Det sistnämnda är särskilt intressant mot bakgrund av en passus i den föreliggande propositionen på s. 10: "Den rena skatteplaneringen kännetecknas alltså av att den skattskyldige för att minska skatten väljer ett förfarande som är uttryckligen eller underförstått accepterat av lagstiftaren." Det är mycket svårt att tränga igenom detta och få full klarhet i vad det egentligen betyder och vad det kan komma att betyda för lagstiftningsarbete i framtiden i all synnerhet. Jag hoppas verkligen att uttalandet kommer att bli föremål för diskussion inom rättsvetenskaperna. I sämsta fall kan nämligen detta uttalande innebära att vi inleder en ny lagstiftningsera, där vi inte längre i vår lagstiftning talar om vad som är förbjudet, vad som är sanktionerat på ett eller annat sätt, utan där vi kommer att reglera vad som är tillåtet – och det som inte uttryckligen är tillåtet är förbjudet.

Herr talman! Jag har avsiktligt avhållit mig från att diskutera något annat än det som jag har frågat om. Jag skall ändå avslutningsvis läsa upp ett citat som gäller skattelagstiftningen och ingår i ett uttalande som vi gjort i justitieutskottet vid ett tillfälle då vi diskuterade lagstiftningsåtgärder på skatteområdet. Vi tog särskilt upp bevissäkringslagen, betalningssäkringslagen och lagen om skatteflykt. Vi menade att lagstiftningen utan tvivel innebar att man hade fått verksamma medel att åstadkomma ett hyfsat hänsynstagande till statens fiskaliska intressen. Lagstiftningen utgjorde

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

enligt utskottets mening "framträdande exempel på statsmakternas åtgärder mot skatteundandragande och andra illojala förfaranden och därmed ett instrument i kampen mot den ekonomiska brottsligheten". Utskottet fortsatte: "Samtidigt som detta konstateras kan emellertid inte bortses från att det instrument som sålunda tillskapats både i den allmänna debatten och i mera fackbetonade sammanhang har diskuterats bl. a. från rättssäkerhets-synpunkt. Enligt utskottets mening har angelägenheten av att effektivisera samhällets insatser mot förfaranden av det slag det här är fråga om tvingat fram ett regelsystem som ligger invid gränsen till vad som kan anses vara godtagbart."

Uttrycket "invid gränsen" förekom alltså i ett uttalande som avsåg den nu gällande skatteflyktslagstiftningen. Det har sagts här i debatten i dag att man nu går ett steg vidare, att man flyttar gränserna. Ja, när man flyttar de gränserna går man utöver vad som kan anses godtagbart enligt den uppfattning som vi företrädde i justitieutskottet och som riksdagen godkände för något år sedan.

Anf. 26 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det kan inte hjälpas att det var en ganska tunn soppa som Bo Lundgren försökte koka med utgångspunkt från sin fråga om mina uttalanden i televisionen. Jag får bjuda på det. Jag begick ett misstag, och därmed har jag överlämnat mig till förfaranden av den typ som Bo Lundgren är anhängare av. Var så god!

Sakfrågan däremot tycker jag inte att Bo Lundgren skall komma så enkelt ifrån. Han säger att det förhållandet att den nu gällande skatteflyktsklausulen har tillämpats bara i ett fåtal fall visar att den har en god allmänpreventiv effekt. Det är väl ingen logik i det resonemanget! Det normala är att dra den rakt motsatta slutsatsen – att den har haft en väldigt låg effekt på de skattskyldiga. Av 25 avgjorda ärenden har man i 4 fall ansett att klausulen skulle tillämpas. Med normal logik borde de skattskyldiga av detta dra slutsatsen att här är det bara att tuta och köra. Det här var ingenting som stoppar oss, när vi vill hitta på skatteflyktstransaktioner.

Sedan är vi helt ense om att det inte finns någon skatteflyktsklausul i Danmark. Jag påstod inte något annat. Det går att kontrollera i protokollet, om herr Lundgren inte tror mig. Inte heller finns det någon skatteklausul antagen av det engelska underhuset, dvs. i någon lag. Men som ofta sker i England bygger detta på domstolspraxis. Det är också därför som överhuset som högsta lagtolkande myndighet kommer in i bilden.

Men, herr talman, det som börjar bli det mest intressanta i de ursinniga moderata angreppen på lagstiftningen är – det har jag förstått av både herr Wachtmeister och herr Lundgren – att attacken i grunden inte gäller den förändring vi föreslår utan hela tanken att ha någon lagstiftning mot skatteflykt generellt utformad. Det sade ju herr Wachtmeister. Den proposition som moderaterna var med om att avge i regeringsställning vill de nu egentligen komma ifrån för att kunna maximalt utnyttja detta i sin jakt på röster.

Vad är det då moderaterna säger? Ja, vi har hört det förr många gånger, då vi har diskuterat någon skärpning av skattelagstiftningen för att försöka beivra missbruk eller skattebrott i Sverige, nämligen: Det skall ni inte göra. I stället skall ni minska på skattetrycket och sänka marginalskatterna, helst avskaffa skatter. Då upphör skattebrott och skatteflykt. Det är klart att definitionsmässigt gör de det, om vi avskaffar alla skatter.

Men är det så väldigt praktiskt att säga att det finns ett enkelt alternativ till skattekontroll, till beivrande av skattebrott och till åtgärder mot skatteflykt. Alternativet skulle bestå i så låga skatter att ingen tyckte det var lönt att försöka smita undan dem. Om man ser sig runt om i världen, i länder där man har ett mycket lågt skattetryck – så lågt att jag tror att det t. o. m. skulle tillfredsställa moderaterna – har det enligt alla rapporter vi får inte gett det resultatet. Fortfarande finns en lång rad medborgare i de länderna som anser att även dessa skatter är för höga. Jag var för några år sedan på en internationell konferens, där man bland experterna allmänt ansåg att det land i Västeuropa som har den mest utbredda skatteflykten är Spanien, som samtidigt har den lägsta inkomstskatten i Västeuropa. Det antyder att det möjligen är någonting annat, nämligen samhällsmoralen, lojaliteten, känslan av att man måste uppträda hederligt och rättfärdigt, som avgör hur mycket skattefusk och skatteflykt vi får. Det gör att moderaternas ideliga försök att komma undan den här typen av problem genom att fly till föreställningar om radikala sänkningar av skattetrycket inte ter sig trovärdiga.

Får jag förklara en sak för Bo Lundgren. Vad är egentligen detta med förskottsrenta? Varför har det förfaringssättet kommit att bli praktiserat av en del skattskyldiga? Vad man gör är att man tar upp ett lån, som man egentligen inte behöver. Det visade sig i de fall som bankinspektionen relaterat att låntagarna betalade tillbaka lånen redan efter någon vecka – och då behövde de verkligen inte pengarna. De tog alltså upp lånen bara för att få fram ett stort ränteavdrag att utnyttja. Varför gör man det? Jo, säger Bo Lundgren, det beror på att vi och centern och folkpartiet har krånglat till skattelagstiftningen. Problemet skulle kunna undanröjas om vi sänkte marginalskatterna, säger han. Men det är inte så, utan detta förfaringssätt används i första hand för att man utnyttjar det förhållandet att marginalskatterna 1982 var högre än marginalskatterna 1983. Alltså lönar det sig att ta upp stort avdrag 1982 – därför att marginalskatterna då är höga och avdraget mycket värt. Även i Bo Lundgrens idealvärld, där marginalskatterna ständigt sänks, skulle sådana här operationer vara lönsamma – så länge man från ett år till ett annat kan räkna med sänkta marginalskatter.

Problemet, som också bankinspektionen har pekat på, är vad som händer när man tar tillbaka denna ränta. Vad har den transaktionen för karaktär, sett ur skatterättslig synpunkt? Vi skulle tyvärr befinna oss i liknande situationer även med sjunkande skattetryck, så länge sådana här operationer är möjliga. För en vanlig skattebetalare är det inga stora pengar att tjäna. Det är först när man kommer upp i mycket stora belopp som det är intressant – då ger redan några procentenheters sänkning av marginalskatten utslag. Jag tycker att det ger besked om att skatteflykt av det här slaget mycket sällan är

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

praktiskt lönsamt och intressant för folk med vanliga inkomster utan stora förmögenheter och möjligheter att ta upp stora lån.

Jag finner ingen större mening i att på nytt ta upp den diskussion som har ägt rum hela förmiddagen om tolkningen av propositionen vad gäller syftena med skatteflyktstransaktioner. Vi är ense om att transaktionens syfte – för att generalklausulen skall kunna tillämpas – skall vara att undgå skatt. Men den skattskyldige kan naturligtvis åberopa att det också finns något annat skäl. Om man totalt stängde domstolarnas möjligheter att undersöka huruvida detta skäl verkligen är i någon mening relevant för syftet, skulle man ha dragit en gräns som enligt vår mening gör det möjligt att bara haka på och göra det hela till en ren skatteflyktstransaktion. Det gäller exempelvis de fall vi nyss diskuterade. Men jag utgår från att domstolarna är befolkade med både kunnigt och klokt folk, som ser bakom det som synes ske i dessa fall.

Beträffande herr Lidgard har jag ingen anledning att konstatera annat än att vi helt har klarat ut att intervjuuttalanden av vem det vara månede inte styr eller påverkar rättstillämpningen i våra domstolar. Det kan vara bra att det har kommit in i riksdagens protokoll.

Anf. 27 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var ganska intressant att få klarlagt av finansministern att det han gjorde så stort nummer av tidigare under debatten i ett par tre anföranden och repliker – dvs. att man skulle ha något slags skatteflyktsklausul i engelsk skattelagstiftning – inte är korrekt. Det förhåller sig alltså inte på det viset, utan där finns en praxis, som har utbildats av de dömande instanserna lika väl som det kan utbildas en praxis också i de svenska domstolarna med utgångspunkt i den lagstiftning vi har på skatteområdet – som i och för sig borde vara enklare.

Men det måste stå rätt klart för kammarens ledamöter att den antydan finansministern tidigare gjorde faktiskt innebär att det skulle finnas en sådan klausul i Storbritannien. Det må vara att finansministern inte nämnde Danmark. Såvitt jag förstår nämnde han Norge, men vi har inte tvistat om det. Men det var litet tvexamt att använda Storbritannien som exempel i debatten – minst sagt.

Sedan har ställts frågan vilken slutsats man kan dra av det förhållandet att av 25 avgjorda fall med förhandsbesked har generalklausulen bara ansetts tillämplig på 4. Jag ville påvisa att man inte kan dra den slutsats finansministern drog, nämligen att man – eftersom så få "fällts" – måste skärpa lagstiftningen. Den slutsatsen kan man inte dra. Man kan inte heller dra slutsatsen att den haft en god preventiv verkan – men finansministerns slutsats är lika felaktig som min.

Vidare ställde jag en fråga till finansministern som gällde just det uttalande han gjorde i Magasinet. Han har nu tagit tillbaka det och sagt att generalklausulen inte är tillämplig på det fallet. Men anser finansministern fortfarande detta vara någon form av skatteflykt, och avser finansministern i så fall att på annat sätt komma till rätta med detta? Det vill jag, och även rätt

många villaägare, få klart besked om.

Självfallet anser inte vi moderater att man skall avskaffa alla skatter. Det finns en hel del uppgifter som vi måste lösa gemensamt i samhället, och det kräver också finansiering i form av skatter – och avgifter. Men det ligger givetvis i en socialdemokrats uppfattning att så mycket som möjligt skall vara kollektivt löst – och därmed att vi skall ha så höga skatter som möjligt. Och det är faktiskt inte jag utan den utredning som ursprungligen år 1975 lade fram förslaget till generalklausul som sade att orsakerna till ökad skatteflykt var det höga skattetrycket, skatteprogressionen i skatteskalen samt ett krångligt regelsystem.

Det jag ifrågasatte var om regeringen inte åtminstone borde fundera på om man faktiskt skulle kunna gå den vägen att minska progressionen, förenkla skattelagstiftningen och måhända också sänka skattetrycket. Har regeringen över huvud taget funderat över om det ligger något i det – att om dessa faktorer har orsakat skatteflykt skulle man, genom att åstadkomma förändringar på dessa punkter, också kunna få en förbättring till stånd.

Slutligen några ord när det gäller förskottsräntor. De transaktioner som redovisades här torde kunna användas som exempel på skentransaktioner – och därmed anses vara sådana som bör undersökas. Men vi kan bortse från detta. Det intressanta är att frågan om denna möjlighet har kommit upp till följd av underskottsavdragsbegränsningen – som finansministern själv sade i sitt anförande. Vi fick också en ändring av skattelagstiftningen när det gäller förskottsräntor. Med ett enklare skattesystem, med från början rimligare marginalsattesatser, hade vi inte haft det problemet.

Anf. 28 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! För min del har jag svårt att se skillnaden mellan det förhållandet att domstolarna i ett land tillämpar en viss bestämd praxis, grundad på tidigare beslut och avgöranden med ett visst material, och det förhållandet att man har en klausul i lagen med samma materiella innehåll.

Det viktiga är ju huruvida domstolstillämpning av det här slaget – som såvitt jag förstår i England bygger på samma principer som vi nu tycker att Sverige skall ha – har skakat rättssäkerheten i de förenade kungadömena. Det är det som är frågan. Därför kunde man möjligen undersöka detta. Vidare tog jag upp det förhållandet att en rad andra västeuropeiska länder har ungefär samma klausul, i domstolspraxis eller i lag, och det tycks fortfarande vara så att man i de länderna anser sig leva i fria demokratier!

Jag hade inte haft någon anledning att dra in andra länder i bilden om inte denna debatt – särskilt från moderaternas sida – hade gjorts till närmast en fråga om det svenska rättssamhällets undergång.

Svaret på frågan om fördelning av ränteavdrag och villainkomster mellan två makar är skatteflykt är nej. Jag har lämnat det svaret tidigare. Jag anser inte att det är skatteflykt.

Däremot är det ingen hemlighet för någon att detta problem tas upp i

direktiv till bostadspolitiska utredningen, nämligen hur kostnaderna och inkomsterna för en villa eller en annan fastighet skall fördelas. Jag vill påminna om att den föregående borgerliga regeringen tog upp frågan om en annan typ av sådan här uppdelning – nämligen avseende fritidsfastigheter, där man också skattemässigt fördelar kostnader och inkomster från fastigheter mellan makar. Den föregående borgerliga regeringen ansåg tydligen att problemet existerade, eftersom den utfärdade direktiv till en utredning om att se över det.

Jag tycker att det är betecknande för det allmänna misstänkliggörande som moderater och andra ägnar sig åt, att man inte klart inför medborgarna kan skilja på om regeringar av olika färg anser att här kan lagstiftningen behöva ses över, eller huruvida en generalklausul mot skatteflykt skall tillämpas.

Jag vet att jag får ta på mig skulden för att denna fråga drogs in i debatten. Men när vi nu har klarat ut det tycker jag att ni kunde sluta med att skrämma upp villaägarna på det sätt ni gör. Jag försökte så fort det någonsin gick att undanröja den tvekan och rädsla som eventuellt kunde uppstå genom mitt misstag.

Jag tycker att ni grovt exploaterar situationen om ni fortsätter på detta vis, för villaägarna kan vara övertygade om att det inte händer någonting med den praxis som nu tillämpas såvida det inte läggs fram ett förslag samt avlämnas en proposition och riksdagen, med dess majoritet, tar beslut om förändrade regler. Det skulle rensa luften om ni kunde erkänna att det inte föreligger något hot.

Eftersom åtminstone två av de borgerliga partierna samtidigt ansåg att andra sådana här ränteuppdelningar kan behöva bli föremål för översyn, så har vi tydligen samma uppfattning om att här föreligger ett skattemässigt problem, som är förtjänt av en granskning, men att de som nu gör sådana här uppdelningar ändå kan känna sig lugna för att de inte överfallas från bakhåll, utan om det sker någonting, sker det enligt lagstiftning i Sveriges riksdag.

Anf. 29 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är faktiskt en skillnad mellan att anta en lagstiftning, med det generella innehåll som den föreslagna generalklausulen har och med den förändring som sker, och om man i vissa speciella fall utbildar en rättspraxis genom domar i skattemål. Det är en väsentlig skillnad, och det tycker jag också bör komma fram av den här debatten.

Det som Kjell-Olof Feldt hittills, fram till det förra inlägget i debatten, har svarat är att han inte anser att man kan tillämpa generalklausulen i det förslag som föreligger på den transaktion som nämndes i Magasinet i TV. Men han har egentligen inte svarat på huruvida han själv anser att det är en skatteflykt. Nu säger han att det inte är skatteflykt. Det är bra, för han lät väldigt övertygande i tisdags, när han talade om att detta verkligen var exempel på skatteflykt. Man trodde kanske att han nu hade insett bara att det inte gick att tillämpa generalklausulen, men att man fortfarande var tvungen att göra någonting åt saken. Det gör han ju indirekt, för i regeringen har man uppmärksammat detta i direktiv till en statlig utredning, och det kan alltså

komma förslag om att man inte får göra på detta sätt – förslag som kan antas av den socialdemokratiska majoriteten här i kammaren. Det är således fortfarande en viss risk, även om det tar litet längre tid än vad finansministern tydligt avsåg i tisdags.

Det finns fortfarande en mängd saker man skulle kunna ta upp i den här debatten. Finansministern har talat om att det skall gälla fall där "enbart" skatteförmånen skall vara skälet. "Huvudsakligen" är väsentligt annorlunda än "enbart". Tidigare var det "avgörande" – det anser man inte tillräckligt. Den debatten har förts tidigare, och vi kommer tydligen ingen vart.

Låt mig slutligen när det gäller fritidshusen säga att det är ett problem så till vida att underskott i fråga om fritidshus inte är avdragsgillt, om man inte är bosatt i kommunen i fråga. Man kan inte tillgodogöra sig underskottet i sin hemortskommun, om man inte har fritidshus i samma kommun. Har man det, så är det helt O.K.

Man har diskuterat frågan om att ta bort den här begränsningen i rätten att göra underskottsavdrag. Det skulle naturligtvis inte drabba de enskilda. Det är så man har resonerat. Man har diskuterat andra saker i sammanhanget också. Men jag tror inte att det går att jämföra med den risk som föreligger för villaägarna.

Anf. 30 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Regeringens förslag till generalklausul i skatterätten är en logisk följd av det socialdemokratiska partiets stegvisa utveckling bort från de värden som har varit grunden i vårt svenska rättssamhälle. Detta förslag är en kodifiering av att socialdemokraterna etablerar sig som överhetens parti – ett parti inte för de enskilda människorna utan ett parti mot dem.

"All makt utgår från folket", heter det i vår svenska grundlag. Där står också att offentlig maktutövning av alla de slag skall ske under lagarna.

Det är ord som förlorar mycket av sitt värde den dag vi står i begrepp att stifta en lag som inte är någon lag annat än till formen, en lag vars tillämpning ingen kan ge besked om. Riksskatteverket kan inte göra det – hur skall det kunna ge förhandsbesked? Skattedomstolarna kan inte göra det – de vet inte vad som gäller. Inte ens finansministern själv kan ge besked. Det har vi fått särskilt klara bevis för att han inte kan, tidigare och även i dag.

Den nya generalklausulen är i sig en lag utan mening. Den blir meningsfull först då den fått ett materiellt innehåll av domstolar och skattemyndigheter.

Riksdagen kommer i praktiken icke att stifta någon lag i dag. I stället står Sveriges riksdag i begrepp att delegera bort rätten att stifta lag.

På det sättet övergår folkstyret till att bli ett tjänstemannastyre – eller som en del har kallat det: ett fogdevälde.

Den föreslagna generalklausulen vänder upp och ner på svensk rättsskipning. Motiv tar över lag, inte tvärtom. Om lagen säger ett men lagstiftaren underförstått säger ett annat, då får lagen vika. Den som handlar enligt lagen kan inte vara säker på att få rätt. För det krävs också att han handlat i enlighet med vad lagstiftaren avsett eller underförstått anses kunna godta. General-

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

klausulens yttersta syfte är att tillämpas mot gällande lag. Annars hade den inte behövts.

Det som är helt avgörande, Kjell-Olof Feldt, är att i dag i Sverige är allt det tillåtet som inte uttryckligen är förbjudet. Det gäller även på skatterättsens område, och det är fundamentalt i svensk rättstillämpning.

Det är det som Kjell-Olof Feldt inte har insett. Generalklausulen fungerar på samma sätt som i det fall när en person kommer körande på en väg i 70 km och gripas av polisen, som säger: Vi fäller er för fortkörning. Visserligen står det att det är tillåtet med 70 km, men egentligen har vi underförstått avsett att man bara bör köra 50 km. Därför fälls ni för fortkörning.

Precis på samma sätt skall denna lagstiftning fungera, fast på skatterättsens område, där staten bestämmer.

Denna lag skall lösa de problem som lagstiftaren inte själv förutsett. Lagstiftaren förutsåg inte att det kanske behövdes en begränsning till 50 km. Men han dömer ändå, när han ser resultatet av hur folk kör, inte genom att i förväg tala om vad som är tillåtet och inte tillåtet. Var svensk förutsatts nu på skatterättsens område förutse vad lagstiftaren inte förutsett. På det sättet är lagen i själva verket en antilag.

Vi moderater erkänner villigt att det finns brister i gällande skattelagstiftning. Vi erkänner att det finns skatteflykt, som vi alla vill komma åt. Men det är inte det som det gäller. Vi vill ha lagar som talar om för medborgarna vad som är förbjudet, så att de vet det. Det är det krav som skall ställas på riksdagen. Det är det krav vi har drivit i den s. k. underskottsavdragskommittén, där man skall utarbeta förslag till vad som är tillåtet och inte. Det är den som ni lagt ner, för att i stället svepa skattefältet med denna generalklausul.

Detta är en devalvering – för att använda ett populärt ord – av riksdagens lagstiftande roll, och det framgår klart av propositionen. Jag tycker inte om att citera, men detta måste citeras. Där står följande: "Med skatteflykt i vid bemärkelse förstås vanligen alla förfaranden, där den skattskyldige genom civilrättsligt giltiga rättshandlingar åstadkommer tillämpning av skatteregler som ger skatteförmåner som lagstiftaren inte har avsett och inte heller underförstått accepterat."

Vem avgör vad riksdagens underförstådda mening var när en lag en gång stiftades? Och hur skall det praktiskt gå till att fastställa denna underförstådda mening som lagstiftaren haft?

Från den 1 mars, herr talman, behöver denna kammare inte längre rösta om vad den tycker. Den överlåter i stället åt andra att fastställa vad riksdagen, lagstiftaren, underförstått menat. Fr. o. m. den 1 mars gäller inte bara vad Sveriges riksdag tyckt, skrivit och röstat om. Då gäller också vad riksdagen tidigare underförstått accepterat. Vad blir riksdagen då, annat än en harmlös församling med uppgift att legitimera en mer eller mindre godtycklig offentlig maktutövning? Lagen styr inte, herr talman. Inte ens lagens motiv. Nej, det som styr blir tillämparens – alltså domstolarnas och

taxeringsmyndigheternas – *tolkning* av lagstiftarens underförstådda mening.

Vilken är då lagstiftarens underförstådda mening? Jag har förstått att Kjell-Olof Feldts uttalanden inte skall tillmätas minsta betydelse – det sade han nyss till Bertil Lidgard. Men i själva verket är väl finansministerns uttalande en väldigt klar underförstådd mening. Vad han har underförstått och accepterat måste väl tillerkännas stor betydelse i ett samhälle där domstolarna skall famla sig fram och fundera över vad riksdagen kan ha tyckt. Vad kan man t. ex. som skattejurist tycka vara bättre än det som finansministern sagt att han underförstått accepterat?

Finansministern har ju, även om han tagit tillbaka en del, underförstått accepterat och icke accepterat en hel del. Lagg märke till pressuttalandet! När finansministern medgav sitt misstag sade han: Klart är dock att klausulen skall kunna tillämpas även på makars interna transaktioner, men då måste skatteflyktsaspekten vara betydligt mer framträdande än i exemplet.

Kjell-Olof Feldt har sagt att alla dessa makar som på ett eller annat sätt har delat på räntorna har gjort sig skyldiga till skatteflykt. Men det är enligt Kjell-Olof Feldt inte en skatteflykt som är tillräckligt framträdande för att de skall kunna dömas enligt generalklausulen. Vilken rättsverkan har detta uttalande, Kjell-Olof Feldt? Vad är det som säger att inte domstolarna anser att det är skatteflykt? Kjell-Olof Feldts uttalanden saknar rättsverkan enligt honom själv, men jag är inte så säker på det. Jag är inte så säker på att vi har några garantier för detta.

Varken som medborgare, tillämpare eller lagstiftare vet vi vad som gäller. Ingen vet vad som gäller. Medborgaren vet inte vad han får göra och domaren inte vad han bör göra, därför att lagstiftaren inte vet vad han just nu är i färd med att göra.

Vårt parti anser fortfarande att land skall med lag byggas, inte med det som underförstås. Vi godtar inte en lagstiftare som säger ett och menar ett annat. Barn kan kanske tillåtas att lägga fingrarna i kors, men icke vi riksdagsledamöter.

Alla skall vara lika inför lagen, Kjell-Olof Feldt. Det tycker vi moderater. Men då måste vi faktiskt också veta att det finns en lag som det går att rätta sig efter, och inte bara en delegation.

Vi anser, herr talman, att de fundamentala rättsstatsregler som gäller på straffrättens område också skall gälla på den offentliga rättens och skatterättens områden. Det är särskilt viktigt i ett läge som detta, när staten de facto är både lagstiftare och part och när vi begär att domarna skall följa vad staten som lagstiftare anger. Det är statens grundläggande skyldighet att slå vakt om den enskilda människan, men vi är oroade av den växande klyftan mellan de demokratiska partierna när det gäller just att slå vakt om folkstyrets grunder. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen ger åter vika för överhetens anspråk på makt över människor. Byråkratins ambitioner tar över rättssäkerheten.

Det är här i denna kammare som den enskildes värn skall finnas. När detta värn bryts ner blir staten ett hot och inte ett skydd för medborgaren. När

Nr 83

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

människorna inte längre kan förutse hur makten kommer att användas blir orättvisorna fler och godtycket allt vanligare. Steg för steg förvandlas då Sverige till en nation av undersåtar. Välviljan övergår till förtryck – inte medvetet, aldrig avsiktligt, men inte desto mindre blir det obönhörligt så.

Varje lag blir förr eller senare vår vardagsverklighet. Därför är lagstiftningsarbetet i denna kammare så väsentligt. Det rör den enskildes tillvaro i dag, 1984 eller om tio år. Den makt vi ger myndigheterna kommer myndigheterna också att använda. Det inflytande vi fräntar de enskilda människorna kommer de också att förlora. Det må ta en vecka eller tio år att forma praxis.

Jag talar inte om rättssamhällets undergång. Jag säger inte heller att den här lagen i sig innebär ett Orwells 1984. Men jag säger att den är *ett* steg på vägen.

För er, Kjell-Olof Feldt, tycks denna lag bara vara en fråga om medborgarnas skyldigheter. För oss moderater reglerar alla lagar skyldigheter och rättigheter. Rättssäkerheten är en fundamental rättighet, som vi anser att man inte får träda för när.

I vårt Sverige må hellre tio skyldiga löpa än en oskyldig fällas. I vårt Sverige är staten ett värn för den enskilde – inte ett hot. I vårt Sverige är lagarna ett skydd för människorna – inte ett statens vapen mot dem. I vårt Sverige, Kjell-Olof Feldt, är det tillåtet som icke uttryckligen är förbjudet. I vårt Sverige byggs landet med lag.

Herr talman! Det som riksdagsmajoriteten nu står i begrepp att göra sker utan sådan föregående beredning som föreskrivs i regeringsformens 7 kap. Den socialdemokratiska brådskan att driva igenom detta förslag är helt otrolig. Den 1 mars skall generalklausulen gälla. Det har socialdemokraterna bestämt. Alla försök från minoritetens sida att få detta förslag granskat enligt regeringsformens 7 kap. har röstats ned av socialdemokraterna. Riksdagens konstitutionsutskott har inte tillåtit att granska förslaget. Så brått har ni med denna lag.

Jag yrkar, herr talman, att riksdagen beslutar remittera regeringens förslag till konstitutionsutskottet för yttrande vad avser konsekvenserna för den enskildes rättssäkerhet, riksdagens roll såsom ensam lagstiftare samt förslagets överensstämmelse med regeringsformens bestämmelser att den offentliga makten skall utövas under lagarna. Ingenting är lättare, Kjell-Olof Feldt, än att tillse att vi får denna granskning av konstitutionsutskottet.

Om nu denna lag ändå antas av riksdagen, sker det under stora protester från allmänheten och från nästan halva denna kammare. Sådana är demokratins spelregler, säger ni. Majoriteten har makten. Den må också använda sig av den. Ja, förvisso. Men makt är inte alltid detsamma som rätt. Med makten följer också ansvaret för de gemensamma regler som utgör maktens legitimitet. Om den som har makten bryter mot dessa regler, urgröps något mycket viktigt, nämligen samförståndet kring grunderna för vårt svenska samhälle.

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Herr talman! Först ett litet påpekande med anledning av Ulf Adelsons tal om den fruktansvärda brådska varmed detta ärende skulle ha behandlats. Förslag om generalklausul lades fram i ett betänkande 1975. Det första förslaget om generalklausul förelades riksdagen 1980. Förslaget om generalklausul har två gånger behandlats av lagrådet och godkänts och två gånger behandlats av riksdagen. I åtta år, Ulf Adelson, har faktiskt detta förslag förelagat, diskuterats och ändrats. Det har godtagits av riksdagen, och det har nu kommit tillbaka igen. Inte ens med konservativa krav på långsamhet i ärendens beredning skulle man behöva klaga över denna åttaåriga hantering av frågan.

Jag undrar om någon som lyssnade på Ulf Adelson kunde tro att han tillhör ett parti som faktiskt har varit med om att genomföra en generalklausul mot skatteflykt här i Sverige. Hans anförande var en frontalattack mot varje form av sådan lagstiftning. Med det nyansrika och försiktiga språk som Ulf Adelson utvecklar här i riksdagen fick vi nu höra att det visserligen inte är fråga om rättssamhällets undergång men att däremot grunden för rättssamhället rycks undan. Det är en fin skillnad.

De partier som vill ha en generalklausul är "överhetens partier". Mig har Ulf Adelson i något sammanhang kallat för en akademisk elitsocialist.

Det här leder till fogdevälde, avrundade han den här tiraden. Jag måste säga att våra stackars kammarrättsråd och regeringsrättsråd, dvs. ledamöterna av kammarrätten och regeringsrätten, som till slut blir ansvariga för utslag enligt generalklausulen, har blivit föremål för en något besynnerlig hantering från moderat sida i den här debatten. Att de nu också anklagas för fogdevälde är kanske konsekvent.

Men vad är det egentligen som Ulf Adelson försöker säga oss? Jo, det är att den lag som vi nu diskuterar skulle på ett så radikalt och avgörande sätt skilja sig från all annan lagstiftning, att helt nya principer införs i Sveriges lag. Här valde Ulf Adelson ett exempel, som jag ber kammaren begrunda. Han sade att om det står 70 km på en vägskylt, så har man rätt att köra 70 km. Den lagen är glasklar, säger Ulf Adelson: Är det 70 km på vägen och man kör med 70, så är man alltid säker på att icke utsättas för något som helst ingripande från polis eller annan myndighet.

Jag vet inte om Ulf Adelson har körkort. Har han det, råder jag honom att omedelbart läsa vägtrafikförordningen. Han har inte begripit ett dugg av vad den handlar om, och han utsätter sitt körkort för omedelbar fara, om han tror att han alltid får köra med 70 km där det är skyltat med 70. Det är inte så, Ulf Adelson. Grundregeln är att farten skall anpassas till omständigheterna. Denna fruktansvärda och fantastiska gummiparagraf lider 4 miljoner bilister i det här landet under. Ulf Adelson har ingen rätt att köra med 70 därför att det står 70, om det råkar vara så att vägen är smal och krokig och gamla tanter och höns finns på vägen. Då skall man anpassa hastigheten till vad omständigheterna kräver.

Jag skulle kunna stå här länge och gå igenom lagar, där vi som medborgare är tvungna att inse vad lagstiftningens syfte är, nämligen i det fall jag nämnt

att se till att vi kör försiktigt på vägen, med omsorg och omtanke.

Vår skattelagstiftning har – hur häpnadsväckande det än kan verka – faktiskt som grundläggande tanke att vi skall betala skatt efter den förmåga att betala skatt som vi har, fastställd av lagarna. Det gör att vi aldrig blir lika inför lagen i den meningen, att vi alltid kan vandra fram snörrätt på en räcka av paragrafer, som i varje skede talar om precis vad som är tillåtet och precis vad som är förbjudet.

Vi diskuterar nu inte någonting som har med straffrätten att göra, något som Ulf Adelsohn gärna uppehåller sig vid. Vi diskuterar huruvida en transaktion som jag noggrant planerar och förbereder skall leda till en viss skatteförmån för mig själv eller inte. Det gäller inte huruvida jag skall drabbas av en väldig massa straffskatt eller oförutsedda skatter, utan hur jag skall undgå skatt, kunna tillskansas mig en skatteförmån som jag inte får om jag gör på annat sätt. Det är den typen av transaktioner som den nu existerande generalklausulen talar om och som vi talar om. Vad Ulf Adelsohn i sin upphöjda position över världen inte ser är att debatten gäller hur en generalklausul mot skatteflykt skall utformas och vilka rekvisit domstolarna skall tillämpa.

Jag har fått intrycket att det moderaterna i dag vill diskutera inte är hur vi skall få en rättvis tillämpning av våra skattelagar och hur lätt det skall vara att smita undan skatter. Det gäller i stället en offensiv över huvud taget mot samhället och samhällets existens, mot de syften som jag ändå tror att majoriteten här i kammaren ställer sig bakom, och mot att vi ändå behöver rättvist utformade skatter för att ett modernt välfärdssamhälle skall kunna fungera. Förnekar moderaterna detta är det naturligtvis er ensak. Men jag tycker att ni tar en väldig risk i dag, från Knut Wachtmeister över Bo Lundgren och nu till partiledaren själv. Folk frågar sig: Är det så att ni inte i något sammanhang erkänner att det är de skattskyldiga som kan bedra samhället genom skatteflykt eller skattefusk, att det inte skadar samhället i någon abstrakt mening eller mig som akademisk elitsocialist? Det skadar i stället de vanliga skattebetalarna och medborgarna. Det är de som far illa av om en liten elit i det här sammanhanget kan missbruka lagstiftningen. Det är väl vad det handlar om. Det är de som får betala, och det är deras moral som anfräts. Det är ju de som blir oroliga när de ser att det är så lätt att komma undan skatt för dem som har de ekonomiska, de intellektuella och de legala resurserna.

Jag vill påstå, Ulf Adelsohn, att det som jag i all min ynkedom försvarar faktiskt är rättssamhället – det rättssamhälle där det är meningen att vi skall vara lika inför lagen, där tillgång till överlägsna ekonomiska, juridiska eller utbildningsmässiga resurser icke skall ge vissa ett övertag, ge dem möjligheter att missbruka lagar och att smita förbi de pålagor som riksdagen har beslutat om och som vanligt folk får ta på sig. Det är också att eftersträva likhet inför lagen om vi ser till att maktbalansen i åtminstone någon mån rättas till, till de övrigas förmån. Men detta är en moralisk fråga som jag aldrig hört någon moderat intressera sig för.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 32 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! Om man kritiserar Kjell-Olof Feldt och regeringen är det tydligen liktydigt med att man kritiserar samhället. Samhället är numera "jag".

Det är inte så, Kjell-Olof Feldt, att man alltid får köra med en hastighet av 70 kilometer i timmen på en väg där den hastigheten är tillåten. Men man kan bara dömas om en olycka händer, inte annars. Det är en viktig skillnad.

När det gäller att vara lika inför lagen vill jag veta hur det verkligen förhåller sig. Vilka kan klara ut det här med generalklausulen och dess betydelse? Är det de som är smarta, som begär förhandsbesked eller som har förstånd nog att veta vad riksdagen underförstått accepterar? Antagligen. Hur ligger det till, Kjell-Olof Feldt? Om jag köper en pensionsförsäkring i slutet av året, är det att betrakta som skatteflykt eller inte? Vad anser Kjell-Olof Feldt vara underförstått accepterat? Om jag vill låna pengar av någon i familjen, är det då skatteflykt eller inte? Vad är underförstått accepterat, herr Wärnberg? Om jag bakar bullar – enligt Anna Hedborg är det uppenbart skatteflykt – är det då underförstått accepterat av riksdagen? Om jag utbyter tjänster med mina grannar, är det skatteflykt eller inte enligt generalklausulen? Om jag vill gå ner till deltidsarbete – också i det avseendet har Anna Hedborg givit ett svar – vad anser då majoriteten? Har ni underförstått accepterat eller inte accepterat det? Vad skall svenska folket rätta sig efter?

Om jag ger mina barn en gåva efter att dessförinnan ha delat mina tillgångar med min hustru, är det då skatteflykt? Fallor det under generalklausulen? Ja eller nej, Kjell-Olof Feldt? Vad har ni underförstått accepterat, herr Wärnberg? Vad tycker ni egentligen? Vad skall domstolarna anse? Hur skall de döma? Och hur skall människorna veta vad de skall göra?

Anf. 33 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får anmäla att repliken innebär en replik på Kjell-Olof Feldts anförande.

Anf. 34 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall enbart hänvisa till Kjell-Olof Feldt.

Om jag, Kjell-Olof Feldt, driver en verksamhet med förlust under en viss tid – jag kan ju senare göra förlustavdrag när det gäller den förvärvskällan – är det då skatteflykt? Är det underförstått accepterat eller inte? Och hur är det om jag avstår från en skattepliktig löneförmån – om man nu skall gå så långt? Jag har hört att vissa journalister har avtalsmässiga förmåner när det gäller att åka taxi på kvalificerad obekvämlig arbetstid. Nu har man fått reda på att dessa förmåner anses vara skattepliktiga. Om reportrarna börjar cykla

därför att de inte vill betala skatt för nämnda förmån, faller det då under generalklausulen? Inte vet jag.

Kjell-Olof Feldt skriver i dagens Svenska Dagbladet att lagen omfattar alla transaktioner där syftet enbart är att få skatteförmåner. Det är nog mycket det, för under det faller såvitt jag förstår samtliga avdrag som svenska folket har gjort de senaste dagarna. Då undrar jag: Vilka kan maximikraven bli? Och hur kommer lagen att tillämpas? Har Kjell-Olof Feldt någon uppfattning om det? Ja, har vi det över huvud taget, vi som skall fatta beslut?

Jag vill ta upp en annan aspekt. Jag sade inte att detta var rättssamhällets undergång eller 1984, utan att det var ett steg. Dag efter dag fattar vi beslut i Sverige därför att vi tycker att dessa enstaka beslut kan vara riktiga, men sammantaget får vi ett samhälle som vi kanske inte vill ha.

Jag ser att banker och försäkringsbolag lämnar uppgifter för taxeringen. Det låter kanske bra. Men vad leder det till på sikt? Om man använder samkörning av dataregister när det gäller skatter, bidrag och sjukförmåner – det låter kanske bra, men vad innebär det för kontroll? Om vissa fackliga organisationer vill använda sig av samkörning med olika register, körkortsregister och register över bilinnehav – är det bra? Om vi skall kontrollera – för att hänvisa till en gammal interpellationsdebatt oss emellan – avdrag för fackföreningsavgift, då skall vi kanske samköra med fackförbundens medlemsregister för att veta om det är rätt. Vi har en angiverilag, och det har avlämnats motioner om att den skall mildras högst avsevärt eller avskaffas – tycker vi. Detta ligger snart på riksdagens bord, Kjell-Olof Feldt. Det är ytterligare ett av dessa många beslut som vart och ett kan synas klokt och riktigt, men som sammantagna leder oss till ett samhälle som vi inte vill ha.

Jag läste att det fanns ett samarbete mellan polis och kronofogde om utmätning av bilar vid fortkörning. När folk var på väg hejdades de, och man kontrollerade i dataregister om de möjligen hade någon skatteskuld – och då skulle bilen kunna tas i mät. Samtidigt har några visat att datalistorna inte stämmer och att 10 000 människor påförs skatteskulder som de inte har. Jag säger som man gör i Gefle Dagblad: Vad gör jag den natt då jag kommer åkandes, visar att jag är nykter och proper och har hållit hastighetsbestäm- melserna, men det står en kronofogde och säger: Min herre har en skatteskuld – som jag visserligen inte har, för det är fel i ett dataregister – på 1 000 eller 2 000 kr.? Det blir att gå det. Kjell-Olof Feldt.

Detsamma gäller TV-övervakning och en mängd annat. Och jag har låtit utreda – och det är det intressanta – att om man exempelvis förskingrar 50 000 kr. från en kollektiv kassa eller falskdeklarerar för 50 000 kr., då döms man hårdare för brott mot staten än mot någon annan juridisk person.

Anf. 35 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Ulf Adelson ställde ett stort antal frågor som jag i varje fall till större delen hoppas var avsedda att utgöra s. k. satir. Om Ulf Adelson menar allvar blir jag nämligen orolig över hans kontakt med verkligheten.

Att börja fråga i Sveriges riksdag om det är skatteflykt att baka bullar och cykla! Ulf Adelsonh får själv bestämma nivån på sin egen debatt, men för min del tycker jag att vattenlinjen på något sätt har passerats.

Dessutom borde Ulf Adelsonh ha ställt sig de här frågorna själv när han som statsråd i trepartiregeringen var med om att lägga fram det förslag till generalklausul som godtogs av riksdagen 1980. Alla de frågorna är precis lika relevanta att ställa i det sammanhanget.

Ulf Adelsonh har inte med ett ord berört vad debatten i dag egentligen handlar om, nämligen en förändring av en skatteflyktsklausul som han själv varit med om att införa. Så vad tycker han själv, då, om allt detta han tog upp – om det nu skall vara någon mening med att stå här och tycka? Själv vet han inte, säger han, huruvida bullbakning, cykling och deltidsarbete är skatteflykt. Men det är klart att Ulf Adelsonh vet att det inte är skatteflykt. Och det är i så fall att driva med riksdagen att diskutera det.

Men vi går tillbaka till det som Ulf Adelsonh vill debattera, nämligen att det över huvud taget inte skall finnas något instrument i samhällets tjänst för att kunna beivra skatteflykt. Jag kan inte tolka honom på annat sätt. Sedan försvinner han – det har han också full rätt att göra – in i en målning av det svenska samhället med dataregister, den s. k. angiverilagen, TV-övervakning och allt det andra. Jag förstår avsikten – 1984 är inte så långt borta, om Ulf Adelsonh får hålla på ett tag till.

Om Sverige är ett bra land att leva i eller inte kan vi ha olika meningar om. Men så länge vi har den skattelagstiftning vi har – skatterna är förvisso kännbara för praktiskt taget alla medborgare – så måste vi ha möjlighet att diskutera hur vi kan få denna skattelagstiftning att fungera rättvist så att den inte för vissa grupper närmast är en papperskonstruktion som man med olika metoder kommer undan.

Det är möjligt att den generalklausul om skatteflykt som vi har föreslagit inte heller visar sig vara särskilt effektiv. Det kommer vi att se när eventuell domstolspraxis utvecklas. Jag tycker att man får ta ett stort ansvar när man skapar en sådan stämning och atmosfär i det här landet som man gör med påståendet om att den här lagstiftningen skulle göra svenskarna till ofria, övervakade och i detalj kontrollerade människor. Jag tror att jag kan säga att nio av tio skattebetalare aldrig kommer i kontakt med skatteflyktsklausulen. Deras deklARATIONER och inkomstförhållanden är sådana att det för dem räcker fuller väl att följa de lagar som finns utan att lägga ner stor möda på att komma förbi dem. I den meningen skulle – för deras del – den här lagstiftningen mera vara ett bevis på att krav på rättvisa och anständig behandling av medborgarna är någonting som är angeläget för den svenska riksdagen.

Anf. 36 ULF ADELSONH (m) replik:

Fru talman! Det vi diskuterar i dag, Kjell-Olof Feldt, är ju den proposition om ändring av skatteflyktsklausulen som regeringen beslutade om den 5 januari och som sedan drivits fram med en oerhörd hastighet. Jag förstår inte varför datumet 1 mars är så heligt och varför hastigheten har varit så

oerhörd när det gällt att driva igenom denna ändring. Det är exceptionellt snabbt.

Det är ganska avsevärda förändringar som föreslås. Vi behöver inte ta upp det till diskussion, förändringarna av tidigare bestämmelser framgår klart av trycket. Då fanns det klart angivna skydd, det skulle vara en omväg och det skulle finnas en mängd rekvisit, som ni nu har slopat. Det är det som har gjort att det har blivit en oerhörd skärpning av klausulen, och det är detta som vi har vänt oss emot här i dag.

Jag kanske drog ner debattnivån då jag nämnde bullbak. Jag gjorde det bara för att en framträdande socialdemokratisk ideolog har nämnt bullbak och deltidsarbete som tecken på skatteflykt. Jag erkänner, Kjell-Olof Feldt, att jag inte vet vad ni kan anse vara underförstått accepterat som skatteflykt eller inte av de här exemplen. Jag förstår självfallet att Kjell-Olof Feldt inte menar bullbak, ta det som ett exempel. Men jag är inte på det klara med var gränsen går enligt Kjell-Olof Feldts egen uppfattning, om jag skall vara ärlig. Ärligt och uppriktigt är jag mycket osäker. Kjell-Olof Feldt säger, när det gäller frågan om att dela upp räntorna, att klausulen skall kunna tillämpas även på makars interna transaktioner. Men då måste skatteflyktsaspekten vara betydligt mer framträdande än i exemplet. Ja, när är den så framträdande, och var skall gränsen dras?

Vår vilja är att den utredning som tillsatts noggrant skall gå igenom vad som kan anses tillåtet och vad som inte kan anses vara det. Därefter skall ett klart och tydligt lagförslag utformas, som antas av riksdagen. Då vet människor vad som gäller.

En sådan ordning skulle vi vara beredda att diskutera. Vi måste kunna diskutera alla frågor – därefter har vi möjlighet att säga ja eller nej. I utredningen kan man alltså överväga om det i olika fall är fråga om en betydligt mera framträdande skatteflyktsaspekt än t. ex. när räntorna delas upp makarna emellan. Sedan kan vi i en lag bestämma vad som är tillåtet eller inte tillåtet och rösta för eller emot den i riksdagen. Men vi kan inte överlåta till domstolar, taxeringsmyndigheter och andra myndigheter att avgöra detta. Vi vet icke själva vad som inryms i det nya lagförslaget, och hur skall de då kunna veta det?

Glöm bullbaketen. Kjell-Olof Feldt, men tala om för alla dem som nu gjort sina avdrag – sista dagen för detta var i går – när skatteflyktsaspekten är tillräckligt framträdande! Om man bedriver en verksamhet med förlust och gör förlustavdrag, är det en framträdande skatteflyktsaspekt? Eller hur är det i det exempel som jag nämnde, där man ger barnen en gåva men först delar upp tillgångarna mellan sin hustru och sig själv för att sedan skänka barnen hälften var? Var skall gränsen gå?

Jag anser att det är vår uppgift som folkvalda att dra den gränsen genom klara och tydliga lagar. Vi kan inte säga att kriteriet skall vara en mer eller mindre framträdande skatteflyktsaspekt och sedan låta domstolar avgöra. Det är där skiljelinjen går mellan oss i denna speciella fråga.

Vidare sade Kjell-Olof Feldt, när han menade att alla skall behandlas lika, något väldigt avslöjande för det socialdemokratiska partiets sätt att tänka.

Han framhöll att nio svenskar av tio aldrig kommer i kontakt med skatteflykt. Jag vet ärligt talat inte hur många som kommer i kontakt med sådan, för jag vet inte vad riksdagen underförstått har accepterat på den punkten, men jag vill till Kjell-Olof Feldt säga att det här inte är fråga om hur många som berörs. Enligt vår uppfattning skall en lag vara lika för alla. Om så bara en enda svensk drabbas, är det tillräckligt illa. Om det är som Kjell-Olof Feldt säger, att det som vi underförstått inte accepterar är något som kommer att rådbräka 800 000 svenska medborgare – dvs. en av tio – är det illa nog. Majoritet är inte alltid rätt. Att det kanske inte drabbar så många gör inte saken bättre. Staten skall skydda den enskilde. Riksdagen är värnet för den enskilde. Om det sedan bara är en av tio som drabbas, så mycket viktigare för oss att alltid ha det målet för ögonen.

Låt mig, fru talman, eftersom jag inte har rätt till ytterligare replik, säga till Kjell-Olof Feldt att det som skiljer mellan oss i dag är att ni vill ha en lagstiftning där ni överlåter åt domstolar och andra att tolka saker som Kjell-Olof Feldt faktiskt inte kan svara på i talarstolen. Han kan säga att jag drar ned debatten genom att tala om bullbak och håna mig genom att säga att jag för en felaktig debatt och driver den på fel nivå – det må jag stå ut med, för det har jag hört förr. Men Kjell-Olof Feldt kan i sak inte svara på vad som är skatteflykt eller inte. Därför väljer han att beskylla mig för allsköns obchagliga saker. Det tillåter jag gärna Kjell-Olof Feldt. Men glöm inte att kvar står från debatten i dag att finansministern inte kan svara i sak.

Anf. 37 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Låt oss klargöra en sak i fråga om uppdelningen mellan makar av räntor på villalån. Herr Adelson säger att han vill ha lagstiftning om detta. Ja, vi har i och för sig en sådan. Men vill Ulf Adelson ha mera lagstiftning om hur dessa uppdelningar skall gå till, kan jag hänvisa till att direktiv har utfärdats till den bostadspolitiska utredningen.

Jag har nu fått uppbära mycken smälek för det misstag jag gjorde mig skyldig till beträffande villaägarräntorna. Men när vi nu har klarlagt – jag försökte säga det också till Bo Lundgren – att de uppdelningar av villaräntor och schabloninkomst på villafastighet som görs mellan makar skall bli föremål för en särskild prövning och icke faller under skatteflyktsklausulen, behöver ni moderater inte fortsätta att plåga dessa villaägare med antydningar om att det i själva verket är skatteflykt. Det har nu utretts, hoppas jag, till fullständig klarhet.

Den taktik Ulf Adelson använder är väl genomskinlig. Han rabblar i rasande fart upp en massa "fall" av skattebeteenden, och så kräver han att jag på rak arm skall utgöra folktribun, domstol, och fälla utslag i alla dessa fall. Det är klart att det inte är så det skall gå till. Det är inte från talarstolen i Sveriges riksdag som rättspraxis skall utformas. Riksdagen är ingen dömande instans, som tillämpar sina lagar.

Riksdagen har i den här lagstiftningen dragit upp gränserna genom att ange att transaktionens syfte skall vara att undgå skatt och att skaffa sig en förmån som icke är avsedd. Massor av det som Ulf Adelson räknade upp har inte ett

dugg med den saken att göra, och det inser han själv. Taktiken är uppenbar: Man skall bland folk skapa allmän misstro och ängslan för att mängder av saker som är fullständigt tillåtna, som är helt i enlighet med lag och som vi alla praktiserar skulle kunna omfattas av skatteflyktsklausulen. Jag hoppas och tror att medborgarna är klokare än Ulf Adelson föreställer sig när han utformar sin politiska strategi.

Bara för att något också från min sida skall sägas till slut i debatten med herr Adelson vill jag säga att han inte kommer ifrån att den skatteflyktsklausul som han är beredd att låta arbeta vidare träffas av i stort sett samtliga invändningar och våldsamt överdrivna påståenden som han gjorde. Alla de frågor han ställde är relevanta också för den nu gällande skatteflyktsklausulen. Nästa gång Orwells 1984 börjar ta form framför era ögon, Ulf Adelson, kom då ihåg att det samhälle som här har formats i stort sett har formats i enighet i den svenska riksdagen. Det är moderaterna som nu vill bryta ned någonting som vi i stort sett har byggt upp tillsammans.

Förste vice talmannen anmälde att Ulf Adelson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 38 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Fru talman! Under många år på 1970-talet fördes en diskussion om möjligheterna att ingripa mot skatteflykt, dvs. mot transaktioner som uppenbart strider mot vår skattelagstiftnings grund och anda. Här i dag har de regeringar som jag ledde fått kritik för att det dröjde så länge innan ett förslag om en sådan klausul kom. Låt mig då säga att skälet var att det var angeläget för oss att se till att införandet av en sådan klausul inte innebar att vi satte rättssäkerheten ur spel.

Väldigt mycket av den offentliga diskussionen rörde sig också om huruvida det var möjligt att införa en sådan här klausul utan att rättssäkerheten kom i fara. Jag erinrar mig att dåvarande finansministern Gunnar Sträng – jag tror t. o. m. det skedde från kammarens talarstol – framhöll att det var det stora problemet; förslaget hade ju lagts fram medan socialdemokraterna ännu var i regeringsställning. Den enskilde skall ha möjlighet – det måste vi vara överens om; eljest går det inte att föra den här diskussionen – att avgöra om hans eller hennes handlande står i överensstämmelse med de regler och bestämmelser som vi utfärdat här i dag. Det är avgörande.

Får jag då påminna om en sak till. Vi hade i de dåtida regeringarna många diskussioner om generalklausulen, och vi lade slutligen fram ett förslag för lagrådet. Det dåvarande lagrådet gjorde påpekanden just till värn för rättssäkerheten som vi fann så välgrundade att vi faktiskt ändrade lagförslaget. Vi införde för det första det man kallar omvägsrekvisitet, dvs. när en kedja av transaktioner slutligen leder till en skattelindring som man inte skulle ha fått genom ett rakt förfarande. Det var ett avgörande rekvisit för att göra regeln klar och möjlig att uppfatta också för den skattskyldige. Det här rekvisitet – som vi införde av säkerhetsskäl därför att lagrådet, den

högsta rättsvärdande myndigheten, hade påpekat att det borde ske – vill ni nu ta bort.

För det andra införde vi ordet "avgörande" i lagstiftningen, dvs. skatteförmånen skulle vara det avgörande skälet för transaktionen. Ordet avgörande tar ni bort och ersätter med huvudsaklig.

För det tredje skrev vi in att skattebestämmelserna skulle anses ha kringgått om den skattskyldiges åtgärder klart strider mot grunderna för skattelagstiftningen. Det tar ni också bort. I fortsättningen skall åtgärderna bara rent allmänt strida mot grunderna i skattelagstiftningen.

Det här är viktigt, eftersom debatten tidigare i dag i långa stycken har gått ut på att vi som nu motsätter oss denna förändring skulle ha mer eller mindre uppdyktade rättssäkerhetskrav som vi slår vakt om. Så förhåller det sig alltså inte.

Jag har noga lyssnat på debatten i dag och försökt uppfatta om det finns några exempel som den nuvarande regeringen känner till på förfaranden som inte är infångade av den nuvarande klausulen. Men det har upphöjts till en dygd här i kammaren att inte nämna några exempel. Jag förstår att det var plågsamt för Kjell-Olof Feldt att han råkade ta ett sådant exempel som han gjorde, men sådant kan hända. Det bär ändå spår av hur tankarna går. Och så säger man: Det är inte lämpligt att ta fram några exempel därför att domstolarna och myndigheterna skall ha sin frihet. Jag tycker faktiskt att det är olämpligt. Just avgränsningarna och motivtexten är viktiga – för vi är väl överens om, Kjell-Olof Feldt, att en motivtext i anslutning till att en lag antas har en mycket hög rättsverkan för dömande instanser? Den har också i praktiken mycket hög rättsverkan för de myndigheter som skall föra talan. Men ni upphöjer till en dygd att inte ta några exempel.

Detta leder till endera av två möjliga slutsatser: antingen vill ni ha denna låt mig kalla det oformlighet eller också känner ni inte till några exempel som kan lyftas fram som en grund, ett motiv, för utvidgningen av generalklausulen.

Ett exempel har Kjell-Olof Feldt tagit fram utan att ange det som en grund för klausulen. Det var detta med förskottsräntor och transaktioner tillbaka. Där ändrade vi speciallagstiftningen för inte så länge sedan just för att förhindra att förskottsräntor för flera år skulle kunna betalas. Min enkla slutsats är då: Visar det sig att denna speciallagstiftning lämnar sådana utrymmen, då är det speciallagstiftningen på det området som vi måste förändra. Inte skall vi väl försöka täcka in eventuella felaktigheter i speciallagstiftningen genom något slag av allmän klausul som kan åberopas i tid och otid. Ni ger, Kjell-Olof Feldt, en föreställning om att det inte är så noga med att bygga ut speciallagstiftningen, om man har en sådan här klausul. Men då kommer inte en på tio, som Kjell-Olof Feldt sade, att drabbas av denna klausul.

På den här punkten delar jag Ulf Adelsons mening. Den här lagstiftningen kommer att bli besvärlig att leva med inte bara för myndigheter och domstolar, som lagrådet framhåller, utan också för enskilda. Det är en alldeles orimlig utgångspunkt att den omständigheten, som Kjell-Olof Feldt

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

säger, att lagen bara kommer att tillämpas på ett mindre antal svenska medborgare gör att den kan tillätas.

Jag förstår att fru talmannen väntar sig att jag håller mig till ämnet och inte utvidgar det till något annat, men jag kan inte underlåta att säga att inställningen i den här frågan i förfärande grad präglar den nuvarande regeringen. Det kan ändå vara värt, Kjell-Olof Feldt, att påminna om att lagrådet i sin prövning av lagstiftningen har sagt, att det för den utvidgade tillämpningen av klausulen och ändringarna i övrigt återopas inte något erfarenhetsmaterial som visar att regeln sådan den antogs för två år sedan inte fyller sitt syfte. Ni har varken för lagrådet eller för kammaren konkret kunnat visa att den nuvarande lagen inte fyller sitt syfte. Från den synpunkten, säger lagrådet, är det olämpligt att redan nu göra ändringar i lagen.

Lagrådet uttalar sig om ytterligare en sak, och den är allvarlig. När man har tagit bort de avgränsningar som finns i den nuvarande lagen och sedan det – enligt förslaget – blivit av mindre betydelse hur den skattskyldige har förfarit, så får utredningen koncentreras till den skattskyldiges motiv för sitt handlande. Lagrådet säger: "Myndigheter och domstolar kan här komma att ställas inför svåra bedömningar."

Ni har hela tiden fört diskussionen med påpekanden om att vi väl måste ha förtroende för våra domstolar. Den som tillåter sig att ha en avvikande mening skulle så att säga kvälja dom. Vad är det för sätt att föra diskussionen i en så viktig fråga som denna?

Det här är, som lagrådet också påpekar, en fråga om hur taxeringsmyndigheter runt om i landet skall handla. Skall de föra ärenden om skatteflykt till prövning i länsrätten som första instans? Vad har de för motivgrund att stå på, när nu Kjell-Olof Feldt beklagar att bara ett sjuttiotal ärenden blivit föremål för förhandsgranskning i riksskatteverket. Det måste vara att dra en alldeles orimlig slutsats, Kjell-Olof Feldt, om man säger att det faktum att vi har en mängd skattemål runt om i landet är ett uttryck för en bra lagstiftning. Om det däremot kommer få framställningar om förhandsbesked enligt denna speciella lagstiftning, så är det ett uttryck för att lagstiftningen är dålig. Vad är det för slags logik?

Finns det inte skäl att tro att den nuvarande generalklausulen – jag tror det var Björn Molin som sade det tidigare i dag – har en hög preventiv effekt och en hög avhållande verkan. Skattskyldiga har t. o. m. i stor utsträckning prövat sin tilltänkta åtgärd hos skattemyndigheterna, och därifrån har man sagt att den inte strider mot grunderna i vår lagstiftning och därför kan vidtas. Jag är beredd att tolka det så.

Fru talman! Det finns inget skäl för mig att upprepa en lång rad argument och motiv som det har givits uttryck åt tidigare i dag. Jag vill sluta mitt inlägg med att säga att centern är avgjord motståndare till att ändra denna klausul. Det är helt rimligt att man avvaktar försöksperioden och gör en utvärdering när man då har fått det erfarenhetsmaterial som också lagrådet tycker att det är rimligt att man använder sig av.

Jag yrkar i första hand bifall till den begäran om remiss till konstitutions-

utskottet som Ulf Adelsohn har framställt och i andra hand bifall till reservationerna 1 och 2.

Nr 83

Onsdagen den
16 februari 1983

Anf. 39 OLA ULLSTEN (fp):

Fru talman! I går var det färdigdeklarerat i Sverige, i varje fall för de vanliga inkomsttagarna. På heder och samvete försäkrade vi att de uppgifter vi lämnat i våra deklarationsblanketter var med sanningen överensstämmande.

I de allra flesta fall är det också på det sättet. Sverige är nu en gång inte ett land av skattefifflare utan av mestadels hederligt folk, även om vi alla kan göra misstag, också de som har till uppgift att kontrollera våra deklarerationer.

Trots det skall riksdagen i dag, med socialdemokraternas och vänsterpartiet kommunisternas stöd, stifta en lag som utan att man gör sig skyldig till någon överdrift faktiskt utgår ifrån att myndigheterna alltid har rätt, medan alla medborgare är misstänkta skattebrottslingar. Det är beklämmande, tycker jag, men det är dess värre också typiskt för den nya riksdagsmajoritetens sätt att tänka.

Få här i riksdagen, om ens någon, har någon annan uppfattning än att de som försöker smita ifrån det solidariska ansvaret att bidra till den samhällsservice som vi alla har nytta av skall hållas efter. För var och en som undandrar stat och kommun den skatt han eller hon är skyldig att betala är det ju någon annan som får göra det i stället. Skattefusket kan sägas vara ett sätt att i privat regi driva en omvänd fördelningspolitik. De hederliga får maka åt sig för att de ohederliga skall leva gott. Ofta är det också en omfördelning från dem som har litet till dem som redan har mycket.

Våra skattelagar är till för att hindra den trafiken. Men med hjälp av egna talanger och dyra jurister finns det några som lyckas överlista skattelagarna utan att egentligen bryta mot dem. De heter sig ohederligt men i en snäv mening ändå lagligt.

Det är för den sortens människor och för den sortens transaktioner som den s. k. generalklausulen har tillkommit. Den kom till för att användas mot dem som klart – och det var ett viktigt ord – visat att de medvetet kringgått – det är också ett viktigt ord – lagens mening.

Det är utsagt i den proposition som trepartiregeringen lade fram på hösten 1980 att det inte får råda någon som helst oklarhet om vilken typ av transaktioner som kan bli föremål för prövning enligt generalklausulen. Vi var noga med att snäva in det på det här sättet, eftersom vi ju var på det klara med att hela idén om en generalklausul, ovanpå saklagstiftningen så att säga, innebär en del betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt. Det var också därför vi sade – och andra har understrukt det – att denna generalklausul skall vi nu låta gälla i fem år i den begränsade form som den har fått, och sedan skall vi se om den oro som många känner redan inför den skatteflyktsklausul som nu finns är obefogad eller om den faktiskt har kommit att få oacceptabla följder.

Det här var viktigt, eftersom det måste vara viktigt att ett rättssamhälle går

*Skatteflykts-
klausulen*

97

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

varsamt fram, även mot dem som inte känner respekt för lagar och saknar känsla för solidaritet med andra. Vinsten med att fälla en brottsling får inte gå ut över rättssäkerheten. Detta måste gälla också på skatteområdet, även om "brottslingen" inte skulle komma att straffas på annat sätt än genom att åläggas att betala den skatt som han eller hon ändå enligt skattelagen är skyldig att betala.

Med de tillägg som regeringen nu gör försvinner den här varsamheten i hanteringen av skattelagstiftningen. Den nya lagen tar bort begränsningen till en viss typ av skattetransaktioner och sänker också kravet på att transaktionen faktiskt skall innebära skatteflykt. Den minskades av kravet på att det skall kunna visas att förfarandet faktiskt strider mot de existerande lagarnas mening. I stället skall nu i princip vilken typ av transaktion som helst kunna angripas. Den nuvarande lagen innebär att de skattskyldiga så gott som alltid – som jag sade redan förut – skall ha varit medvetna om att deras sätt att tolka lagen kan göra skatteflyktsklausulen tillämplig. Vad som skall förstås med en skatteförmån som skall utlösa klausulen blir med den nya lagen praktiskt taget odefinierat. Med den nuvarande lagen finns normalt en möjlighet att jämföra skillnader i beskattningsresultat mellan olika sätt att deklarerat.

En annan viktig skillnad är att den nuvarande lydelsen av lagen innebär att önskan att komma undan skatt skall vara, som det heter, det avgörande skälet för förfarandet, eller om man så vill det enda. I den nya lagen luckras också det här begreppet upp på ett mycket betänkligt sätt. Nu skall det heta att det skall vara det huvudsakliga skälet. Den här skillnaden kan i vanligt språkbruk verka väldigt hårfin, men ur rättssäkerhetssynpunkt och för dem som har att tolka vad som står i propositionen är det i själva verket en skillnad av enorm betydelse. Det kan gälla skillnaden mellan att granska tio fall och att granska kanske tiotusen fall.

Den nuvarande lagens formuleringar om att generalklausulen endast skall tillämpas när det klart visats att det handlar om försök att kringgå lagen försvinner till förmån för ganska suddiga begrepp. Dessutom är det ju meningen att en rad uttalanden i den här, som jag förmodar snabbt hopradsade, propositionen skall vara vägledande för domstolarna.

Alla de här försvagningarna av rättssäkerhetsgarantierna i den nuvarande lagstiftningen skall dessutom göras utan att riksdagen egentligen från regeringens sida får någon motivering till att dessa ändringar skall göras.

Kjell-Olof Feldt hade nyss en animerad diskussion med Ulf Adelson om hastighetsbegränsningar på våra vägar och undervisade då Ulf Adelson om att det faktum att det står att man får köra 70 km/tim inte innebär att man får göra det under alla omständigheter. Jag tycker att Kjell-Olof Feldt i och för sig hade en poäng i den debatten, men han kanske borde ta litet lärdom när det gäller den här frågan också. Det är alltså i och för sig inte olagligt eller odemokratiskt att regeringen redan efter några veckor i kanslihuset skriver ihop en lag med så här långtgående konsekvenser. Men det är inte nödvändigt att köra just så fort, trots att skylten medger det.

Det är heller inte nödvändigt att ha den meningen att man, därför att det

över huvud taget är möjligt att ändra på den generalklausul som nyss har beslutats av riksdagen för att gälla under en femårsperiod, måste skriva om den redan innan denna femårsperiod gått ut.

Detta är inte bara en synpunkt som vi, som skrev den tidigare propositionen, för fram som någon sorts allmän partipolitisk synpunkt, utan det är faktisk en synpunkt som väger mycket tungt – som Thorbjörn Fälldin var inne på nyss – i lagrådets invändningar mot den utvidgning som ni nu föreslår. Det är olämpligt att redan nu, när man egentligen inte har någon erfarenhet av den nuvarande lagen, ändra den. Det är desto viktigare som det gäller ett så känsligt område som detta. Det kanske är mindre betydelsefullt när det är lättare att överblicka konsekvenserna, men så är inte fallet med den här typen av lagstiftning.

Men socialdemokraterna bara tycker rätt ut i luften om det ena och det andra, och bl. a. tycker man uppenbarligen att man på något sätt ändå måste visa att man hade fog för den kritik som man, under sin tid i opposition, riktade mot de tidigare regeringarna för att dessa inte hade gjort vad de kunde för att komma åt skatteflykt och skattesmitare.

Jag tycker att den här debatten och den proposition som regeringen skrivit faktiskt visar att de regeringarna – jag ingick i samtliga – faktiskt gick så långt som det ur rättsmedvetandets synpunkt är rimligt att gå, innan man eventuellt skaffat sig erfarenheter som kan stödja motiv att gå ännu längre. Jag tycker som sagt att det nya lagförslaget i sig självt är ett utmärkt bevis på att det är onödigt och farligt.

Det är också på det sättet, som ofta omvittnats, att finansministern ju själv inte vet hur hans lag – som han ändå nyss har suttit i kanslihuset och jobbat omsorgsfullt med, förmodar jag – skall tolkas. Och det må nu vara. Jag skall inte fördjupa mig i debatten om vad Kjell-Olof Feldt sade och inte sade i Magasinet. Men när den här lagen är ett faktum hjälper det ju inte längre att vare sig Kjell-Olof Feldt eller någon annan går ut och säger, när något enskilt fall dyker upp inte i en TV-utfrågning utan i en domstol, att det var egentligen inte meningen att lagen skulle tolkas på det sättet av domstolen. Då gäller den nya lagen, och då gäller de motiv som den nya lagen har byggts upp av och som finns inskrivna i regeringens proposition.

Lagen kommer med den här utformningen – jag har svårt att se att man kan hävda motsatsen – att kunna åberopas även i sådana fall där knappast någon ansett det lämpligt. Många vanliga, hederliga människor riskerar faktiskt att råka i kläm. Och de kommer inte att slippa undan långa och kanske kostsamma processer bara därför att finansministern – vare sig han heter Feldt eller något annat – skickar ut pressmeddelanden och säger att det var inte så här det var tänkt.

Till sist, fru talman, är det ju även på det viset – och det perspektivet kanske också måste anläggas i den här debatten – att inte heller med denna lag kommer man åt de verkligt samvetslösa skattesmitarna. De kör svart, som det heter i de där kretsarna, så länge det går, och när de åker fast, därför att de faktiskt bryter mot trafikreglerna, så låter de bli att göra rätt för sig. De smiter då kanske inte bara från skatten, utan de smiter från landet. Och det

kommer de att kunna göra även med den här generalklausulen. Den kommer inte – tyvärr, kan man säga – att drabba dem, utan den kommer att drabba alla de andra, varav många inte har någon som helst avsikt att försöka kringgå vad lagstiftarna egentligen hade tänkt.

Jag kan inte komma fram till annat, fru talman, än att socialdemokraterna har gjort utvidgningen av generalklausulen på skatteområdet till en politisk prestigefråga. Den sortens politiska prestige har redan kostat detta land mycket pengar – nu kommer den också att kosta förluster i rättssäkerhet.

Jag vill till sist, fru talman, stödja yrkandet att frågan remitteras till konstitutionsutskottet.

Anf. 40 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Thorbjörn Fälldin tog upp frågan om det finns några exempel på att den nuvarande klausulen inte har fungerat där den borde fungera. Han borde känna till det ganska bra, därför att hans egen regering fick stöta ut med en lagstiftning när det gäller förskottsräntan. Det uttalades faktiskt i det sammanhanget att det varit önskvärt om man hade kunnat ingripa på ett tidigare stadium, genom att man hade kunnat sätta den nu gällande generalklausulen i tillämpning.

Jag delar Thorbjörn Fälldins uppfattning, att sedan man väl har upptäckt skattetransaktioner av skatteflyktskaraktär som man rimligen kan tänka sig får större omfattning, så bör man speciallagstifta. Om Thorbjörn Fälldin hade lyssnat så uppmärksam som han sade att han gjorde på mina tidigare inlägg under denna debatt skulle han ha klart för sig att vi från regeringens sida betonar och har åtskilliga gånger betonat att huvudprincipen är och skall förbli att lagstifta för att tala om vad som är tillåtet och inte tillåtet när det gäller våra skattelagar.

Sedan påstod Thorbjörn Fälldin att jag hade sagt att ett tecken på att den nuvarande skatteklausulen inte är effektiv är det ringa antalet ansökningar om förhandsbesked. Inte heller här har Thorbjörn Fälldin hört vad jag har sagt. Vad jag sade var att det förhållandet att man i bara 4 av 70 ärenden har funnit klausulen tillämplig kan antyda att den inte är så effektiv. Dessutom gäller alla dessa fyra fall en och samma typ av transaktioner, vissa slag av räntefria lån till barn. Dessutom var en stor minoritet i riksskatteverkets rättsnämnd av avvikande mening och ansåg att detta icke var ett s. k. omvägsförfarande. Det hängde alltså på en röst i rättsnämnden att t. o. m. denna typ av transaktioner hade undgått att klassas som skatteflykt.

Jag vill säga till Ola Ullsten att hans citat av lagrådet inte är korrekt. Han påstod att lagrådet skulle ha sagt att det var olämpligt att nu göra någon förändring i skatteflyktsklausulen.

Lagrådet säger följande: "Från denna synpunkt är det olägligt att redan nu göra ändringar i lagen. Å andra sidan är det svårt att avvisa kritiken att generalklausulen fått ett för snävt tillämpningsområde. Skatteundandragandet på den direkta beskattningens område har numera tagit stor omfattning och samhällets strävan måste vara att motverka skatteflykt i alla dess former."

Den enda rimliga tolkningen av detta är att lagrådet instämmer i regeringens uppfattning att även om det är olägligt att göra en förändring av gällande lagstiftning – och det kan vem som helst hålla med om – så är det nödvändigt att göra det mot bakgrund av att den nuvarande lagstiftningen inte fungerar på avsett sätt.

Både Ola Ullsten och Thorbjörn Fälldin och många tidigare talare – med undantag för herr Adelson, som rör sig inom sitt eget område – har tagit upp skillnaderna mellan den nuvarande och den föreslagna skatteflyktsklausulen och hävdade att dessa skillnader skapar problem ur rättssäkerhetssynpunkt eller äventyrar och hotar rättssäkerheten. Men jag har inte hört dem beskriva vad det är i den nuvarande lagstiftningen som gör denna så rättssäker, medan en förändring skulle skapa en sådan stor rättsosäkerhet. Det som skapar rättsosäkerhet kan inte rimligen vara om det står att ett förfarande skall "klart strida" eller "strida" mot lagstiftningens mening. Det kan inte vara formuleringen "det huvudsakliga skälet". Lagar i det här landet skulle falla som ruttna äpplen om sådana formuleringar skulle undergräva rättssamhället eller om nyanserna i dem var avgörande för om rättssäkerheten var i fara eller inte.

Vad det möjligen kan gälla är omvägsrekvisitet. Det är det enda jag kan finna som är av det slaget att man kan peka på det och säga att det innebär en substantiell skillnad. Men ingen har gjort klart för mig varför kravet att man skall ta en krånglig omväg är mera rättssäkert än om man säger, att om syftet är att undandra sig skatt, så skall skatteklausulen tillämpas, även om man har gjort en "rak" transaktion. Det handlar ju om att syftet är detsamma. Ni har sagt gång på gång att klausulen skall tillämpas bara om den skattskyldige har använt en krånglig, underlig och kommersiellt omotiverad omväg. Den som är fiffig nog inser att han kan gå "rakt på" för då klarar han sig. Men vad för slags rättssäkerhet är det? Vilken rättssäkerhet ligger i kravet på att man måste ha gjort en konstlad och oäkta transaktion, om man med den äkta transaktionen har precis samma syfte, om man vill uppnå samma resultat? Om syftet då är "avgörande" eller "huvudsakligt" kan ju inte vara huvudfrågan. Jag tycker att ni bör göra klart, om inte för mig så i alla fall för andra, vad det är som gör skillnaden så rasande stor.

Slutligen: Det har åtskilliga gånger under den här debatten krävts att jag och andra talesmän för regeringen skall stå här i talarstolen och ange exempel på fall där skatteflyktsklausulen skall tillämpas. Thorbjörn Fälldin var ute på samma stråt för en stund sedan. Låt mig därför läsa upp vad trepartiregeringen med Thorbjörn Fälldin som statsminister skrev, när den för två och ett halvt år sedan lade fram sitt förslag om generalklausul:

"Det synes inte heller lämpligt att försöka styra utvecklingen genom att ge detaljerade anvisningar om klausulens tillämplighet i olika fall. Denna ståndpunkt är en direkt följd av den föreslagna konstruktionen av klausulen och då närmast det grundläggande rekvisitet att skatteförmånen skall stå i strid med grunderna för de aktuella bestämmelserna. --- Det blir alltså skattedomstolarnas sak att i varje särskilt fall pröva om ett visst förfarande är förenligt med eller strider mot grunderna för de aktuella bestämmelserna."

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Detta sade ni i er proposition, och det var också riksdagens mening. Här skulle man inte peka ut enskilda fall eller bestämda förfaranden. Står ni inte fast vid det nu? Varför kräver ni av oss något som ni ansåg vara olämpligt? Ni var rörande eniga om det från höger till vänster i trepartiregeringen. I den propositionen står det, Ola Ullsten, att det inte var "lämpligt", att det var "olämpligt", att försöka styra utvecklingen genom att ge anvisningar om klausulens tillämplighet i olika fall.

Fru talman! Kan det klarare demonstreras vad en stor del av denna debatt går ut på? Det gäller icke sakfrågan. Det gäller icke huruvida vi skall få en någorlunda effektiv skatteflyktsklausul eller om folk skall bli rättvist behandlade. Det gäller om man skall kunna utnyttja en politisk situation för att skrämja folk, för att skapa misstänksamhet och oro i lägen där det är helt ogrundat. Jag tycker att ni alla tar på er ett stort ansvar när ni går vidare på den vägen.

Anf. 41 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Fru talman! Ju mer jag lyssnar till finansministern, desto oklarare tycker jag att det blir vilka syften han och regeringen har med den utvidgade generalklausulen. Jag trodde ett tag att vi var ense om att generalklausulen inte skulle vara ett sätt att ersätta speciallagstiftning i framtiden. Men så plötsligt träder finansministern upp i talarstolen och påstår att vi kom med en utvidgad speciallagstiftning för att förhindra förskottsräntor. Skall jag av detta dra slutsatsen att ni i fortsättningen, om ni får igenom denna generalklausul, bara lutar till den och inte angriper sådana konkreta områden såsom förfarandet med förskottsräntor genom att plugga igen hål i speciallagstiftningen? Det är ju möjligt att man får ta ett steg till där.

70 fall totalt, varav 4 fällda. Så står finansministern här – såsom jag uppfattade honom; jag vet inte hur ni gör i övrigt här i kammaren – och beklagar att bara 4 av de 70 personer som begärde förhandsbesked fick veta att deras transaktioner var lagstridiga. Har finansministern verkligen gått igenom ärenden som var föremål för förhandsgranskning och för sin del kommit till resultatet att det var för illa att lagen är så snävt utformad att man inte kunde förhindra åtminstone hälften av de 70 ifrågasatta transaktionerna? Har finansministern gjort en sådan genomgång av materialet, vore det lämpligt att han redovisade dessa ansökningar för kammarens ledamöter och för allmänheten och med dem som stöd sade att den nuvarande generalklausulen är för snäv. Men det har han inte gjort.

Jag måste erkänna att jag inte har haft tillfälle att gå igenom de 70 ansökningarna. Det är emellertid en fullständigt halsbrytande slutsats som landets finansminister drar av dem. Jag tycker faktiskt att det finns utrymme för att dra slutsatsen att väldigt många människor är noggranna. I stället för att litet på gehör vidta en transaktion utnyttjar de denna möjlighet att begära ett förhandsbesked beträffande den transaktion som de har tänkt göra. De får då veta att den står i överensstämmelse med nu gällande lag. Vi kan därav dra slutsatsen att väldigt många skattebetalare är noggranna.

Så gör då finansministern ett nummer av det här genom att läsa upp en

enda mening ur texten till den förra propositionen när den nu gällande lagstiftningen infördes. Men får jag än en gång påminna Kjell-Olof Feldt om att den grundläggande skillnaden är att vi gjorde avgränsningar och sade att generalklausulen avsåg sådana kedjetransaktionsförfaranden som ledde till slutresultat som klart stred mot grunderna för vår skattelagstiftning och där det avgörande skälet var att göra skattevinster. Har man i propositionen och i motivtexten såsom stöd för lagstiftningen så klara motivuttalanden tror jag att de flesta har respekt för att man då inte ger sig in på några detaljbeskrivningar. Ni upphäver emellertid de tre avgränsningar som till sin natur finns där för att öka rättstryggheten för den enskilde och för att den enskilde skall veta när han bryter mot gällande regler. När ni upphäver detta, ligger bevisbördan på er, att i motivtexten ge några exempel på vad slags transaktioner ni vill fånga in under lagstiftningen, transaktioner som i dag skulle ligga utanför lagstiftningen. Den frågan, Kjell-Olof Feldt, kommer man inte ifrån genom att hänvisa till denna enda mening i den tidigare propositionen, som hade de här klara avgränsningarna i hela sin uppbyggnad.

Anf. 42 OLA ULLSTEN (fp):

Fru talman! Jag citerade inte lagrådet vare sig rätt eller fel, Kjell-Olof Feldt. Jag citerade över huvud taget inte lagrådet. Jag bara återgav vad lagrådet hade sagt i fråga om lämpligheten av att nu ändra på den gällande lagstiftningen. Lagrådet tyckte att det var "olägligt", för att denna gång citera lagrådet. Jag uppfattade det som samma sak som om man menade att förändringen inte borde ha gjorts nu, även om lagrådet från sina strikt juridiska synpunkter inte har anledning att göra några formella invändningar mot att lagförslaget läggs fram.

Nu försöker Kjell-Olof Feldt få oss som är kritiska mot denna utvidgning att framstå som mer eller mindre direkta försvarare av skattesmitare. Han försöker säga att vi bara är ute för att exploatera en politisk situation, vad han nu menar med det. Han gör sig då skyldig till en argumentation som gör det litet obegripligt att han över huvud taget lagt fram det här förslaget till ny lag. Hela uppläggningsen av hans senaste anförande var att det egentligen inte är någon skillnad mellan det här lagförslaget och det som trepartiregeringen lade fram. Man kan då fråga sig: Varför har ni över huvud taget föreslagit tillägg till den tidigare lagen?

Nu är det emellertid så, att det faktiskt finns en avgörande skillnad. Kjell-Olof Feldt har själv senast i Svenska Dagbladet sagt – jag har inte lyssnat till allt han sagt här i kammaren, men säkerligen har han sagt detsamma här – att felet med den nuvarande skatteflyktsklausulen är att den bara omfattar sådana fall där den skattskyldige, när han eller hon genomför en ekonomisk transaktion, förfar på ett sätt som ur andra synpunkter, t. ex. affärsmässiga, är en omväg. Det är riktigt att den nuvarande generalklausulen i denna mening är mycket snäv. Den är det inte på grund av oavsiktlighet eller därför att vi varit släpphänta mot skatteskolare, utan den är det avsiktligt, därför att vi menar – jag upprepar det för hundra gången –

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

att en generalklausul till sin karaktär innebär ett så känsligt ingrepp att man måste göra det med mycket stor varsamhet, om man alls skall göra det. Därför är det inte oviktigt, Kjell-Olof Feldt, om en sådan här generalklausul omfattar vissa typer av ekonomiska transaktioner, som den gör enligt sin nuvarande lydelse, eller om den kommer att kunna omfatta alla slags transaktioner, dvs. att alla slags transaktioner kan prövas mot den här generalklausulen. Det är ganska viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt vilken av dessa uppläggningar man väljer.

Det här framgår också ganska klart när man läser propositionen och ser hur oklarheterna mer eller mindre hopar sig på varandra vid försöken att utvidga klausulens tillämpningsområde. Det avgörande skall vara att "skatteförmånen med hänsyn till omständigheterna kan antas ha utgjort det huvudsakliga skälet för förfarandet". Men när man sedan skall beskriva det här, visar det sig att man gör det i väldigt olika slags formuleringar på olika ställen i propositionen. Det är detta som ger mig anledning att tro att propositionen är ganska snabbt hoprafsad.

Så här står det t. ex. på s. 11 i den aktuella propositionen: "— — — hela handlandet framstår som meningslöst om det inte vore för skatteförmånen." Så här står det på s. 13: "— — — förfaranden som tillkommit enbart för att få inte avsedda skatteförmåner." Så här står det på s. 14: "— — — den skattskyldiges förfarande framstår som mer eller mindre meningslöst om man bortser från skatteförmånen." Vidare kan man på samma sida läsa: "— — — transaktioner som främst är inriktade på att minska skatten."

Alla dessa olika uttalanden, som så att säga spretar åt alla håll, skall domstolarna till sist rätta sig efter. Där sitter man och läser formuleringar av det här slaget och ger dem innebörd. Läger man ihop alla uttalanden, kommer man att få en generalklausul som egentligen ingen kan vara alldeles säker på att kunna gå fri från — och det var ju heller inte meningen.

I den nuvarande lagstiftningen är kringgåendet av lagen det enda skälet för en tillämpning av klausulen. Den skattskyldige skall veta när han eller hon riskerar att bli prövad enligt klausulen. En grundläggande tanke i hela vår lagstiftning — det gäller också när man upprättar en generalklausul av det här slaget — tycker jag skall vara att man vet när den kan komma att tillämpas. Men det struntar Kjell-Olof Feldt tydligen i.

Vad riksdagen nu gör är faktiskt att den genom alla suddiga uttalanden, vars innebörd alltså är oklar, avhänder sig inflytandet över skattelagstiftningen och överlåter det till domstolarna. Vad domstolarna får ta hand om är således riksdagsuttalanden som ger upphov till betydande svårigheter vid tolkningen.

Fru talman! Jag skall avslutningsvis citera en partivän till Kjell-Olof Feldt, nämligen Clas Engström. Jag tror att han i sin tur i slutet av sin artikel citerar ur domarreglerna: Det är viktigt att bekämpa skattesmitning och skatteflykt — men inte så här, icke dra saköret till statskassan på sådant sätt att klausulen blir samhällets och folkets skadliga fiende.

Anf. 43 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag får tydligen ta det här med förskottsräntorna en gång till. Jag är inte säker på att Thorbjörn Fälldin riktigt har förstått vad diskussionen i det avseendet handlar om. Vi anklagar inte den tidigare regeringen för att denna genom speciallagstiftning ingrep och försökte stoppa förskottsbetalningarna av räntor. Det är inte det som debatten gäller utan följande.

Det var uppenbart att lagstiftaren ansåg att förskottsbetalning av räntor var skatteflykt. Annars hade ni ju inte ingripit med en lagstiftning för att stoppa skatteflykt. Men poängen är att den generalklausul mot skatteflykt som ni också hade infört inte var tillämplig. Man införde en generalklausul mot skatteflykt som inte var tillämplig i de fall där riksdag och regering anser att skatteflykt föreligger. Det har vi ansett vara ett problem. Däremot, för att ännu en gång klargöra var vi står, skall jag upprepa vad jag sagt flera gånger, nämligen att vi också i fortsättningen kommer att sträva efter att motverka skatteflyktsåtgärder genom speciallagstiftning. Vi anger därmed klart vad som är tillåtet och otillåtet. Det gäller inte minst i fråga om nya åtgärder av det här slaget som visar sig få stor frekvens. Naturligtvis är en speciallag än mera motiverad då än när det är fråga om ett fåtal fall.

Så ytterligare något till Thorbjörn Fälldin. Det var inte så att regeringens uppfattning att man inte skulle ange några fall, exempel eller anvisningar byggde på att det här var fråga om en synnerligen klar lagstiftning, utan den motivering som gavs var – jag har ju läst upp inte bara en mening utan tre – att klausulen har det grundläggande rekvisitet att skatteförmånen skall stå i strid med grunderna för de aktuella bestämmelserna. Det är fråga om precis samma sak nu. I och med att det gäller grunderna, meningen med skattelagstiftningen, inser vi – och insåg ni tidigare, fastän ni nu vill förneka det – att det var omöjligt för och felaktigt av riksdagen och regeringen att försöka tillämpa lagen genom att ge detaljerade anvisningar till domstolarna. Det handlar inte om klarheten i beskrivningen utan om lagstiftningens karaktär. Det är fråga om att försöka komma åt skatteflyktstransaktioner som står i strid med lagstiftningens grunder.

Ola Ullsten säger att han inte citerade lagrådet utan bara återgav vad lagrådet hade sagt. Det finns tydligen många fina nyanser i debatten.

Men jag måste reagera när han försöker förringa lagrådets insatser genom att säga att lagrådet inte hade några invändningar att göra, därför att lagrådet såg det hela ur strikt juridisk synvinkel. Ja, det är vad hela debatten handlar om. Den handlar om den juridiska frågan huruvida den nu föreslagna skatteflyktsklausulen är förenlig med rättssäkerheten. Och detta måste faktiskt tolkas från juridiska utgångspunkter, och lagrådet är till för exakt denna uppgift. Försök alltså inte förringa den insats som lagrådet har gjort.

Det är möjligt att vi – som ofta händer i debatten i Sverige – förstorar motsättningarna. Jag börjar tro det när jag hörde litet om varför i varje fall mittenpartierna skulle vilja ha kvar omvägsrekvisitet eller kringgåendeklausulen. Ola Ullsten sade att den är så bra därför att den skattskyldige då vet när klausulen skall tillämpas – och det skapar rättssäkerhet. Men, Ola

Nr 83

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Ullsten, det vet den skattskyldige inte alls. Det är nämligen domstolen som skall avgöra huruvida det är kringgående eller inte. Det anges inte klart i er lagstiftning vad kringgående är för något, utan det överläts helt och hållet åt domstolarna att avgöra detta. Gäller det bara det att man är bekymrad över att den skattskyldige inte vet exakt hur det skall bli när han skriver ner siffrorna i sin deklaration? På den punkten är den nuvarande lagstiftningen och den vi föreslår identiska.

Jag vill citera – eller i varje fall återge, för att vara försiktig – vad lagrådet sade på den här punkten. Man menade att alla förfaranden som här kan komma i fråga för granskning ur skatteflyktssynpunkt är sådana där den skattskyldige själv gör betydande föranstaltningar för att uppnå en viss skatteförmån. Han eller hon kommer alltså att redan på förhand ha gjort klart för sig att det kan bli diskussion om huruvida transaktionen är förenlig med lagen och att lagstiftningen är inriktad på att träffa sådana fall.

Jag kan inte se att den lag vi föreslår i detta avscende innebär någon skillnad.

Till slut, fru talman: Ola Ullsten tog upp den tidigare synpunkt som jag hade om att diskussionen måhända inte så mycket gäller sakfrågan, förändringarna i lagstiftningen, utan har utvecklats till att bli ett instrument i kampen om det politiska inflytandet.

Den agitation mot skatteflyktsklausulen som nu bedrivs påminner faktiskt mycket starkt om moderaternas propagandamot fjolårets skattereform. Då framställde man falskeligen begränsningen i underskottsavdragen som ett hot mot samtliga villaägare mer eller mindre – och framför allt ett hot mot de vanliga villaägarna med normala inkomster. Och jag tror att de flesta av oss, inkl. folkpartiets och centerns ledamöter, såg avsikten bakom detta. För att skydda ekonomiska intressen hos ett begränsat antal villaägare med stora lån, dyra villor och höga inkomster, föste man den stora mängden vanliga villaägare framför sig som ett slagträ i kampanjen.

Likadant gör man nu. Man vill skapa ett intryck av att utvidgningen av generalklausulen mot skatteflykt kommer att skapa ett tillstånd av rättslöshet för landets alla skattebetalare. Bakom den här skärmen av omätliga överdrifter döljer sig intressebevakningen av den lilla grupp av människor som med hjälp av konsulter och rådgivare utnyttjar varje möjlighet att kringgå skattelagstiftningen för att undgå sin skattskyldighet.

Förra gången moderaterna använde sig av den här taktiken – beträffande underskottsavdraget – protesterade centern och folkpartiet våldsamt och sade: Så långt får man ändå inte gå, så överdrivna och falska beskrivningar av en skattelagstiftning kan vi inte acceptera ur politisk och moralisk synpunkt. Men var står ni i dag? Hänger ni med i den moderata agitationen? Ni har väl lyssnat till vad som har sagts tidigare? Jag tycker att det är nödvändigt att ställa de frågorna, så att det klargörs vilka intressen som företräds den här gången. Ni genomskådade moderaterna i kampanjen mot underskottsavdraget, gör ni det nu också? I varje fall borde de lojala skattebetalarna, som har berättigade krav på en rättvis fördelning av skattebördan, vara intresserade av svar på de frågorna.

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

Fru talman! Hur är det egentligen med inställningen till en generalklausul eller en speciallagstiftning som på område efter område ger klara regler som den skattskyldige och rättstillämparna har lätt för att tolka? Skall jag verkligen uppfatta det Kjell-Olof Feldt senast sade så, att om man hade haft en mycket vid, kanske heltäckande, generalklausul skulle förfarandet med förskottsinsbetalningar av räntor ha kunnat stoppas på denna grund, och då hade inget behov förelegat av att göra tillägg i speciallagstiftningen?

Gör antagandet att vi skulle bygga den framtida skattelagstiftningen på detta förhållande! Hur vore situationen om fem år? Vem vore då i stånd att över huvud taget ha klart för sig vad som är tillåtet och inte tillåtet? Det är på denna grund, Kjell-Olof Feldt, som den avgörande kritiken ligger, en kritik mot att ni inte har avgränsande rekvisit i er nya klausul.

Sedan försökte Kjell-Olof Feldt av rättssäkerhetsskäl och andra skäl att sudda ut skillnaden. Men, precis som Ola Ullsten sade, om inte de avgränsande rekvisiten, de avgränsande bestämmelserna, fyller en uppgift i lagstiftningen eller, som ni ser det, innebär att den blir för snäv, varför vill ni då ta bort den? Det är det diskussionen gäller. Ni vill alltså vidga klausulen till att gälla praktiskt taget allt, och det är det som är den stora faran med en lagstiftning av denna natur. Det var till förhindrande av att vi skulle få en sådan lagstiftning som vi ägnade den här frågan så mycken tid och så mycken eftertanke. Det var till förhindrande av att vi skulle få en sådan här lagstiftning som vi tog vara på påpekandena från lagrådets sida och införde dessa avgränsningar. Jag kan gärna erkänna att vi hade gått längre i det förslag som vi skickade till lagrådet. Men vi tyckte att rättssäkerhetssynpunkterna, det faktum att myndigheter och domstolar måste ha något så när fast grund att stå på när de skulle tillämpa lagen, gav oss anledning att införa de här reglerna.

Jag vill vidare säga till Kjell-Olof Feldt att jag i många sammanhang har fört diskussioner med moderaterna om deras i sak mycket missvisande kritik i fråga om villaägarnas underskottsavdrag osv. men att det på den punkten finns en fundamental skillnad som jag här gång efter annan försökt beskriva. Lagstiftningen om underskottsavdrag är klar. Man kan med en enskild villaägare exakt gå igenom dennes ekonomiska situation och visa vilket utfallet blir. Det är den avgörande skillnaden. Det går inte att jämföra en diskussion om en förändring i speciallagstiftningen med en diskussion om en allmänt gällande generalklausul.

Det intressanta är – och det tycker jag att kammarens ledamöter skall observera – att Kjell-Olof Feldt är beredd att tala om på vilka områden generalklausulen inte skall gälla – det må vara fråga om bullbak, ränteuppdelning mellan makar som äger villa osv. I det avseendet känner han inga hämningar, för sådana uttalanden har inga rättsverkningar. De står bara i protokollet, inte i lagstiftningens motivtext. Men ingen av oss har kunnat förmå Kjell-Olof Feldt att anföra ett exempel där den nya lagen skall gälla. Kjell-Olof Feldt är alltså beredd – med eller utan rättsverkningar – att tala om när lagen inte skall gälla, men vad är det som hindrar honom från att redovisa

åtminstone ett exempel där lagen skulle gälla?

Det är viktigt att vi slipper lagar som inbjuder ambitiösa regeringstjänstemän och andra att börja föra processer mot människor under åberopande av en luddig lagstiftning. Det är ingen tröst att i den situationen säga sig att vi säkerligen har kloka domare som i slutändan ser till att det inte blir något av detta. Vi skall också påminna oss den situation som varje enskild som blir utsatt för detta förfarande har att leva med medan en sådan process pågår. Just den synpunkten bör ni på den socialdemokratiska sidan hålla tydligare och oftare i minnet än ni gör. Det är verkligen inte imponerande, Kjell-Olof Feldt, när det yttersta försvaret för förändringen bygger på att Kjell-Olof Feldt har låtit meddela sig att lorder i överhuset i England har tankar i samma riktning. Det var länge sedan jag hörde en socialdemokrat hänvisa till extrema högerledamöter som försvar för sin aktuella politik. Det skall bli intressant att se om vi kommer att få fler exempel på den utvecklingen i det svenska samhället.

Anf. 45 OLA ULLSTEN (fp):

Fru talman! Den här debatten är snart slut. Jag tycker att den har varit avslöjande och belysande. Det är alldeles uppenbart att finansministern inte kan ens i väldigt abstrakta formuleringar ange några fall av skattesmitning som man behöver den nya generalklausulen för. Slutsatsen måste då vara ganska given. Man har gått ut i en valrörelse och även dessförinnan och levt rullan med anklagelser mot de tidigare regeringarna för släpphänthet mot skattefusk. Nu sitter man i kanslihuset och måste visa att man menade något med detta och lägger därför fram ett förslag som man inte hunnit tänka igenom. Det innehåller här och där litet skarpare formuleringar, och man tycker att de väl inte kan vara så farliga. Men man struntar helt i att dessa skärpningar av formuleringarna faktiskt har väldigt stor betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt. Det är alltså rättssäkerheten som får betala tributen när socialdemokraterna skall infria oförsiktiga vallöften. Jag tycker att det är ganska eländigt.

Sedan till sist, Kjell-Olof Feldt, några ord i sakfrågan.

Det är faktiskt av vikt för rättssäkerheten och för den skattskyldiges trygghet över huvud taget att han eller hon vet vad lagstiftningen faktiskt ställer för krav på honom eller henne. Den nuvarande lagstiftningen innebär att om man inte har några andra motiv än att försöka slippa undan skatt kan man råka illa ut. Men om man har andra motiv för förmögenhetsomdisponeringar eller vad det kan vara, skall man inte behöva drabbas av lagar som man trodde att man följde men som plötsligt mer eller mindre suspenderas av en generalklausul. Detta är fundamentalt från rättssäkerhetssynpunkt, Kjell-Olof Feldt, och borde vara det också från allmänna, politiska synpunkter. Men nu har man fastnat i det här garnet, och nu vill man inte erkänna att det här faktiskt finns en avgörande skillnad.

Till sist, fru talman, försöker Kjell-Olof Feldt dra ner debatten till en nivå som han själv tidigare menade var för låg. Han ställde till mig och Thorbjörn Fälldin frågan: Vems intressen är det egentligen ni företräder när ni för den

här debatten mot den nya skatteflyktsklausulen? Låt mig då – för att göra en lång historia kort – säga: Vi går ingen annans ärenden än våra egna. Våra egna intressen i denna fråga är att se till att vi har lagar som gör att människor solidariskt bär kostnaden för den gemensamma service som vi skall använda skatterna till men också att se till att vi, när vi jagar skattesmitare – för det måste vi göra – gör det med all den hänsyn som måste visas med tanke på rättssäkerheten i ett rättssamhälle. Det är det enda intresse vi företräder.

Anf. 46 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag har tre gånger förut sagt, men jag måste tydligen säga det en fjärde gång, för nu frågar Thorbjörn Fälldin om igen om vi menar att det inte behövs någon speciallagstiftning mot skatteflykt i och med att vi utvidgar skatteflyktsklausulen: Jo, det behövs speciallagstiftning. Det var dessutom riktigt av regeringen Fälldin att ingripa med speciallagstiftning mot förskottsräntorna. Men problemet som jag försökte beskriva var att riksdagen genom speciallag måste ingripa mot skatteflykt i ett fall där generalklausulen mot skatteflykt inte kunde användas. Det måste för de flesta te sig som en ganska konstig situation. Man har en generalklausul mot skatteflykt, och den kan inte användas just i ett läge då riksdagen konstaterat att det rör sig om skatteflykt!

Fru talman! Vi lär inte få någon klarhet i vad som händer med rättssäkerheten om riksdagen nu förändrar skatteflyktsklausulen. Alla de svepande uttalanden som Ola Ullsten, Thorbjörn Fälldin och andra gjort om att detta är ett allvarligt hot mot rättssäkerheten, att rättssäkerheten nu är i fara, har inte givits något konkret innehåll.

Omvägsrekvisitet, som vi talat så mycket om och som för resten inte kom till riktigt på den väg som Thorbjörn Fälldin beskrev – det var inte lagrådet som föreslog konstruktionen; lagrådet föreslog själva termen omvägsrekvisit –, har inte visat sig skapa ett annat rättssäkerhetsläge i någon mening än dess slopande skulle innebära. De skattskyldiga bör ha klart för sig att om de utnyttjar en skatteförmån spelar det ingen roll om de gör en särskild konstruktion när de använder det enkla förfarandet – det kan ändå granskas från skatteflyktssynpunkt. Alla inser att vi utvidgar klausulens tillämpningsområde, men rättssituationen är densamma. Förskottsräntan – om vi återgår till den – var en direkttransaktion. Där måste alltså riksdagen ingripa med lagstiftning för att stoppa skatteflykten. Där skulle man genom förhandsbesked kunna få klart för sig långt tidigare, innan man gör transaktionen, att den skulle betraktas som skatteflykt. Det hade varit en fördel också från de skattskyldigas synpunkt.

Jag har lyssnat till folkpartiets och centerns representanter i denna debatt. De klagar över skatteflykten, de lovar att bekämpa den. Vad man gjorde i regeringsställning var att man införde en skatteflyktsklausul som bevisligen inte har fungerat. Är det inte naturligt att vi undrar om man menar vad man säger, om det ligger något allvar bakom det allmänna talet om att skatteflykt måste bekämpas, när varje försök att skapa en någorlunda effektiv klausul eller lagstiftning mot skatteflykt bekämpas? Att ni sedan går i par med

Onsdagen den
16 februari 1983

*Skatteflykts-
klausulen, m. m.*

moderaterna i denna fråga är ju er sak. Men det blir väldigt svårt, Thorbjörn Fälldin, att hävda att de lojala skattebetalarna skall ha det förtroende för de politiska partierna som är nödvändigt för att de själva skall säga sig att de avstår från möjliga skatteflyktsoperationer i lojalitet mot samhället, när riksdagen säger: Vi är fullt beredda att tillåta en rad skatteflyktstransaktioner. Vi skall bara göra det särskilt krångligt att skapa förutsättningar för att skatteflykt skall kunna beivras den här vägen eller för att transaktioner av detta slag inte längre skall fungera.

Det är att beklaga att vi inte har kunnat uppnå enighet om hur lagstiftningen på detta område skall se ut. Man jag är fylld av förtröstan på att det skall visa sig både att det svenska rättssamhället består och att de lojala, hederliga skattebetalarna upplever fortsatt trygghet i medvetandet om att hederlighet lönar sig. Skatteflykt blir möjligen inte lika populär och lönsam som tidigare. Jag tror att det är ett resultat som väl överensstämmer med de mål för politiken som riksdagen i andra sammanhang har ställt upp.

Anf. 47 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare, men det funnes faktiskt skäl för Kjell-Olof Feldt att gå upp i talarstolen igen och ta tillbaka påståendet att vi arbetar för att skatteflykt och skatteundandragande skall vara möjliga i fortsättningen. Det lär inte vara möjligt att hävda det i denna kammare, när Kjell-Olof Feldt nyss har berömt oss för att vi med snabbhet ingrep för att ändra speciallagstiftningen när det gällde inbetalning av förskottsrenta. Vi har också vidtagit andra åtgärder för att få fram en sådan ordning att människor betalar skatt i enlighet med av riksdagen fastställda regler.

Vad den här diskussionen har gällt, och där regeringen fortfarande brister i bevisning, är på vilket sätt man kan nå längre men med bevarande av rättssäkerheten för människorna. På den punkten har varken företrädare för regeringen eller för socialdemokraterna i utskottet kunnat lämna någon övertygande redovisning. Man har inte ens velat ange exempel på vilket slag av transaktioner som man menar kan komma in under den nya klausulen.

Mot den bakgrunden förväntar jag mig faktiskt att Kjell-Olof Feldt tar tillbaka påståendet om motiven för vårt handlande i den här frågan, som han nyss fällde.

Anf. 48 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag måste konstatera att det finns ett gap mellan de allmänna deklARATIONERNA om centerpartiets intresse och vilja att bekämpa skatteflykt och de faktiska ställningstaganden som partiet gör. Ingen har nämligen i debatten här kunnat motsäga uppfattningen att den skatteflyktsklausul som regeringen Fälldin införde har varit synnerligen ineffektiv.

När nu samtliga borgerliga partier försöker stoppa en förändring av lagstiftningen, som skulle göra den något mindre ineffektiv och möjligen något effektivare, så har vi hela tiden frågat efter motiven. Men det enda

motiv som har anförts är att det utbryter en total rättslöshet eller i varje fall uppstår allvarliga risker för rättssäkerheten, om detta omvägsrekvisit tas bort. Det motivet tillåter jag mig betvivla. Jag har inte funnit att ni har styrkt det.

Det är möjligt att det, särskilt sedan den nya lagstiftningen har börjat tillämpas, kommer att visa sig att motsättningarna i sak är mindre än de har förefallit vara under denna debatt. Jag beklagar att vi inte har kunnat komma överens, och jag har fortfarande svårt att förstå att mittenpartierna har haft så lätt för att följa moderaternas linje i den här frågan.

Till slut bara några ord om en fråga som börjar bli uttjatad. När Thorbjörn Fälldin säger att ett tecken på svagheten i vår konstruktion av skatteflyktsklausulen är att vi inte ger några exempel. så vill jag tala om att han i sin egen proposition gav en alldeles utmärkt motivering till att inte regering eller riksdag skulle ange några exempel på eller anvisningar om hur en generalklausul mot skatteflykt skulle tillämpas. Sedan må den se ut som den gör nu eller som den ser ut efter den 1 mars, om riksdagen bifaller vårt förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Yrkande om hänvisning till konstitutionsutskottet

Kammaren avslog med 171 röster mot 148 det av Ulf Adelson framställda yrkandet att betänkandet skulle hänvisas till konstitutionsutskottet för ytterligare beredning.

Mom. 1

Utvidgning av lagen om skatteflykt

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 19 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2211 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 83 ledamöter avstod från att rösta.

Skatteflyktsklausulen

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 148 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (skatteflyktskommission)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2211 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 80 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (skatteavdrag på vissa rörelseinkomster)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 148 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl.

Onsdagen den
16 februari 1983

*Meddelande om
interpellation*

Mom. 9 (kvittning vid återbetalning av mervärdeskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 80 för reservation 3 av
Knut Wachtmeister m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1982/83:19 Anslag på tilläggsbudget II (prop. 1982/83:101 delvis)

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:13 Anslag till utbildningsdepartementet m. m. (prop. 1982/83:100
delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

1982/83:23 Anslag på tilläggsbudget II (prop. 1982/83:101 delvis)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

7 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 16 februari

1982/83:71 av *Kerstin Ekman* (fp) till bostadsministern om inflytandet över stadgar för bostadsrättsföreningar m. fl.:

Stockholms kommun och ett börsnoterat fastighetsbolag har nyligen ingått ett s. k. markanvisningsavtal. I avtalet har bolaget åtagit sig att förse blivande bostadsrättsföreningar med stadgar som innehåller s. k. hembudsskyldighet till förmån för kommunen.

Normalt kan en bostadsrättsförening ändra sina stadgar. För att förhindra medlemmarna att i demokratisk ordning besluta om stadgeändring har kommunen fått bolaget att åta sig att tvinga på föreningarna avtal. Detta avtal innebär att 15 milj. kr. i vite skall erläggas ifall medlemmarna ändrar stadgarna.

De blivande bostadsrättshavarna kommer så småningom när de flyttar in och blir medlemmar i föreningarna att upptäcka att kommunen och byggherren genom en vitesklausul tagit ifrån dem inflytandet över föreningens stadgar när det gäller hembudsskyldigheten. En bostadsrättsförening är en kooperativ sammanslutning. Det är ett brott mot grundläggande principer, om bostadsrättsföreningar skulle kunna tvingas för all framtid avstå inflytandet över de egna stadgarna. Möjlighet till inflytande ges i stället

till icke-kooperativa intressen, exempelvis kommuner och fastighetsbolag. Kommunen önskar genomdriva en priskontroll som sannolikt inte skulle godkännas av medlemmarna. Kommunen har träffat avtal med byggherren, det börsnoterade fastighetsbolaget, om att bolaget genom ett stort vitesbelopp skall förvandla föreningens interna demokrati till en tom formalitet.

Från kommunalt håll försöker man nu förmå regeringen att lägga fram en proposition som möjliggör avtal mellan kommuner och fastighetsbolag av det slag som ingåtts i Stockholm. Anledningen är naturligtvis att det nämnda avtalet inte kan fullföljas utan lagändring. Så snart hembudsskyldighet tillåts öppnas i princip obegränsade möjligheter för kommunerna att i samband med markupplåtelser tvinga på blivande bostadsrättsföreningar t. ex. vitesklausuler av det slag Stockholms kommun och det börsnoterade bolaget använt sig av.

Med hänvisning till det anförda vill jag därför fråga bostadsministern:

1. Avser regeringen att slå vakt om eller att avskaffa den bestämmelse som skyddar föreningar och boende från att påtvingas vitesföreskrifter och andra liknande inskränkningar i inflytandet över de egna föreningsstadgarna?

2. Är det regeringens avsikt att avvisa eller att godta de förslag som går ut på att priskontroll skall kunna införas och finnas kvar i en förening oavsett vad föreningen, dess medlemmar och/eller den kooperativa organisationen har för åsikt om saken?

3. Är det regeringens avsikt att upprätthålla eller att inskränka grundprincipen om bostadsrättsföreningars och andra kooperativa organisationers oberoende gentemot utomstående?

8 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 februari

1982/83:278 av *Kerstin Ekman* (fp) till socialministern om rätten till färdtjänst vid resor utanför hemkommunen:

I den nya socialtjänstlagen är färdtjänst en kommunal angelägenhet, som hör till vistelsekommunens ansvarsområde. Detta har orsakat svårigheter för färdtjänstkunderna när de gör resor i annan kommun än den egna.

När hemkommunen har beviljat färdtjänst, i regel maximerat antal resor, borde inte ytterligare ansökningsförfarande vara nödvändigt om man vill besöka en annan kommun. Det är endast människor som på grund av sjukdom eller handikapp inte kan använda kollektiva färdmedel som beviljas färdtjänst. Att ytterligare försvåra för dem att förflytta sig är både ogeneröst och onödigt.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att förenkla resandet för färdtjänstkunderna?

Nr 83

Onsdagen den
16 februari 1983

*Meddelande om
frågor*

1982/83:279 av *Anders Nilsson* (s) till jordbruksministern om åtgärder för att säkra skogsindustrins behov av returpapper:

Riksdagen beslöt 1975 om obligatorisk insamling av papper. Insamlingen skall ske i kommunal regi inom ramen för renhållningsmonopolet.

För skogsindustrins del är det angeläget att råvarutillförseln säkras. Det gäller såväl skogsråvara som returpapper. I de flesta kommuner, även i Skaraborgs län, pågår en intensiv energiplanering i syfte att ersätta oljan med andra, helst inhemska, bränslen. Därvid ligger det nära till hands att se pappersavfallet som en betydande energiresurs. Papper blir åtråvärt både som råvara till skogsindustrin och som bränsle i kommunala värmeanläggningar.

Kommer jordbruksministern att vidta åtgärder för att säkra skogsindustrins behov av returpapper?

9 § Kammaren åtskildes kl. 15.11.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert